

Köyhät turkulaiset hyväntekeväisyyden kohteina 1898–1923

Föreningen för välgörenhetens ordnande i Åbo -järjestöarkiston proveniensi ja suhtautuminen suojaatteihin

Janne Harkas

Pro gradu -tutkielma

Suomen historia

Historian, kulttuurin ja
taiteiden tutkimuksen laitos

Turun yliopisto

Kesäkuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimuksen aihe	1
1.2. Tutkimuskysymykset ja metodi.....	5
1.3. Etiikka historiantutkimuksessa ja arkistotieteessä	7
1.4. Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus.....	11
2. Sosiaalishistoriaa ja arkistotiedettä	17
2.1 Suuren murroksen aika – vaivaishoidosta köyhäinhoitoon.....	17
2.2. Arkisto, proveniensi ja järjestöarkiston ominaisuudet.....	22
2.3. Tutkimusaineistona FVO:n järjestöarkisto.....	29
3. FVO:n arkiston analyysi	33
3.1. Läpileikkaus FVO:n arkiston provenienssista.....	33
3.2. Säännöt ja ohjeet	39
3.3. Yleiskokouksen ja hallituksen pöytäkirjat	49
3.4. Anomukset ja päiväkirjat.....	59
3.5. Vuosikertomukset.....	71
4. Loppupäätelmät	84
LÄHTEET	91

LIITTEET

LIITE 1. Arkistoluettelo Föreningen för välgörenhetens ordnande i Åbo -yhdistyksen arkistosta

TURUN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Pro gradu -tutkielma

HARKAS, JANNE: Köyhät turkulaiset hyväntekeväisyyden kohteina 1898–1923 – Föreningen för välgörehetens ordnande i Åbo -järjestöarkiston proveniensi ja suhtautuminen suojatteihin

Pro gradu -tutkielma, sivumäärä 98; 3 liites.
Suomen historia
Kesäkuu 2023

Pro gradu -tutkielmassa selvitetään Föreningen för välgörehetens ordnande i Åbo -yhdistyksen suhtautumista suojatteihin eli hyväntekeväisyyttä vastaanottaneisiin ihmisiin. Yhdistys oli Turussa vuosina 1898–1923 toiminut hyväntekeväisyysjärjestö. Tutkimuksessa otetaan huomioon yhdistyksen asiakirjojen historia niiden laadinnasta aina hallintaan ja tulkintaan asti. Tarkastelu sisältää siis alkuperäisen arkistonmuodostajan asiakirjahallinnan selvittämisen lisäksi pohdintaa arkistonhoitajan roolista ja arkistoaineistosta tehdyistä tulkinnoista. Arkiston muodostamisen vaiheita tarkastellaan provenienssin käsitettä hyödyntäen. Tutkimuksessa on käytetty provenienssin osalta kansainvälisessä arkistotutkimuksessa esitettyä laajaa tulkintaa.

Tutkielman alkuperäisaineistona on yhdistyksen arkisto, jota säilytetään Kansallisarkiston Turun toimipaikassa. Metodiltaan tutkimus on pääasiallisesti kategorisoivaa sisällönanalyysiä, jota on täydennetty huomioimalla arkiston provenienssin osa-alueet. Tutkimuksen tuloksena yhdistyksen arkistosta paikannettiin suojatteihin suhtautumisessa kaksi yläkategoriaa ja kuusi alakategoriaa. Aineistosta löytyy sekä negatiivista että positiivista suhtautumista hyväntekeväisyyttä vastaanottaneita ihmisiä kohtaan. Kokonaisuutena arkiston sisältö painottuu enemmän varautuneeseen kuin luottavaan suhtautumiseen. Yhdistys pyrki toiminnassaan tarkkaan kontrolliin, mutta samalla halusi varmistaa kaikille elämän perusedellytykset. Tutkimuksessa tehdyt tulkinnat ovat muodostuneet laajan prosessin yhteisvaikutuksesta.

Tutkimus osoittaa, että historian tutkimuksen kautta muodostuvaan tietoon vaikuttaa alkuperäisen arkistonmuodostajan motiivien ja häntä ympäröivän yhteiskunnan lisäksi laajempi prosessi. Tähän prosessiin vaikuttavat myös päätearkiston arkistonhoitajan toimenpiteet ja aiempi saatavilla oleva tutkimus aineistosta. Samalla tutkimus vahvistaa, että historian tutkimusta on mahdollista täydentää arkistotieteen näkökulmilla. Tutkimus toimii myös todisteena sille, että arkistonhoitajien tulisi kiinnittää enemmän huomiota toimenpiteidensä avoimuuteen. Läpinäkyvyyttä lisäämällä historian tutkijat voisivat ottaa helpommin huomioon arkistonhoitajien tekemän työn tulkintojensa muodostumisessa.

Avainsanat: arkistonmuodostus, arkistot, hyväntekeväisyysjärjestöt, köyhäinhoito, proveniensi, sosiaalishistoria, yksityisarkistot

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen aihe

Föreningen för välgörenhetens ordnande i Åbo (FVO¹), eli Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, oli kaupungissa vuosina 1898–1923 toiminut yksityinen hyväntekeväisyysjärjestö.² FVO perustettiin turkulaisen vapaaherran Samuel Werner von Troilin aloitteesta, ja hän työskenteli myös sen ensimmäisenä puheenjohtajana. Yhdistys asetti tavoitteekseen toimia koko Turun yhteisenä hyväntekeväisyysjärjestönä, joka mahdollistaisi eri osapuolten välisen yhteistyön köyhien avustamisessa. Yhdistyksen tarkoituksena oli ensisijaisesti toimia linkkinä kaikkien yksityisten turkulaisten hyväntekeväisyysjärjestöjen ja kaupungin välillä, mutta myös avustaa kaupungin köyhiä suoralla toiminnalla.³ Malli FVO:n toimintaan otettiin Tukholmasta ja Helsingistä, joihin oli aikaisemmin perustettu vastaavia yhdistyksiä. FVO avusti huono-osaisia turkulaisia suorilla raha-, tavara- ja ruokalahjoituksilla, sekä palkkaamiensa työntekijöiden tekemillä säännöllisillä kotikäynneillä.⁴

Yhdistyksen jäseninä oli turkulaisia ylä- ja keskiluokan edustajia sekä avustettavina enimmäkseen työväkeä. Vuosien aikana yhdistys onnistui kasvattamaan jäsenmääräänsä noin 600–700 henkeen. Rahoituksensa yhdistys sai jäsenmaksuilla, rahastojen korkotuloilla, testamenttilahjoituksilla ja erilaisilla muilla avustuksilla.⁵ Enimmillään yhdistyksen kirjoihin oli merkitty 1 445 köyhää kotia toimintavuonna 1908–1909, jolloin avustusta myönnettiin 745 kotitaloudelle. FVO:n myöntämän tuen arvo oli kyseisenä vuonna 11 381,49 markkaa. Kirjoihin merkittyjen ja avustettujen määrä pysyi samassa kokoluokassa toiminnan loppuun asti, mutta vuonna 1918–1919 myönnettyjen avustusten arvo oli ylivoimaisesti suurimmillaan olleen 28 203,18 markkaa. Tuolloin kotien lukumäärä oli 1 304, joista tukea saivat 704 kotitaloutta.⁶

¹ Käytän yhdistyksen ruotsinkielistä nimeä, koska asiakirjat ovat pääasiassa ruotsiksi. Alkuperäinen lyhenne on F.V.O., mutta selkeyden vuoksi käytän sitä ilman pisteitä.

² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1922, Eb:1–8 Suojattien anomukset, KA; Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 185.

³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirja 12.2.1898, H:1 Säännöt 1898, KA; Ks. myös Suominen 1998, 159–163.

⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirja 12.2.1898, Db:1 Vuosikertomus 1898–1899, KA; Ks. myös Suominen 1998, 159.

⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Bb:1 Jäsenluettelot 1898–1901; Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA; Ks. myös Suominen 1998, 161, 386 & 392.

⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1908–1909 & 1918–1919, KA. Ks. myös Db:1 Vuosikertomuksesta 1917–18 löytyvä tilasto hoidokeista, KA. Kyseisessä tilastossa on tosin painovirhe, sillä kotien määrä oli vuonna 1915–1916 vain 1201, ei 1501.

Aikakauden köyhäinhoidolle oli tyypillistä se, että kunnat ja valtio delegoivat toimintoja erilaisille hyväntekeväisyysjärjestöille. Yksityinen hyväntekeväisyys tuki ja muovautui osaksi virallista valtiollista ja kunnallista vaivaishoitoa.⁷ Tilanne alkoi muuttua vuonna 1922 säädetyn köyhäinhoitoasetuksen takia, jolloin myös FVO:n toimintaa supistettiin tuntuvasti.⁸ Lainsäädännön uudistamisen myötä hyväntekeväisyyden merkitys väheni ja julkinen valta alkoi ottaa asiasta yhä enemmän vastuuta.⁹ Ratkaisevasti FVO:n toiminnan lopettamiseen vaikutti yhteiskunnan heikentynyt taloustilanne. Se näkyi kohonneina vuokratukustannuksina sekä Turun Säästöpankilta saadun tuen leikkaamisena. Muita mahdollisia syitä olivat turkulaisten lahjoittamisalttiuden väheneminen ja yhdistyksen pitkäaikaisen puheenjohtajan Conrad Spoofin kuolema keväällä 1922.¹⁰ Yhdistyksen olemassaolon viimeisiin viikkoihin sijoittuu seuraava lainaus:

Istun täällä vielä ja selailen kirjoja ja kääntelen papereita kootakseni tilastotietoja ja järjestääkseni arkiston säästöön ”tulevia sukupolvia varten” kirjaston vintille. Niissä on yli 3000 perhettä ja yhteensä noin 20 000 henkeä. Sadat näistä ovat jo menneet rajan yli ikuisuuteen. Monet tulevat tapaamaan taas kiitollisuuden ilossa ja yhteisessä ylistyksessä Herran edessä. Voi Jumala, kunpa kukaan ei kohtaisi minua syyttäjänä, kun en näyttänyt tietä tai sanonut totuutta. Kunnioituksella ja vaihtelevin tuntein pysähdyn nimien kohdalle, perheen kohdalle toisensa jälkeen. Tuhansia erilaisia kohtaloita näissä tuhansissa perheissä avautuu minulle surun, kärsimyksen, puutteen, juominkien, menetysten ja kaikenlaisen pimeyden muodossa – mutta myös rauhan, kiitollisuuden, tyytyväisyyden, taivaallisen toivon, yöllisten kiitoslaulujen, kyynelten läpi nauramisen, pelastuksen ja autuaallisen toivon muodossa. On synkkiä ja puhuttelevan kauniita elämän sisältöjä, sellaisia, että ne tekevät oman elämäni vakavammaksi, rikkaammaksi ja kiitollisemmaksi. Tätä minulta ei voi ottaa pois, vaikka työ loppuu.¹¹

⁷ Jaakkola 1994, 140–141 & 149; Suominen 1998, 340–341; Toikko 2008, 74. Käytän vaivaishoitoa ja köyhäinhoitoa synonyymeina. Kyse oli käytännössä samasta asiasta, mutta vaivaishoito oli varhaisempi termi.

⁸ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 182.

⁹ Suominen 1998, 340.

¹⁰ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 182 & 185–186; Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokouksen pöytäkirja 28.3.1922, KA; Ks. myös Suominen 1998, 323–324. Konsuli Conrad Spoofo oli järjestyksessään yhdistyksen kolmantena puheenjohtajana vuosina 1902–1920. Ks. Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirjat 18.10.1902 & 19.10.1920, KA.

¹¹ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 185.

Näin kauniisti kuvaili päiväkirjassaan tunteitaan FVO:n toimistonjohtajatar ja köyhien luonakävijä Lydia Tuveson maaliskuussa 1923, kun hänet 25 vuotta työllistänyt hyväntekeväisyysyhdistys lopetti toimintansa. Lainauksessa Tuveson veti yhteen neljännesvuosisadan kestäneen työskentelynsä hedelmät ja kertoi samalla koskettavasti suhtautumisestaan yhdistyksen avuntarvitsijoihin. Päiväkirjamerkinnän perusteella Tuvesonin suhtautuminen koostuu ristiriitaisista tunteista, joihin kuuluvat niin kunnioitus, synkkyys kuin valoisuus. Lainauksessa esiintyy sekä varmuutta köyhien kiitollisuudesta että huolta heidän syytöksistään. Päälimmäisenä kuvastuu silti Tuvesonin rauhallinen luottamus siitä, että työ köyhien parissa on tehnyt hänen elämästään täydempää. Tuvesonin mainitsema ja sata vuotta sitten järjestämä järjestöarkisto on tämän tutkielman aineistona. Minä olen hänen esiin nostamansa tulevan sukupolven edustaja, joka on tutkinut arkistoa puolueettomasti ja kunnioittaen sekä avunantajia, että -tarvitsijoita. Kyseistä arkistoa säilytetään nykyään Kansallisarkiston Turun toimipaikassa, jossa kävin sitä useasti tutkimassa. Mielenkiintoni kohdistui erityisesti siihen tapaan, jolla FVO suhtautui suojatteihin eli avustettaviin ihmisiin.

Minua on pitkään kiinnostanut se, miten yhteiskunnissa suhtaudutaan huono-osaisiin ja heidän auttamiseensa. Tutkimusten mukaan köyhyyteen ja sen syihin suhtaudutaan eri maissa eri tavoin. Suhtautuminen selittää myös yhteiskuntien jäsenten halukkuutta auttaa köyhiä. Suomalaisia voidaan pitää jokseenkin innokkaina auttajina.¹² Yksi tällainen keino auttaa on osallistua hyväntekeväisyyteen, mitä Suomessa on tehty melko ahkerasti viime vuosina.¹³ Samaan aikaan julkisessa keskustelussa on ollut esillä hyvinvointivaltio ja sen tulevaisuus, jossa laajat sosiaaliset tulonsiirrot ovat mahdollisesti uhattuna.¹⁴ Motivaationa pro graduni taustalla oli se, että halusin lähteä selvittämään, millä tavalla menneisyydessä suhtauduttiin niihin, jotka tarvitsivat köyhänapua. Tätä pääsin selvittämään FVO:n arkiston kautta eli hyväntekeväisyyttä järjestäneiden aktiivien näkökulmasta.

Sosiaalishistoriallisen tutkimuksen lisäksi tutkielmani ammentaa arkistotieteen teorioista. Tarkastelen tutkielmani kohteena olevaa FVO:n arkistoa siihen kuuluvien asiakirjojen tuottamisesta niiden hallintaan. Tätä koko prosessia kutsutaan yleensä Suomen arkistoalalla arkistonmuodostukseksi¹⁵. Oma tutkielmani nojaa kuitenkin suomalaista perinnettä enemmän 2000-luvun kansainväliseen

¹² Pessi 2009, 239–254.

¹³ VaLa ry, Covid-19 vaikutuksista hyväntekeväisyyssektorille Suomessa -tutkimuksen tuloksia. Verkkosivusto; Taloustutkimus Oy, Hyväntekeväisyys 2022 -tutkimuksen tuloksia. Verkkosivusto.

¹⁴ Honka 2018, YLE. Uutisartikkeli; Paananen 2022, HS. Uutisartikkeli; Sustageable.fi 2022, blogikirjoitus.

¹⁵ Arkistonmuodostus. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.

arkistoteoriaan, jota kutsutaan postmoderniksi diskurssiksi.¹⁶ Sen parissa arkistonmuodostusta ei käytetä suomalaisessa merkityksessä. Arkistonmuodostuksen sijaan postmodernissa arkistoteoriassa käytetään esimerkiksi provenienssia kuvaamaan arkiston koko elinkaarta. Kansallisarkiston mukaan provenienssilla tarkoitetaan organisaatiota tai henkilöä, jonka toiminnassa asiakirjat on laadittu, kerätty ja/tai niitä on käytetty.¹⁷ Kansainvälisessä arkistoteoriassa provenienssin määritelmä on kuitenkin jatkuvasti laajentunut. Viimeistään 1990-luvulta lähtien provenienssin on nähty kattavan alkuperäisen arkistonmuodostuksen lisäksi asiakirjojen hallinnan, käytön ja tulkinnan.¹⁸ Esimerkiksi Tom Nesmithin mukaan arkistonhoitajat ovat arkistojen yhteislaatijoita yhdessä alkuperäisten laatijoiden kanssa.¹⁹ Siksi hän määrittelee provenienssin koostuvan kaikista asiakirjaan tai arkistoon vaikuttaneista sosiaalisista ja teknisistä prosesseista niiden koko historian ajalta.²⁰ Nesmithin lisäksi Heather MacNeil on korostanut arkistonhoitajien tekemien toimenpiteiden merkitystä siinä miten arkistoa voidaan ymmärtää ja tulkita. Hän puhuu jopa arkistomuuntelusta, jota tehdään aina arkistoa järjestettäessä ja kuvailtaessa.²¹

Otan siis tutkielmassani huomioon sekä alkuperäisen arkistonmuodostajan eli FVO:n että jälkikäteen arkistohoidon roolin. Käsittelen FVO:n arkistoa siis hyvin laajasta näkökulmasta. Tässä minua inspiroi erityisesti Terry Cookin artikkeli “Archive(s) is a foreign country”. Artikkelin mukaan historiantutkijoiden tulisi ottaa huomioon, mitä heidän lähteinään käyttämille asiakirjoille on tapahtunut niiden laadinnan jälkeen. Cook tunnistaa historioitsijoiden huomioivan tutkimuksissaan asiakirjojen laatijan näkökulman ja tavoitteet. Historioitsijat ymmärtävät, että lähde ei ole syntynyt tyhjiössä, vaan siihen on vaikuttanut laatijan tavoitteet ja ympäröivä yhteiskunta. Samalla tavalla minä ymmärrän FVO:n asiakirjojen sisältämän tiedon kertovan menneisyydestä laatijan katseen kautta ja yhteiskunnan lähtökohdista. Tämä ei kuitenkaan Cookin mukaan ole täysin riittävää, sillä arkistonhoitajan panos jää tällöin pimentoon. Siksi olen tutkielmassani selvittänyt FVO:n asiakirjoille tehtyjä arkistonhoitajan toimenpiteitä ja pohtinut niiden merkitystä omien tulkintojeni muodostumisessa.

Seuraavassa alaluvussa käyn läpi työni tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmän ja analyysin arkistoteoreettisen viitekehyksen. Johdantolukuun sisältyvät myös historia- ja arkistotieteen eettisten

¹⁶ Kilkki 2020, 28.

¹⁷ Provenienssi. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.

¹⁸ Henttonen 2023, 83; Henttonen 2019, blogikirjoitus.

¹⁹ Nesmith 2007, 3–4.

²⁰ Nesmith 1996, 146.

²¹ MacNeil 2008, 14 & 21–24.

näkökohtien esittelyä sekä niiden huomioimista tämän tutkielman puitteissa. Johdannon lopuksi esittelen aikaisempaa tutkimusta ja sitä kenttää, johon tämä pro gradu asettuu. Tutkielman toisessa pääluvussa kerron tarkemmin siitä kontekstista, jossa tutkimuksen aineistona käytetty arkisto on syntynyt ja niistä näkökulmista, jotka on otettava huomioon tutkittaessa sitä. Ensimmäiseksi käsitellään sosiaalihuollon tilannetta 1900-luvun vaihteen Suomessa ja hyväntekeväisyyden roolia siinä. Toiseksi luodaan katsaus arkistotieteen perusmääritelmiin ja järjestöarkistojen erityispiirteisiin, sekä kolmanneksi esitellään tarkemmin FVO:n arkisto tutkimusaineistona. Tämän jälkeen vuorossa on tutkielman analyysiosuus, joka alkaa kyseisen arkiston provenienssin läpikäynnillä ja jatkuu asiakirjatyyppien mukaisella käsittelyllä. Tässä kolmannessa pääluvussa analysoidaan arkistoaineistoa pääosin kategorisoivan sisällönanalyysin keinoin. Tutkielman neljännessä eli viimeisessä pääluvussa vedetään yhteen koko työn anti ja tehdään loppupäätelmiä saaduista tutkimustuloksista.

1.2. Tutkimuskysymykset ja metodi

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin Föreningen för välgörehetens ordnande i Åbo -yhdistyksen arkistosta löytyvää suhtautumista suojatteihin. Suojatti (skyddsling) on FVO:n arkistossa käytetty termi, jolla tarkoitetaan henkilöä, joka turvautuu julkiseen köyhäinapuun ja/tai yksityiseen hyväntekeväisyyteen.²² Suhtautumisella tarkoitan kaikkea, mikä ilmaisee yhdistyksen asennetta ja käsityksiä avustettuja sekä avustusta hakeneita ihmisiä kohtaan. Suhtautumisessa ei ole kyse ainoastaan tekstien kielellisestä sisällöstä, vaan kaikesta arkiston tiedosta, millä on nähdäkseni yhteys yhdistyksen suojatteihin kohdistuneisiin asenteisiin. Päättökysymys on: miten suojatteihin suhtaudutaan FVO:n arkiston asiakirjoissa? Sitä tukevat seuraavat neljä alakysymystä: 1. Millaisiin kategorioihin suhtautuminen jakautuu? 2. Miten suhtautuminen vertautuu aiempaan tutkimuskirjallisuuteen aiheesta? 3. Millainen FVO:n arkiston provenienssi on? 4. Miten provenienssin ominaisuudet vaikuttavat tulkintaan suojatteihin suhtautumisessa?

Tämä tutkielman analyysi on menetelmältään kategorisoivaa sisällönanalyysiä, jota toteutin Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven ohjeiden mukaan. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusmetodi, joka koostuu aineiston rajauksesta, litteroinnista ja tyyppittelystä.²³ Sisällönanalyysini perustuu tekstien useaan lukukertaan ja niiden pohjalta tehtyihin tulkintoihin ja päätelmiin. Olen

²² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, esim. Aa:2 Päiväkirja suojateista 1898–1902 & Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA. Muita arkistossa käytettyjä suomenkielisiä termejä olivat hoidokki ja hoidotti.

²³ Tuomi & Sarajärvi 2018, 91–92.

käynyt ensin läpi koko järjestöarkiston ja erotellut siitä kohdat, joissa tulee millään tavalla esiin suhtautuminen suojatteihin. Tämän jälkeen olen ryhmitellyt lukemani tekstit eri kategorioihin niissä esiintyvien ilmausten, väitteiden ja faktojen perusteella. Olen siis toisin sanoen redusoinut asiakirjoissa ilmeneviä asenteita perustyyppeihin eli kategorioihin. Näitä kategorioita olen edelleen tarkentanut vertailemalla niiden ominaisuuksia ja suhdetta toisiinsa. Kategorioiden hahmottamisessa on toki auttanut myös aikaisemman tutkimuksen luoma käsitys hyväntekeväisyydestä. Keskustelen analyysiosiossa aikaisemman tutkimuksen kanssa kontekstoidakseni esiin tulevaa suhtautumista. Analyysi on siis pääosin induktiivista päättelyä, jossa aineistosta löytyvistä yksittäisistä todisteista rakennetaan yleisiä johtopäätöksiä, mutta lopputulokseen on vaikuttanut myös deduktiivinen päättely²⁴.

Kategoriat eivät nouse itsestään tutkimusaineistosta, vaan siihen tarvitaan tutkijan tulkintaa ja päätelmiä.²⁵ Siksi olen tutustunut aineistoon rauhasa, pitkän ajan kuluessa, ja useammalla eri lukukerralla. Kertojen välille on jätetty aikaa tulkintojen ja päätelmien jäsentymiselle, jolloin aineistoon palaamalla aiemmin hankitut tulkinnat ovat taustalla ja niitä pystyy täydentämään. Lisäksi pelkkä kieleen keskittyvä analyysi ei riittäisi paljastamaan arkistosta koko suhtautumistapojen kirjoa, vaan tärkeitä ovat myös tekstin osat, joissa ei suoraan puhuta suhtautumisesta suojatteihin. Esimerkiksi avun myöntämisen tai epäämisen syyt ja lääkärintodistusten edellyttäminen kertovat epäsuorasti omaa tarinaansa siitä, millä tavalla avuntarvitsijoihin suhtauduttiin. Siksi suhtautumisen arvioinnissa on otettava huomioon asiakirjojen tietosisältö.

Sisällönanalyysin ohella hyödynnän tutkielmani analyysissä arkistotieteen näkökulmia. Käsittelen tässä tutkielmassa FVO:n laajemmin kuin pelkkänä historiallisen tiedon lähteenä, sillä selvitän sen provenienssin vaiheita. Otan analyysissä huomioon sekä alkuperäisen arkistonmuodostajan että päätearkiston arkistonhoitajan keskeisimmät toimenpiteet. Alkuperäisen arkistonmuodostajan eli FVO:n osalta kyse on siitä, kuka asiakirjat on laatinut ja kenen näkökulmasta asiakirjoissa olevat tiedot on kerrottu. Arkistonhoitajan roolin osoittamiseksi pohdin, miten säilyneeseen tietoon ja siitä tehtäviin tulkintoihin vaikuttavat jälkikäteen tehdyt päätearkiston toimenpiteet. Tekemällä arkistoinnin toimenpiteet näkyviksi osoitan tunnistavani historiallisen tiedon reunaehdot FVO:n tapauksessa.

²⁴ Deduktiivisesta ja induktiivisesta päättelystä sisällönanalyysissä ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 81 & 92.

²⁵ Stark 2011, 83; Tuomi & Sarajärvi 2018, 100.

1.3. Etiikka historiantutkimuksessa ja arkistotieteessä

Etiikka ”on mukana tilanteissa, joissa ihminen pohtii suhtautumistaan omiin ja toisten tekemisiin, sitä mitä voi sallia, mitä ei ja miksi”.²⁶ Tutkimusetiikaksi voidaan määritellä tutkijan työssään noudattamansa eettiset periaatteet, normit, arvot ja hyveet. Tällä tavalla ymmärrettynä tutkimusetiikka on tutkijan ammattietiikkaa. Yksi keskeisimpiä tutkimusetiikan osa-alueita on pyrkimys totuuden etsimiseen ja tiedon luotettavuuteen. Tutkijat pyrkivät totuuteen ja luotettavuuteen käyttämällä tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja esittämällä luotettavia tuloksia, jotka ovat muiden tutkijoiden toistettavissa. Luotettava tutkimus koostuu eettisestä aineiston hankinnasta, käsittelystä ja arkistoinnista.²⁷ Yhtenä olennaisena osana eettisessä tutkimuksessa on se, että sekä aikaisempaan tutkimukseen että tutkimusaineistoon viitataan tarkasti ja rehellisesti. Tutkijan tulee noudattaa koko tutkimusprosessissa hyvää tieteellistä käytäntöä, joka on määritelty esimerkiksi Tutkimuseettisen neuvottelukunnan toimesta.²⁸

Etiikka otetaan nykyään entistä enemmän huomioon niin historiantutkimuksessa kuin arkistotieteessä. Yhtenä syynä tähän on varmasti se, että tutkimusaiheet ovat kummallakin alalla muuttuneet ja arkaluontoisten aiheiden tutkimus kiinnostaa niin tutkijoita kuin lukijoitakin. Historian puolella tutkimuksen päähuomio on siirtynyt kohti mikrohistoriaa sekä arjen, tunteiden ja yksittäisten ihmisten kokemusten käsittelyyn. Yksilön kokemien kärsimysten ja henkilökohtaisten vastoinkäymisten tutkiminen aiheuttaa tutkijassa luonnollisesti pohdintaa siitä, millä tavalla tätä saa ja voi käsitellä.²⁹ Tämän lisäksi saattaa olla, että tutkijoilta edellytetään ja he edellyttävät itse itseltään tarkempaa eettistä harkintaa siksi, koska aikamme julkisessa keskustelussa vaaditaan kiinnittämään huomiota yksityisyyden, representaation ja vallan kaltaisiin seikkoihin.

Myös tässä tutkielmassa on otettava esiin eettiset kysymykset, koska kyse on menneisyyden sosiaalihuollon asiakkaiden tietojen käsittelystä, joilla on varmasti elossa olevia jälkeläisiä. Aineistosta löytyy henkilötietoja, jotka yhdistyvät tietoihin äärimmäisestä köyhyydestä, lastensuojelusta, päihteidenkäytöstä, prostituutiosta ja sairauksista. Henkilötietojen käsittelystä on säädetty Euroopan unionin yleisessä tietosuojasetuksessa (2016/679). Sen kansallisesta soveltamisesta säädettiin Suomessa tietosuojalaki (1050/2018), joka tuli voimaan 1. tammikuuta

²⁶ Kuula 2011, 21.

²⁷ Kuula 2011, 23–24.

²⁸ Kuula 2011, 34–39; Tenk.fi, Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Verkkosivusto.

²⁹ Vainio-Korhonen 2017, 27–29.

2019.³⁰ Tietosuojalain tarkoituksena oli täydentää ja täsmentää yleistä tietosuojasetusta.³¹ Laissa säädetään henkilötietojen käsittelystä muun muassa akateemista tutkimusta varten ja samalla se takaa oikeuden käsitellä tieteellisessä tai historiallisessa tutkimuksessa myös erityisiä henkilötietoryhmiä.³² Erityisiä henkilötietoryhmiä ovat arkaluonteiset tiedot, joista ilmenee henkilön rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevia tietoja, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, sekä geneettisiä ja biometrisiä tietoja.³³ Lainsäädäntö suojaa vain elävien ihmisten yksityisyyttä, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että yleensä yksityisyyden suoja kestää 100 vuotta asiakirjan laadinnasta. Useimmiten henkilötietoja voidaan pitää arkaluonteisina korkeintaan 130 vuotta, jos myös henkilön jälkeläisten yksityisyys halutaan ottaa huomioon.³⁴ Arkaluonteisten henkilötietojen arkistoinnin ja historian tutkimuksen perusraamit asetetaan siis lainsäädännössä, mutta se ei ole eettisten kysymysten näkökulmasta riittävää, sillä lakien ulkopuolelle jää aina tilaa yksilölliselle eettiselle harkinnalle.³⁵ Jokaisen historian tutkijan ja asianhallinnan ammattilaisen tulisi vähintään olla tietoinen alojensa eettisistä kysymyksistä.

Suomen historian professori Kirsi Vainio-Korhonen on todennut historian tutkimuksen etiikasta, että myös kauan sitten eläneet ihmiset ansaitsevat tulla kunnioitetuksi ihmisinä, jos heidän kokemuksiaan käytetään tutkimuksissa hyödyksi. Hänen mukaansa historian tutkijalla on eettinen vastuu tehdä oikeutta tutkimilleen menneisyyden ihmisille riippumatta siitä, milloin he ovat kuolleet. Historiantutkijan eettisen harkinnan ei tulisi rajoittua vain tutkimusprosessin toteuttamiseen ja tutkittavien ihmisten tunnistettavuuteen, vaan myös kirjoittamisen tapaan. Käytännössä kyse on siitä, millaisia sanoja menneisyyden ihmisistä käytetään ja kontekstoidaanko arkaluonteisia tietoja millään tavalla laajemmalla historiallisella tilanteella. Vainio-Korhonen on nostanut esiin myös sen, miten arkistotieteessä on käsitelty myös historian tutkimukselle hyödyllisiä eettisiä näkökulmia arkistoaineistoihin.³⁶

Arkistojen peruslähtökohtana voi pitää tiedon avoimuuden mahdollistamista, mutta sen ohella on otettava huomioon yksityisyyden suojeleminen. Arkistotieteilijä Elena S. Danielsonin mukaan

³⁰ Yleinen tietosuojasetus (2016/679). Eur-lex -verkkopalvelu; Tietosuojalaki (5.12.2018/1050). Finlex -verkkopalvelu.

³¹ Tietosuojafi, Tietosuojalaki. Verkkosivusto.

³² Tietosuojalaki (5.12.2018/1050). Finlex -verkkopalvelu.

³³ Tietosuojafi, Erityisten henkilötietoryhmien käsittely. Verkkosivusto.

³⁴ Kokko 2017, 62; Vainio-Korhonen 2018, 4.

³⁵ Kuula 2011, 21; Vehkalahti 2015, 258–261; Vainio-Korhonen 2018, 4;

³⁶ Vainio-Korhonen 2017, 30–32.

arkistonhoitajat ja muut informaatioammattilaiset sitoutuvat toimimaan sen puolesta, että kaikilla on yhtäläinen pääsy tietoon. Hänen mukaansa tiedon avoin saatavuus on aina ollut arkistoalan eettinen imperatiivi, mutta samaan aikaan sitä rajoittavat juridiset ja eettiset vaatimukset yksityisyydestä, turvallisuudesta ja tekijänoikeuksista. Kysymys yksityisyydestä on arkistojen kohdalla tärkeä, sillä tutkimusarkistot sisältävät asiakirjoja, joita ei ole luotu avointa tutkimusta varten. Arkistonhoitajan on siis kiinnitettävä erityistä huomiota niiden ihmisten yksityisyyteen, joiden tietoja on arkistoissa ilman, että he ovat voineet sen arkistointiin vaikuttaa. Danielson näkee, että tiedon avoimuuden ja yksityisyyden varmistaminen ovat toisilleen vastakkaisia eettisiä arvoja, joiden tasapainottaminen on arkistotyön etiikan yksi keskeisimpiä jännitteitä. Arkistoalalle on kehitetty erilaisia eettisiä ohjenuoria, mutta vakiintunutta maailmanlaajuista eettistä säännöstöä ei ole. Rajoitukset arkistojen avoimuudessa ja suhtautuminen yksityisyyteen vaihtelevat maittain, mutta yleensä nähdään, että oikeus yksityisyyteen lakkaa ihmisen kuollessa.³⁷

Tutkimani FVO:n arkisto sisältää aineistoa, jota suojaa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta (2000/812). Lain mukaan ”sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä, ovat salassa pidettäviä”.³⁸ Lain suojaamien sosiaalihuollon asiakirjojen salassapidon lakkaamisesta säädetään puolestaan laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (1999/621). Lain seitsemännessä luvussa säädetään, että tällaisen asiakirjan ”salassapitoaika on 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee tai, jollei tästä ole tietoa, 100 vuotta”. Salassa pidettävän arkistoon siirretyn asiakirjan tapauksessa on kuitenkin turvattava tietenvapaus, joten laki antaa mahdollisuuden luovuttaa asiakirja tutkimuskäyttöön. Luovuttaminen edellyttää kirjallista sitoumusta ”siitä, ettei hän käytä asiakirjaa sen henkilön vahingoksi tai halventamiseksi, jota asiakirja koskee, tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty”.³⁹ Minun tuli siis allekirjoittaa mainitun kaltainen sitoumus päästäkseni tutkimaan aineistoa. Käytännössä tutkijan harkinnanvaraan jää, miten hän käyttää asiakirjojen tietoja loukkaamatta niissä esiintyviä henkilöitä tai heidän läheisiään.⁴⁰

Valtaosa FVO:n asiakirjoista on tämän tutkielman julkaisuhetkellä täyttänyt 100 vuotta, joten Kansallisarkisto saattaa pian vapauttaa koko järjestöarkiston vapaaseen käyttöön. Toisaalta voi olla,

³⁷ Danielson 2010, 182–184.

³⁸ Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812). Finlex -verkkopalvelu.

³⁹ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621). Finlex -verkkopalvelu.

⁴⁰ Vehkalahti 2015, 259.

että salassapitoa jatketaan, koska asiakirjoissa mainitaan lapsia, joiden kuolemasta ei välttämättä ole vielä kulunut 50 vuotta. Lapset eivät tosin ole FVO:n suojatteja, vaan heidän vanhempansa ovat niitä, joista asiakirjat ensisijaisesti kertovat. Tämän tutkielman kannalta salassapidon raukeamisella ei ole merkitystä, sillä käsittelen joka tapauksessa FVO:n arkistossa esiintyvien ihmisten tietoja sensitiivisesti ja kunnioituksella. En ole lähtenyt tekstissäni kritisoimaan tai tuomitsemaan suojatteja sen paremmin kuin yhdistystäkään. Olen tulkinnut FVO:n suhtautumista suojatteihin varovaisesti ja pyrkinyt tekstissäni neutraaleihin ilmauksiin. Harkitsin pitkään millä sanoilla voisin viitata niihin ihmisiin, jotka hakivat ja saivat apua yhdistykseltä. *Köyhä* ei ole kaikissa yhteyksissä tarpeeksi tarkka ilmaus, sillä myös muut kuin hyväntekeväisyyttä tarvinneet ihmiset saattoivat tuolloin olla köyhiä. *Apua tarvitseva* tai *apua hakeva* ovat puolestaan liian spesifejä ja kapulakielisiä jatkuvaan käyttöön. *Vaivaista* en halunnut käyttää, koska nykyisin se mielletään liian vahvasti vain ruumiinvaivoihin ja se oli jo 1900-luvun alussa jokseenkin vanhentunut termi kuvaamaan kaikkia köyhiä. Päätin siis enimmäkseen käyttää tutkielmassani *suojaatti* -sanaa, sillä se on yhdistyksen arkistossa usein käytetty ilmaus, joka myös kuvaa oman aikansa suhtautumista köyhäinapuun turvautuneisiin ihmisiin. Holhoavasta luonteestaan huolimatta sanaan ei nähdäkseni liity liian vahvoja nykyisiä mielleyhtymiä.

Tekstistäni ei tunnista yksittäisiä sosiaalihuollon asiakkaita, sillä olen käyttänyt heidän nimistään vain alkukirjaimia tai vain yhdistyksen antamaa suojattinumeroa. Yhdistys käytti asiakirjoissaan pääosin itsekin suojateista vain numeroa tai alkukirjaimia, joten minun on tarvinnut muokata alkuperäisiä merkintöjä vain paikoitellen. Toki on mahdollista argumentoida sen puolesta, että kunnioittavinta ja mielekkäintä olisi käyttää köyhistä heidän omia nimiä kokonaisuudessaan. Varsinkin siinä tapauksessa, jos käsitellyt asiakirjat painottuisivat 1800-luvun puolelle.⁴¹ Voisin käyttää henkilöiden nimiä, jos kyseisten ihmisten elämä ja kokemukset olisivat tämän tutkielman keskiössä, mutta näkökulmani kohdistuu yleisemmälle tasolle yhdistyksen suhtautumiseen suojatteihin ryhmänä. Lisäksi valtaosa tutkimistani asiakirjoista on myös laadittu 1900-luvun puolella. En halunnut tehdä yksittäisten ihmisten valinnoista ja kokemuksista aiempaa julkisempia, koska en voi tietää miten he tai heidän mahdolliset jälkeläisensä siihen suhtautuisivat. Tapahtumista on kulunut vain hieman yli 100 vuotta ja nämä ihmiset eivät tyypillisesti eläessään toimineet millään tavalla julkisuudessa. Näiden syiden takia päätin paljastaa tekstissäni vain hyvin niukasti suojattien henkilötietoja.

Tutkielmani luotettavuuden varmistamiseksi olen viitannut rehellisesti ja tarkasti niin aikaisempaan tutkimukseen kuin tutkimusaineistooni. Tekemäni tulkinnat ovat kenen tahansa löydettävissä ja

⁴¹ Ks. esim. Vainio-Korhonen 2017, 38; Frigren 2017, 44 & 53.

tarkistettavissa käyttämistäni lähteistä. Olen myös käyttänyt runsaasti lainauksia, joiden avulla lukija voi suoraan arvioida päätelmiäni. Lähteidenkäytössä olen pyrkinyt monipuolisuuteen, perusteellisuuteen ja huolellisuuteen, mistä kertoo myös käytettyjen viitteiden suuri määrä.

1.4. Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus

Tämä tutkielma on sosiaalishistoriaa, jota täydennetään arkistotieteen avulla. Yhdistän 1900-luvun vaihteen hyväntekeväisyyden ja köyhäinhoidon tutkimusta postmodernin arkistoteorian mukaisen provenienssin käsittelyyn. Keskeisintä on asiakirjojen sisältö eli tekstin välittämien historiallisten asenteiden analyysi. Työssä otan myös huomioon FVO:n arkistonmuodostukseen vaikuttaneet tekijät ja arkistonhoitajan roolin osana provenienssia. FVO:n arkisto ei siis ole tässä tutkielmassa pelkästään historiallinen lähde, vaan myös tutkimukseni kohde, sillä poikkeuksellisesti käsittelen myös sen omaa historiaa. Autonomian ajan lopulle ja 1900-luvun alkuun sijoittuvaa sosiaalishistoriallista tutkimusta on tehty aiemmin runsaasti, mutta on harvinaista yhdistää siihen arkistotiedettä.⁴² Hyväntekeväisyysjärjestöjä käsitellään yleensä laajojen yleiskatsausten osana⁴³ tai yksittäisiin toimijoihin keskittyvinä historiikkeina.⁴⁴ Ne eivät tyypillisesti keskity asiakkaihin kohdistuvaan suhtautumiseen. Sitä vastoin suomalaisten historiallisia köyhyyskäsityksiä on aiemmin tutkittu jonkin verran, mutta niiden näkökulma on tutkielmaani paljon laajempi.⁴⁵ Lisäksi sosiaalitieteissä köyhyyskäsityksiä ja köyhiin suhtautumista on tutkittu paljon, mutta yleensä ne käsittelevät historiaa vain viitteellisesti.⁴⁶

Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka ja Kyösti Urponen ovat tehneet laajan yleisteoksen suomalaisesta sosiaalishistoriasta nimeltään *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva – Suomalaisten sosiaalisen turvan historia* (1994). Teos oli tärkeä kokonaiskuvan saamiseksi tässä tutkielmassa käsitellyn aikakauden suomalaisesta sosiaalihuollosta. Jaakkolan et al. kirjassa tulee esiin myös yhteiskunnan suhtautumista sosiaaliseen turvaan ja niihin ihmisiin, joiden oli turvauduttava muiden apuun. Lähteenä olen teoksesta käyttänyt erityisesti Pulman ensimmäistä päälukua ”Vaivaisten valtakunta” ja Jaakkolan toista päälukua ”Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta”. Täydensin

⁴² Ks. esim. Alapuro, Liikanen, Smeds & Stenius (toim.) 1987; Suominen 1998; Alapuro 2001; Nygård 2001

⁴³ Ks. esim. Jaakkola, Pulma, Satka & Urponen (toim.) 1994; Toikko 2008; Markkola, Niemi & Haapala (toim.) 2021; Karonen, Villstrand & Haapala (toim.) 2021;

⁴⁴ Ks. esim. Mäkisalo 1992; Pohjalainen 1998; Kalliala, Kulju, Montin & Sainio (toim.) 2007

⁴⁵ Ks. esim. Saaritsa 2003; Häkkinen, Pulma & Tervonen (toim.) 2005; Stark 2011.

⁴⁶ Ks. esim. Kangas & Ritakallio 1996; Niemelä 2007; Saari 2015.

tutkielmaa hieman myös Urponen laatimalla kolmannella pääluvulla ”Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon”.⁴⁷

Yhteiskunnan suhtautumista sosiaalisen avun tarvisijoihin käsittelee myös Timo Toikko teoksessaan *Sosiaalityön ideat: johdatus sosiaalityön historiaan* (2008), joka on kokonaiskuvaus alan suomalaisesta historiasta 1800-luvun lopulta nykypäivään. Toikon tarkastelussa näkökulma on sosiaalityössä ilmiönä ja sen eri muotojen muovautumisessa. Kirjasta oli hyötyä omalle tutkielmalleni nimenomaan sen selvittämisessä, millaisiin ajatuksiin vähäosaisten auttaminen 1900-luvun vaihteessa pohjautui. Toikko kuvaa sosiaalityön taustalla vaikuttaneita aatteita, jotka muokkasivat kunkin ajan toimintaa omanlaisekseen ja samalla myös niitä alan ideoita, jotka ovat pysyneet samanlaisina ajasta riippumatta.⁴⁸

Suomalaisen sosiaalihuollon ja yhteiskunnan suuria linjoja on viime vuosina käsitelty Juhani Koposen ja Sakari Saaritsan toimittamassa teoksessa *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi – Suomi kehityksen kiinniottajana* (2019).⁴⁹ Suuria kehityslinjoja on tutkittu myös kaksiosaisessa teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000*. Tämän teoksen ensimmäisen osan *Rakenteet ja instituutiot* (2021) ovat toimittaneet Petri Karonen, Nils Erik Villstrand ja Pertti Haapala. Toisen osan *Yhteisöt ja identiteetit* (2021) ovat toimittaneet Pirjo Markkola, Marjaana Niemi ja Pertti Haapala.⁵⁰ Teosten anti tälle tutkimukselle oli täydentää aiemmin mainittujen Jaakkolan et al. sekä Toikon näkemyksiä suomalaisesta sosiaalihuollon historiasta. Lisäksi kyseisten kirjojen käyttämät lähteet olivat hyödyllisiä muun sosiaalishistoriallisen tutkimuskirjallisuuden löytämiseksi.

Laajasta suomalaisen köyhyyden historian tutkimuskentästä on mainittava erikseen juuri ilmestyneen *Turun köyhät kasvot: Huono-osaiset perheet ja lapset 1800- ja 2000-luvulla* (2023). Johanna Kallion ja Kirsi Vainio-Korhosen toimittama kirja keskittyy turkulaisten köyhien perheiden ja lasten omiin köyhyyskokemuksiin ja arjen elämään Turun palon jälkeiseltä ajalta nykypäivään. Teoksen tarkoituksena on saada esiin köyhien ääntä, mikä usein puuttuu arkistoista ja sen myötä historiantutkimuksesta.⁵¹ Omassa tutkielmassani huomio ei ole köyhyyden kokemuksessa, vaan siinä tavassa, jolla köyhät ja köyhyys nähdään hyväntekeväisyysyhdistyksen näkökulmasta. Toisaalta sekä minun tutkielmassani että *Turun köyhät kasvot* -kirjassa on kiinnitetty huomiota arkistojen

⁴⁷ Jaakkola, Pulma, Satka & Urponen (toim.) 1994.

⁴⁸ Toikko 2008.

⁴⁹ Koponen & Saaritsa (toim.) 2019.

⁵⁰ Markkola, Niemi & Haapala (toim.) 2021; Karonen, Villstrand & Haapala (toim.) 2021.

⁵¹ Kallio & Vainio-Korhonen (toim.) 2023.

ominaisuuksiin. Taina Saarenpää ja Panu Savolainen käsittelevät teoksessa arkistonmuodostajan valtaa, arkistojen hiljaisuuksia ja arkistollisen tiedon fragmentaarisuutta.⁵² Tutkielmassani sivuan samoja teemoja, mutta lähestyn niitä provenienssin käsitteen kautta.

Yksityisistä hyväntekeväisyysjärjestöistä on Suomessa tehty useita historiikkeja ja tutkimuksia, mutta niistä keskeisin tämän tutkimuksen kannalta on Heikki Suomisen väitöskirja *Yhdessä eteenpäin – Yhdistykset ja seurakunta kunnallisen sosiaalihuollon täydentäjinä Turussa 1875–1922* (1998). Suomisen tutkimus on tietääkseni ainoa tieteellinen julkaisu, jossa käsitellään FVO:ta. Suominen ei tosin keskity vain FVO:hon, vaan väitöksessään hän pyrkii kokonaiskuvan luomiseen kaikista hyväntekeväisyysyhdistyksistä ja seurakunnista turkulaisessa sosiaalihuollossa tuona aikana. Yhdistyksistä, kuten FVO:sta, hän on selvittänyt niiden perusominaisuuksia, kuten historiaa, tavoitetta ja toimintatapoja. Tarkempana mielenkiinnon kohteenaan hänellä on ollut myös seurakuntien ja kristillisyyden näkyminen yhdistysten toiminnassa. FVO:n suhtautuminen autettaviinsa ei ole Suomisen tutkimuksen keskiössä, vaikka hän sitä hieman käsittelee kirjoittamalla yhdistyksen arkistosta löytyvistä viittauksista kristillisiin arvoihin.⁵³ *Yhdessä eteenpäin* oli hyödyllinen tutkimustulosteni ja näkökulmani peilaamiseen, koska käytimme samaa arkistoa lähteenämme.

Tutkielmani muotoutumisen kannalta keskeinen tutkimus oli myös Eija Starkin väitöskirja *Köyhyyden perintö – Tutkimus kulttuurisen tiedon sisällöistä ja jatkuvuuksista suomalaisissa elämäkerta- ja sananlaskuaineistoissa* (2011). Starkin työ on folkloristinen tutkimus suomalaisesta köyhyyden kulttuurista 1800-luvun lopulta aina 1900-luvun loppuun. Stark esittelee tutkimuksessaan köyhyyspuheen eri osa-alueita, joita hän on useiden lukukertojen kautta tutkimusaineistostaan hahmottanut. Hän on etsinyt teksteistä toistuvia aiheita ja vertaillut niitä toisiinsa, jolloin aineistosta on ollut mahdollista jäsentää eri teemoja.⁵⁴ Menetelmällisesti tutkielmani on samankaltainen kuin Starkin väitöskirja ja myös tutkimusten aiheissa on yhteneväisyyksiä. FVO:n arkistosta paikantamani suhtautuminen suojatteihin voidaan nähdä osana Starkin tutkimaa laajempaa köyhyyspuhetta. Yhteiskunnassa ympärillä oleva köyhyyspuhe on todennäköisesti vaikuttanut FVO:n suhtautumiseen suojatteihinsa ja toisaalta heidän käyttämänsä puhe on omalta osaltaan muovannut yleistä mielipideilmastoa. Erona Starkin tutkimukseen tässä tutkielmassa näkökulma painottuu historiaan ja arkistoon, siinä missä hän selvittää kulttuurista tietoa.

⁵² Saarenpää & Savolainen 2023, 13–32.

⁵³ Suominen 1998.

⁵⁴ Stark 2011.

Eurooppalaista hyväntekeväisyyden historiaa 1900-luvun vaihteessa ovat käsitelleet esimerkiksi Birgitta Plymoth tutkimuksessaan *Fostrande försörjning – Fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping 1872–1914* (2002) ja Adele Lindenmeyr teoksessaan *Poverty is not a vice – Charity, society and the state in Imperial Russia* (1996). Plymoth tutki väitöskirjassaan Norrköpingin tekstiiliteollisuuskaupungin köyhäinhoidon muodostumista uuden köyhäinhoitolain tultua voimaan Ruotsissa vuonna 1871. Hänen tutkimuksensa on näkökulmaltaan varsin lähellä omaani, sillä Plymoth tarkasteli köyhäinhoitoa muun muassa sen kautta, miten suhtautuminen köyhiin muokkasi hyväntekeväisyystoimintaa. Plymoth myös selvitti, miten nämä asenteet muuttuivat empaattisempaan suuntaan tutkimuksensa tarkastelujakson aikana. Hänen mukaansa käytännön köyhäinhoito oli vuosina 1871–1914 vapaamielisempää, kuin mitä ankarasta lain kirjaimesta voisi päällepäin luulla. Plymothin kertoman perusteella huomaa hyvin kuinka suomalainen köyhäinhoito on noudattanut pitkälti samaa kehityskulkua kuin länsinaapurissa, mutta muutaman vuoden viiveellä. Plymoth on väitöskirjassaan käsitellyt myös sukupuolen merkitystä köyhäinhoidon asenteissa, minkä minä olen jättänyt vähemmälle huomiolle.⁵⁵ Sivuan sukupuolta vain asiakirjojen laatijoiden ja yhdistysaktiivien roolien tarkastelussa.

Lindenmeyr puolestaan esittelee keisarillisen Venäjän köyhäinhoidon kehitystä Pietari I:n hallitsijakaudelta ensimmäiseen maailmansotaan asti sekä valtiollisen että yksityisen toiminnan näkökulmista. Yksi keskeisistä Lindenmeyrin tutkimuksen teemoista on venäläisten suhtautuminen köyhyyteen, hyväntekeväisyyteen ja taloudelliseen epätasa-arvoon. Tässä mielessä aihe muistuttaa omaani, vaikka olenkin keskittynyt yhden yhdistyksen näkökulmaan, siinä missä Lindenmeyr esittelee kokonaisen imperiumin yleisen tilanteen. Venäläisten suhtautumisessa köyhyyteen on selviä eroja suomalaiseen verrattuna, vaikka Venäjän ja Suomen köyhäinhoidon kehityskuluissa on myös paljon samaa. Molemmat olivat hyvin pitkään köyhiä ja agraarisia maita, joissa yksityinen hyväntekeväisyys lähti liikkeelle verrattain myöhään. Siitä huolimatta molemmissa maissa hyväntekeväisyyden keskeinen rooli köyhäinhoidossa loppui varsin nopeasti, kun valtio otti tässä toiminnassa virallisen vastuun nimiinsä.⁵⁶ On myös hyvä muistaa, että suomalaisen järjestötoiminnan historia on sidoksissa Venäjään, sillä kaikille vuosien 1849–1883 aikana perustetuille yhdistyksille piti anoa lupa keisarin kansliasta.⁵⁷

⁵⁵ Plymoth 2002.

⁵⁶ Lindenmeyr 1996.

⁵⁷ Heikkilä 1979, 29.

Sharon Zantin, Megan Cusackin, Hyeri Choin ja Mark J. Sternin artikkeli ”Examining early power dynamics within societies to protect children from cruelty” kertoo heidän tekemästään sosiaalishistoriaa ja arkistotiedettä yhdistäneestä tutkimuksesta. Artikkelissa he käsitelivät yksityisen lastensuojelujärjestön SPCC:n Philadelphiassa vuosina 1878–1881 laatimia asiakirjoja ja niiden paljastamia valta-asetelmia. Tutkimuksen aineisto koostui pääasiassa järjestön lastensuojelullisista tapauskertomuksista, joita täydennettiin heidän vuosiraporteillaan ja Philadelphiasta koskevilla vuoden 1880 väestönlaskennan tuloksilla. Teoreettisena pohjana tutkimuksessa käytettiin ekologista systeemiteoriaa keskittyen valta-asetelmiin. Asiakirjat analysoitiin tutkimuksessa ”template-analysis” -menetelmällä, joka perustuu teemojen löytämiseen ja kehittämiseen tutkimusdatasta. Zantin et al. artikkeli havaitsi SPCC:n toimineen subjektiivista arvottamista korostaneella ja ylhäältä alaspäin kohdistuneella mentaliteetilla. Toiminnassa oli selkeä luokka-asetelma ja myös etnisen, sekä uskonnollisen syrjinnän piirteitä. Samaan aikaan tutkimustulokset korostivat lastensuojelun kohteiden naapuriyhteisön roolia lastensuojelutoiminnan toteutumisessa. Naapurit, yhteisön papit ja omat organisaatiot olivat aktiivisia niin ilmiäntajina, todistajina kuin SPCC:n ja yhteisön välisten jännitteiden lievittäjinä. Zantin et al. artikkeli käsittelee yksityisen toimijan suhdetta autettaviinsa samaan tapaan kuin tämä työ, mutta korostaa paljon enemmän ympäröivän yhteisön näkökulmaa. Toki tietynlainen luokka-asetelma on havaittavissa myös FVO:n toiminnassa, minkä otan esiin analyysissä. Töiden tutkimusmenetelmissä on myös eronsa, mutta molemmat tosin pyrkivät löytämään aineistosta teemoja tai kategorioita. Lisäksi oma tutkielmani keskittyy enemmän yhdistyksen arkistoon omana kokonaisuutenaan.⁵⁸

Hyväntekeväisyysjärjestöjen historiaa ja arkistoja käsitelivät myös Sarah Roddy, Julie-Marie Strange ja Bertrand Taithe julkaisussaan ”Humanitarian accountability, bureaucracy, and self-regulation: the view from the archive”. Artikkelissa he kertoivat tutkimuksestaan, jonka kohteena olivat brittiläiset viktoriaanisen ja edvardiaanisen ajan hyväntekeväisyysjärjestöt. Siinä he tutkivat järjestöjen vastuuvollisuutta ja itsesääntelyä arkistoaineiston valossa. Tutkimus ei ole pääasiallisesti keskittynyt arkistoihin, mutta aihe sivuaa niitä vahvasti. Yksityisten järjestöjen vastuullisuus oli käytännössä nykytermein kuvattuna niiden asianhallintaa. Järjestöt viestivät yleisölle luotettavuuttaan julkaisemalla pöytäkirjojaan ja kirjanpitoaan. Kirjoittajien mukaan yhtenä tärkeänä syynä tietojen julkaisuun oli todistaa, että apu meni oikeasti sitä tarvitseville, mikä pohjimmitaan johtui halusta varmistaa varojen moraalisesti legitiimi jakautuminen yhteiskunnassa. Toisin sanoen rahaa ei saanut hukata jakamalla sitä ansaitsemattomille, niin kotimaassa kuin ulkomailla. Lehdistön

⁵⁸ Zanti, Cusack, Choi & Stern 2023.

rooli oli keskeinen suurten brittiläisten filantropisten toimijoiden avoimuudessa.⁵⁹ Oman tutkimukseni yhtenä huomiona on myös se, että yhdistys perusteli omaa toimintaansa juuri sillä, että heidän avullaan oikeasuhtainen apu löytäisi oikeat, ansaitsevat, ihmiset. Lisäksi yhdistys julkisti otteita vuosikertomuksistaan, joissa kerrottiin myös tilinpäätöksistä, sekä muulla tavoin viesti toiminnastaan lehdissä. FVO:n toiminnan vastuuvollisuus tai toiminnasta tiedottaminen ei kuitenkaan ollut tutkimukseni aiheena.

Arkistoalan kirjallisuudesta olen hyödyntänyt tutkielmassa erityisesti Pekka Henttosen kirjaa *Johdatus asiakirjahallinnan tutkimukseen* (2023) ja Randall C. Jimersonin *Archives Power: Memory, Accountability and Social Justice* (2009).⁶⁰ Teokset antavat tutkielmalleni perustiedot nykyaikaisesta arkistojen tutkimuksesta ja arkistotieteen keskeisistä käsitteistä. Tämän lisäksi työni on muotoutunut tarkemmin aiemmin mainitsemani Terry Cookin artikkelin ”Archive(s) is a foreign country” mukaan. Noudatin artikkelissa esitettyä toivetta arkistonhoitajan roolin huomioimisessa historian tutkimuksessa. Cookin artikkeli oli hyödyllinen myös korostaessaan arvonmäärityksen keskeisyyttä arkistonhoitajan roolissa.⁶¹ Provenienssin osalta tärkeimmät lähteeni olivat Tom Nesmithin kolme artikkelia ”What is an archival education”, ”Still Fuzzy, But More Accurate: Some Thoughts on the “Ghosts” of Archival Theory” ja ”The concept of societal provenance and records of nineteenth-century Aboriginal–European relations in Western Canada: implications for archival theory and practice”. Nesmith on artikkeleissaan vienyt provenienssin määritelmää selkeästi postmoderniin suuntaan.⁶² Hyödyntämällä hänen käsitystään tutkielmani asettuu osaltaan myös postmodernin arkistotutkimuksen perinteeseen.

⁵⁹ Roddy, Strange & Taithe 2015.

⁶⁰ Henttonen 2023; Jimerson 2009.

⁶¹ Cook 2011.

⁶² Nesmith 1996; Nesmith 2007a; Nesmith 2007b.

2. Sosiaalhistoriaa ja arkistotiedettä

2.1 Suuren murroksen aika – vaivaishoidosta köyhäinhoitoon

Aikakautta 1800-luvun lopulta Suomen itsenäistymisen ensimmäisiin vuosiin voidaan kuvailla suuren murroksen ajaksi, sillä hyvin merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia tapahtui muutaman vuosikymmenen aikana.⁶³ Suomen autonomian ajan loppupuolta voidaan myös kutsua sosiaalisen kysymyksen aikakaudeksi, koska tuolloin köyhän kansan tila tiedostettiin aivan uudella tavalla ja siitä ryhdyttiin keskustelemaan julkisuudessa. Suomen teollistuminen alkoi 1800-luvun loppupuolella hiljalleen voimistua, ja suomalainen sivistyneistö näki ulkomaisten esimerkkien kautta, millaisia vaikutuksia sillä saattaisi olla. Kapitalismin läpilyönnin myötä voimistuneelle teollistumiselle asetettiin positiivisia odotuksia koko kansan elintason nostamisessa. Samaan aikaan pelättiin sosiaalisia ongelmia, joiden tiedettiin olevan todellisuutta esimerkiksi Englannissa, Saksassa ja Skandinaviassa.⁶⁴

Vanhan sääty-yhteiskunnan tilalle muodostui luokka- ja palkkayhteiskunta, joka jakoi kansan säätyjen sijaan omistamisen ja työn mukaisiin luokkiin.⁶⁵ Sosiaaliset erot nähtiin nyt enemmän talouden muokkaamina, eikä niinkään Jumalan luomana järjestyksenä, mikä merkitsi epävarmuuden lisääntymistä yhteiskunnassa. Samalla myös eri luokkien välinen suhde miellettiin jopa luokkataisteluksi.⁶⁶ Silti teollistuminen ja luokkayhteiskunnan muodostuminen eivät suinkaan olleet ainoat merkittävät muutokset yhteiskunnassa, mitkä ajoivat sosiaalisen kysymyksen keskustelua eteenpäin. Mukana kehityksessä olivat muun muassa voimistuva väestönkasvu, kiihtyvä väestöliike ja vilkastunut kansalaisyhteiskunta.⁶⁷ Lisääntyneen yhteiskunnan vapautumisen myötä kansalaisliikkeet totuttivat kansaa poliittiseen toimintaan. Kansan politisoituminen vilkastui Suomessa erityisesti helmikuun manifestin, suuren adressin, suurlakon ja ensimmäisten eduskuntavaalien myötä. Poliittisella areenalla aikakauden suuriin haasteisiin pyrittiin vastaamaan esimerkiksi työväen- ja kansallisuusaatteen sekä liberalismien keinoin.⁶⁸ Suomen itsenäistymisen ja sitä seurannut sisällissota olivat poliittisen herätyksen, nationalismien ja luokkataistelun kauaskantoisia huipentumia.⁶⁹

⁶³ Jaakkola 1994, 91; Alapuro 2001, 12; Häkkinen & Peltola 2005, 45.

⁶⁴ Jaakkola 1994, 72 & 91; Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 217–219 & 229.

⁶⁵ Jaakkola 1994, 78; Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 229–231.

⁶⁶ Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 219–224.

⁶⁷ Häkkinen & Peltola 2005, 45–46; Karonen, Frigren, Suodenjoki & Haapala 2021, 295–296.

⁶⁸ Alapuro & Stenius 1987, 18–19; Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 240–242.

⁶⁹ Alapuro & Stenius 1987, 42–43; Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 235–236.

Vuosisadan vaihteen sosiaalityötä, jonka yhtenä merkittävänä muotona oli yksityinen hyväntekeväisyys, voidaan pitää ainakin kolmen suuntauksen muokkaamana. Nämä ovat yksilön vastuuta ja vapautta korostanut liberalismi, sosiaalisia uudistuksia ajanut sosiaalireformismi ja kristillisiin arvoihin nojannut kristillis-sosiaalinen liike. Aatteiden juuret ovat pitkällä 1800-luvun puolella, mutta niiden vaikutuksen voi nähdä ulottuvan 1900-luvun vaihteen köyhäinhoidon muotoutumiseen.⁷⁰ Näitä aatteita yhdisti ajatus kansallisesta sivistysprojektista, eli siitä, että koko kansan koulutuksella voitiin edesauttaa kansakunnan yhteistä hyvää.⁷¹ Kansallisuusaatteen eli nationalismin vaikutus näkyi siis selkeästi suomalaisten järjestäytymisessä.⁷² Aatesuuntausten edustajien mielipiteissä oli kuitenkin suuria eroja heidän kannattamiensa sosiaalisen turvan keinojen suhteen.⁷³

Liberalistisen näkökannan suosijat suhtautuivat positiivisesti teollistumiseen ja elinkeinonvapauteen köyhyyden lievittäjinä. Valtiollisen ja kunnallisen vaivaishoidon tuli perustua työlaitoksille, jossa saatu avustus korvattiin työllä ja täten ne vähentäisivät halukkuutta tukeutua julkisen vallan apuun. Maltilliseen liberalistiseen ajatteluun sopi hyväntekeväisyys, joka ei saanut olla liian avokätistä, jotta laiskuutta ei rohkaistaisi.⁷⁴ Yhdistystoiminta oli liberaalin ihanteen mukaista, sillä se perustui aktiiviseen kansalaisuuteen ja korosti valtion sijaan yksilön vastuuta. Yhdistyksissä toimivat ihmiset olivat aktiivisia kansalaisia, joita motivoi aatteellinen innostus ja usko kansalliseen sivistysprojektiin. Kansalaisliikkeisiin perustuvan sosiaalityön tavoitteena oli saada valistuksen avulla autettavissa heräämään heidän oma aktiivinen kansalaisuutensa. Toisaalta kansalaisliikkeet ajoivat ja saivat aikaan sosiaalireformistisia muutoksia, jotka oikeasti paransivat vähäosaisten asemaa.⁷⁵ Suomessa liberalismi ei koskaan ollut selvärajainen poliittinen liike, vaan se oli pikemminkin taustalla vaikuttanut aatevirtaus.⁷⁶

Sosiaalireformistisessa köyhäinavussa vaatimuksena oli puuttua lainsäädännön kautta työväestön elinolosuhteiden ja työelämän epäkohtiin. Sosiaalireformistinen suuntaus oli myötävaikuttamassa työväenaatteen kehitykseen ja muodostui jo varhain liberalismiin vastavoimaksi. Se oli pääosin sivistyneistön ohjaamaa toimintaa, joka kohdistui alempiin luokkiin. Työväestö ryhtyi 1800-luvun

⁷⁰ Jaakkola 1994, 92–98; Toikko 2008, 23–24.

⁷¹ Toikko 2008, 22–34; Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 247–248.

⁷² Alapuro & Stenius 1987, 18; Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 251–252; Karonen, Frigren, Suodenjoki & Haapala 2021, 296–297.

⁷³ Toikko 2008, 25–34.

⁷⁴ Alapuro & Stenius 1987, 30–31; Jaakkola 1994, 95 & 111; Toikko 2008, 24–25.

⁷⁵ Toikko 2008, 25–27 & 73–75.

⁷⁶ Pulkkinen 1987, 54–56 & 67; Alapuro & Stenius 1987, 30.

lopussa ajamaan omaa asiaansa ja suuri osa heistä omaksui poliittiseksi ideologiakseen sosialismin.⁷⁷ Tosin sosialismia enemmän työväestön ajatusmaailmaan vaikutti kristinuskoon pohjautunut usko tasa-arvoon.⁷⁸ Suomalaista työväenliikettä muovasi myös se, että täällä proletariaatti koostui suurimmaksi osaksi maatyöväestä, joka ei joutunut täysin yhteiskunnan marginaaliin. Osittaisesta teollistumisesta ja nopeasta muuttoliikkeestä huolimatta maatalouden merkitys pysyi suurena ja valtaosa väestöstä asui edelleen maaseudulla.⁷⁹ Suomeen ei muodostunut massaköyhyyttä tai erillistä köyhien alaluokkaa, vaikka sitä jo 1800-luvun aikana pelättiin.⁸⁰

Kristillis-sosiaalinen aate nousi puolestaan vastareaktionä kirkon erottamiselle vaivashoidosta 1800-luvun puolivälissä. Kristillis-sosiaalisia avustusliikkeitä perustettiin sekä kirkon sisältä, että sen ulkopuolelta. Ne korostivat sosiaalityössään sisälähetystä eli vähäosaisten suomalaisten uskonelämän uudistamisen tarvetta. Sosiaalityötä tekevät uskonnolliset liikkeet kohdistivat toimintansa esimerkiksi lastensuojeluun, vankeihin ja vammaisiin.⁸¹ 1900-luvun vaihteessa Suomen ainoa virallinen kristillis-sosiaalinen järjestö oli Turkuun perustettu Valkonauhasäätiö. Myös herätysliikkeitä perustettiin yhä 1800-luvun lopulla, mutta ne eivät saavuttaneet suurten kansanliikkeiden suosiota.⁸² Herätys- ja muut uskonnolliset liikkeet tarjosivat kuitenkin työväestölle ja naisille väylän osallistua kansalaistoimintaan.⁸³

FVO:n toiminnan aikaista (1898–1923) köyhäinhoitoa koskevaa lainsäädäntöä voidaan pitää liberalistisena ja ankarana suhtautumisessaan apua tarvitsevia kohtaan.⁸⁴ Suomen vuoden 1879 vaivashoitoasetuksen mukaan kuntien velvollisuutena oli ”taata hoito ja välttämätön elanto niille alle viittätoista vuotta nuoremmille, heikkomielisille, raajarikoille ja pitkäaikaisen sairauden tai vanhuudenheikkouden rasittamille henkilöille”, joista kukaan muu ei huolehtinut. Muille apua tarvitseville kunnilla oli myös oikeus antaa apua, jos sen oma köyhäinhoitojärjestys salli sen ja viranomaiset katsoivat sen aiheelliseksi. Asetus painotti avustettavien velvollisuutta työntekoon.⁸⁵ Niin sanottujen hoidokkien⁸⁶ oli avustusta saadakseen suoritettava ikäänsä ja voimiaan vastaavaa

⁷⁷ Turunen 1987, 209; Alapuro & Stenius 1987, 38; Jaakkola 1994, 92–94 & 98–100.

⁷⁸ Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 235.

⁷⁹ Jaakkola 1994, 76.

⁸⁰ Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 231–233.

⁸¹ Jaakkola 1994, 91–98; Toikko 2008, 32–34; Katajala-Peltomaa, Toivo, Kuha, Villstrand & Markkola 2021, 204–205.

⁸² Heikkilä 1979, 64–65 & 83.

⁸³ Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 249.

⁸⁴ Eloranta, Haapala, Hannikainen, Markkola & Tikka 2021, 440.

⁸⁵ Jutikkala 1957, 651 & 656; Jaakkola 1994, 111–113; Pulma 1994, 61–62; Suominen 1998, 71–75.

⁸⁶ Tarkoittaa samaa kuin suojatti. Asetuksessa puhutaan suomeksi hoidokeista, ja tätä ilmaisua käytetään myös FVO:n arkistossa. Suojatti on kuitenkin yleisempi termi FVO:n arkistossa.

työtä. Käytännössä tämä tarkoitti pakkotyötä köyhäintalossa. Köyhäintalon sai jättää siinä vaiheessa, kun oli korvannut saamansa avun tekemällään työllä. Asetuksessa säädettiin myös, että kunnalla oli isäntävalta niitä henkilöitä kohtaan, jotka ”juoppouden, laiskuuden tai välinpitämättömyyden vuoksi” joutuivat köyhäinhoidon piiriin.⁸⁷ Laki oli voimassa vuoteen 1923 asti, jolloin uusi köyhäinhoitoasetus astui voimaan.

Turun kaupungissa vahvistettiin vuoden 1879 vaivaishoitoasetuksen perusteella vaivaishoidon ohjesäännöt vuosina 1880 ja 1894, joissa painotettiin ahkeran työn merkitystä avun saamisen perustaksi.⁸⁸ Niissä annettiin myös köyhäintalon isännöitsijälle valta rangaista hoidokkia erinäisten sääntöjen rikkomisesta. Asetuksen ja ohjesääntöjen tiukkuus avustamisen ehtoihin ei johtunut vain siitä, että ahkeruutta olisi arvostettu erityisen paljon tai siitä, että pakkotyöllä olisi ollut suurta taloudellista merkitystä sinänsä. Syynä oli pikemminkin halu tehdä avustuksen hakemisesta mahdollisimman epämiellyttävää ja täten keventää kaupungille koituvaa taloudellista taakkaa.⁸⁹

Suomalaisten kaupunkien virkamiehet halusivat liberalistisen hengen mukaisesti jättää vastuuta sosiaalihuollosta hyväntekeväisyydelle. Myös Turun kaupungilla oli ohjesääntöjensä mukaan oikeus siirtää isäntävaltansa yksityisille järjestöille tai henkilölle. Käytännössä yksityisten ihmisten, yhdistysten ja seurakuntien hyväntekeväisyydellä oli köyhäinhoidossa varsin suuri rooli 1800-luvun puolivälistä aina 1920-luvun alkuun. Samaan aikaan köyhyys oli yleistynyt Turussa jo 1860-luvulta lähtien muun muassa katovuosien ja ajoittaisten työttömyyskausien takia. Kaupungin asukasluku kasvoi ja väestörakenne muuttui nopeasti porvarivaltaisesta työläisenemmistöiseksi, mutta samalla julkinen sosiaalihuolto ei ollut yksin riittävää.⁹⁰ Tarve yksityiselle hyväntekeväisyydelle oli siis ilmeinen 1900-luvun vaihteen Suomessa ja Turussa.

Hyväntekeväisyys oli tullut jo 1800-luvun alkupuolella erityisesti varakkaampien yhteiskuntaluokkien naisten kiinnostuksen kohteeksi ympäri Eurooppaa ja ulkomaisten esimerkkien innoittamina samaa haluttiin toteuttaa Suomessa. Ensimmäiset suomalaiset yksityiset hyväntekeväisyysjärjestöt olivat rouvasväenyhdistyksiä, jotka perustettiin 1840-luvulla. Parissa vuosikymmenessä rouvasväenyhdistys oli perustettu suurimpaan osaan suomalaisia kaupunkeja. Näiden yhdistysten johtamisesta ja toiminnasta vastasivat yläluokkaistaustaiset naiset, joiden

⁸⁷ Jutikkala 1957, 651 & 656.

⁸⁸ Jutikkala 1957, 655–656; Suominen 1998, 73–74.

⁸⁹ Jutikkala 1957, 664.

⁹⁰ Jutikkala 1957, 648; Suominen 1998, 65 & 340–342.

asennetta avuntarvitsijoita kohtaan voidaan luonnehtia lähtökohtaisesti holhoavaksi tai patriarkaaliseksi.⁹¹ Uusi järjestäytymisaalto Suomessa koettiin 1880- ja 1890-luvuilla, jolloin työväestö alkoi perustaa omia kansalaisliikkeitään, ja samaan aikaan heitä otettiin myös mukaan säätyläistaustaisten ihmisten perustamien yhdistysten johtoon. Aikaa 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun voidaan hyvällä syyllä pitää todellisena järjestäytymisen, kansanliikkeiden ja yhdistysten aikana Suomessa.⁹² FVO:n perustaminen ajoittuu tähän vilkkaan kansalaistoiminnan ajanjaksoon, jolloin pelkästään Turussa toimi 1800-luvun lopulta lähtien useita muitakin yksityisiä järjestöjä sosiaalihuollon saralla.⁹³ FVO oli kuitenkin tietyllä tapaa jo perustamisaikanaan varsin perinteinen hyväntekeväisyysjärjestö, sillä sen johto oli hyvin pitkälti niin sanotun yläluokan käsissä.

Suomalainen sosiaalinen turva koostui autonomian ajan loppuun asti julkisesta köyhäinhoidosta, avustuskassoista, lähiyhteisöjen antamasta avusta sekä yksityisestä hyväntekeväisyydestä. Uusia sosiaalipoliittisia järjestelmiä, joita esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa otettiin käyttöön, ei vielä Suomessa saatu läpi vaikeiden poliittisten olosuhteiden takia. Venäläistämiskausien aiheuttamat levottomuudet, ensimmäinen maailmansota ja Suomen sisällissota käytännössä pysäyttivät suomalaisen sosiaalipolitiikan konkreettisen kehittymisen 1900-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen ajaksi.⁹⁴ Perinteisessä vaivashoidon näkemyksessä köyhyyttä lähinnä siedettiin ja kontrolloitiin yhtenäisenä ongelmana, jossa taustalla vaikuttaviin tekijöihin ei puututtu.⁹⁵ Sosiaaliseen kysymykseen herääminen ja aiheesta käyty keskustelu johti kuitenkin ensin arvosteluun ja sittemmin vanhojen turvamuotojen luonteen muuttumiseen. Vielä 1800-luvulla ajan henki oli siis ollut pitkälti liberalistinen, mutta 1900-luvun puolella työväenliikkeestä kummunnut kritiikki sai jalansijaa Suomessa. Tämä näkyi jo siinä, että köyhistä ei puhuttu enää vaivaisina 1900-luvun puolella. Köyhyys alettiin mieltää omaksi ongelmakseen ja vaivaisuudella viitattiin vain vammaisuuteen.⁹⁶

Kyse ei ollut pelkästään siitä, että köyhät olisi nähty eri tavalla, vaan myös siitä, että yhteiskunnan muuttumisen myötä yhä useampi koki köyhyyttä työttömyyden ja taloussuhdanteiden takia.⁹⁷ Myös erilaisten ihmisryhmien, kuten vammaisten, rikollisten ja lasten ongelmat alettiin nähdä erillisinä kysymyksinään. Köyhäinhoito siis muuttui 1900-luvun alun aikana yksilöllisempään suuntaan, ja

⁹¹ Pulma 1994, 59; Jaakkola 1994, 144; Suominen 1998, 49; Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 250 & 253.

⁹² Alapuro & Stenius 1987, 18–19 & 40; Alapuro 2001, 12–13; Jaakkola 1994, 143; Toikko 2008, 64–65.

⁹³ Ks. esim. Suominen 1998.

⁹⁴ Jaakkola 1994, 103 & 106.

⁹⁵ Toikko 2008, 56–57.

⁹⁶ Jaakkola 1994, 117.

⁹⁷ Eloranta, Haapala, Hannikainen, Markkola & Tikka 2021, 440.

yksilöllinen tarveharkinta nousi keskeiseksi avustamisen muodoksi. Vuonna 1923 voimaan tullut köyhäinhuoltolaki virallisti yksilöllisen tarveharkinnan aseman pääasiallisena köyhäinavun muotona.⁹⁸ Vaivaishoito muuttui virallisesti köyhäinhoidoksi ja askel kohti uutta huoltovaltiota oli otettu. Lain hengessä näkyi kuitenkin edelleen ylempien luokkien kohdistama sosiaalinen kontrolli ja holhoava asenne alempia luokkia kohtaan, jossa pyrittiin sivistämään köyhiä ”oikeaan” suomalaiseen elämään.⁹⁹

2.2. Arkisto, proveniensi ja järjestöarkiston ominaisuudet

Suomessa termillä arkisto on perinteisesti ollut kolme merkitystä. Arkistolla tarkoitetaan 1) arkistohuonetta 2) organisaatioyksikköä tai laitosta, joka säilyttää arkistoa/arkistoja 3) arkistonmuodostajan toiminnan tuloksena syntyneitä asiakirjojen kokonaisuutta eli fondia.¹⁰⁰ Asiayhteyden perusteella on ollut helppo ymmärtää missä merkityksessä termiä on kulloinkin käytetty. Suomalaisessa viranomaistyössä myös uudet käytössä olevat asiakirjat on katsottu käsitteellisesti kuuluvan heti arkistoihin, mutta esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa arkisto sisältää vain arkistonmuodostajan toiminnalle tarpeettomia vanhempia asiakirjoja, joita säilytetään niiden kulttuurihistoriallisen arvon takia. Tätä nykyä myös Suomen lainsäädännössä, kuten tiedonhallintalaissa (906/2019), käytetään arkistointia angloamerikkalaisessa merkityksessä. Arkiston määritelmä on siis viime vuosina muuttunut suomalaisessa lainsäädännössä tarkoittamaan vain pysyvästi kulttuurihistoriallisiin tarkoituksiin säilytettäviä asiakirjoja.¹⁰¹

Arkistoteorian postmodernissa suuntauksessa¹⁰² arkistot nähdään tiedostettujen ja tiedostamattomien valintojen aikaansaamina konstruktioina. Arkistot eivät muodostu itsestään tai orgaanisesti, vaan ne ovat valintaprosessin tuloksia.¹⁰³ Yksi keskeisimmistä valinnoista on, mitä pidetään säilyttämisen arvoisena ja mitä puolestaan ei. Se on tärkeää, sillä arkistot eivät ainoastaan heijasta yhteiskuntaa, vaan muokkaavat sitä. Menneisyydestä kertovat asiakirjat muokkaavat käsityksiämme historiasta ja vaikuttavat politiikkaan, talouteen sekä kulttuuriin.¹⁰⁴ Arkistot eivät kuitenkaan ole yhtä kuin

⁹⁸ Eloranta, Haapala, Hannikainen, Markkola & Tikka 2021, 440; Jaakkola 1994, 117; Pulma 1987, 123–124. Alkavaa eriytymiskehitystä näkyi tosin jo 1800-luvun puolivälistä lähtien. Ks. Pulma 1994, 63–64.

⁹⁹ Pulma 1994, 58; Urponen 1994, 182–183; Toikko 2008, 56; Eloranta, Haapala, Hannikainen, Markkola & Tikka 2021, 440.

¹⁰⁰ Henttonen 2023, 26; Lybeck et al. 2006, 16.

¹⁰¹ Henttonen 2023, 26–28; Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019). Finlex-verkkopalvelu.

¹⁰² Kutsutaan myös arkistoteorian postmoderniksi diskurssiksi. Nykyään tosin arkistotieteen kirjallisuudessa harvemmin kutsutaan tätä diskurssia tai suuntausta postmoderniksi. Ks. Kilkki 2020, 28.

¹⁰³ Henttonen 2023, 81–82.

¹⁰⁴ Jimerson 2009, 218–220; Saucier & Wallace 2020, 4–5.

menneisyys tai muisti, vaan ne vain osallistuvat niiden ylläpitoon ja uudistamiseen.¹⁰⁵ Terry Cookin ja Joan M. Schwartzin mukaan arkistot ovat valtaapitävien perustamia paikkoja, jotka suojelevat ja vahvistavat heidän valtaansa.¹⁰⁶ Väite on looginen, sillä instituutioina arkistot tarvitsevat rahoituksensa ja oikeutuksensa ympäröivältä yhteiskunnalta. Olisi jopa erikoista, jos arkistot eivät perinteisesti heijastaisi valtaapitävien näkökulmia ja etuoikeutettujen ääniä.¹⁰⁷ Voidaan siis nähdä, että arkistojen kautta kontrolloidaan yhteisöjen menneisyyttä ja arkistonhoitajat väistämättä osallistuvat tähän vallankäyttöön. Arkistonhoitajat osallistuvat siihen, kun he tekevät sekä tiedostettuja että tiedostamattomia valintoja, jotka vaikuttavat arkistojen muodostumiseen.¹⁰⁸ Sinänsä ammattimaiset ja rutiininomaiset toimenpiteet ovat myös ympäröivän kulttuurin muokkaamia, eivätkä siksi arvovapaita.¹⁰⁹ Verne Harrisin mukaan arkistonhoitajan näennäinen neutraalius suosii oletusarvoisesti niitä, joilla on valtaa.¹¹⁰

Arkistojen muotoutumisen valinnoista puhuttaessa on otettava esiin arvonmäärityksen ja seulonnan käsitteet. Kansallisarkisto määrittelee arvonmäärityksen olevan ”asiakirjatiedon elinkaarihallinnan prosessi, jossa määritellään asiakirjatiedon säilytysarvo ja siihen perustuva säilytysaika”. Arvonmäärityksen nähdään sisältävän myös päätökset asiakirjatiedon säilytystavasta ja -muodosta. Se voidaan käsittää yhtenä osana seulontaa, jonka tarkoituksena on vähentää säilytettävien asiakirjojen määrää. Seulonta määritellään siis prosessina, joka tähtää asiakirjatiedon määrän supistamiseen.¹¹¹ Kuitenkin englanninkielisessä arkistoteoreettisessa keskustelussa ei juuri puhuta seulonnasta erillisenä terminä, vaan päinvastoin korostetaan arvonmääritystä (appraisal). Esimerkiksi Cook näkee arvonmäärityksen olevan arkistonhoitajan työn ydintä, jossa päätetään mitä asiakirjatietoa menneisyydestä jää jäljelle tulevaisuutta varten.¹¹² Kielen lisäksi yksi selitys eroon Suomen ja englanninkielisten maiden välillä voi olla erilainen käsitys arkistoista. Angloamerikkalaisissa maissa arkistoja ei ole siinä määrin tarvinnut seuloa, sillä ne ovat lähtökohtaisesti seulontaprosessin tulos.¹¹³ Käytän kuitenkin tässä tutkielmassa arvonmääritystä ja

¹⁰⁵ Jimerson 2009, 135 & 213–215.

¹⁰⁶ Cook & Schwartz 2002, 1.

¹⁰⁷ Jimerson 2009, 216

¹⁰⁸ Cook & Schwartz 2002, 2; Wallace, Duff & Flinn 2020, 242–244.

¹⁰⁹ Jimerson 2009, 218.

¹¹⁰ Harris 2007, 248; Harris 2011, 121.

¹¹¹ Arvonmääritys. Arkistojen Portti -verkkopalvelu; Seulonta. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.

¹¹² Cook 2011, 606.

¹¹³ Henttonen 2023, 27.

seulontaa suomalaisessa merkityksessä. Seulonta on siis yläkäsite, johon kuuluu arvonmääritys teoreettisena pohjana.¹¹⁴

Vain murto-osa yhteiskunnassa syntyvästä asiakirjallisesta tiedosta voidaan säilyttää, joten arkistonhoitajien on pakko määritellä asiakirjojen arvo ja sen perusteella seuloa niitä. Seuloessaan asiakirjoja arkistonhoitaja päättää välillisesti mitä tutkijat voivat arkistoista tutkia.¹¹⁵ Seulonnan lisäksi yksi keskeisimpiä arkistonhoitajan aineistoille tekemiä toimenpiteitä ovat kuvailu ja järjestäminen. Kuvailussa on kyse tiedoista ”jotka identifioivat ja kuvaavat arkistonmuodostajan ja sen toiminnasta kertyneen aineiston”.¹¹⁶ Järjestäminen on puolestaan ”prosessi, jonka ytimenä on epäjärjestyksessä olevien analogisten asiakirjojen sijoittaminen arkistokaavan mukaisille paikoilleen arkistossa (asiakirjakokonaisuudessa)”. Näiden toimenpiteiden tärkeydestä on kirjoittanut esimerkiksi MacNeil, joka pitää järjestämistä ja kuvailua fondin rakentamisena. Kaikki järjestämiset ja kuvailut muuttavat asiakirjojen tarkoitusta ja ikään kuin luovat ne uudelleen. Hänen mukaansa asiakirjat ovat jatkuvassa muotoutumisen tilassa. Arkistotyön toimenpiteet ovat MacNeilille arkiston muuntelua ja siksi hänen mukaansa kuvailuissa tulisi kertoa niistä avoimesti.¹¹⁷ Arkistonhoitajan avoimuutta on peräänkuuluttanut esimerkiksi myös Cook.¹¹⁸

MacNeilin mukaan arkistomuuntelu on osa asiakirjojen provenienssia, jonka hän näkee samalla tavalla kuin Tom Nesmith.¹¹⁹ Myös minä käytän tutkielmassani Nesmithin kehittämää provenienssin määritelmää, jonka mainitsin jo johdannossa. Nesmith määritteli provenienssin hyvin laajasti jo vuonna 1996 julkaistussaan arvosteluartikkelissaan, jossa hän arvioi Trevor Liveltonin kirjaa *Archival Theory, Records, and the Public* (1996).¹²⁰ Siinä Nesmith ottaa huomioon Liveltonin ehdotuksen provenienssin määritelmäksi, mutta laajentaa sitä koskemaan myös arkistonhoitajan toimenpiteet. Hänen mielestään arkisto-organisaatioista tulee merkittävä osa fondin alkuperää, kun arkistonhoitajat muokkaavat sitä. Myös fondista tehdyt tulkinnat rakentavat sen provenienssia:

¹¹⁴ Arvonmääritystä seulonnan teoreettisena pohjana pitää esim. Lybeck et al. 2006, 253. Voi toki olla, että tulevaisuudessa Suomessa määritellään arvonmääritys seulonnan yläkäsitteenä, koska arkiston määritelmä on siirtynyt angloamerikkalaiseen suuntaan. Tällöin seulonnaksi voitaisiin ymmärtää vain asiakirjojen hävittäminen.

¹¹⁵ Cook 2011, 606–607 & 613.

¹¹⁶ Lybeck et al. 2006, 261.

¹¹⁷ MacNeil 2005, 271–278; MacNeil 2008, 21–22.

¹¹⁸ Cook 2001a, 34; Cook 2011, 629–630.

¹¹⁹ MacNeil 2008, 23.

¹²⁰ Nesmith 1996, 145–146.

The provenance of a given record or body of records consists of the social and technical processes of the records' inscription, transmission, contextualization, and interpretation which account for its existence, characteristics, and continuing history.¹²¹

Nesmith toteaa määritelmästänsä, että se alleviivaa tulkinnan merkitystä jäseneltäessä asiakirjojen niin sanottua kontekstuaalista provenienciä. Kuitenkaan Nesmith ei pitänyt mitään provenienciä osaa ”ensisijaisesti arkistollisena”, vaan kaikki prosessin osat olivat tasa-arvoisia arkistotieteen näkökulmasta.¹²² Vuonna 2007 julkaistussa artikkelissaan hän jatkoi provenienciä määrittelyä ottamalla mukaan yhteislaattijan (co-creator) käsitteen.¹²³ Hän argumentoi sen puolesta, että arkistonhoitajista tulee fondien yhteislaattijoita alkuperäisen arkistonmuodostajan ohella. Asiakirjojen avulla kommunikoidaan tietoa ja kaikki mikä vaikuttaa tähän kommunikaatioon, on osa niiden provenienciä:

Thus records become active agents in creating what we perceive and are not passive carriers of objective facts. And those who make, transmit, keep, classify, destroy, archive, and use records in the communication process we call archiving are co-creators of the records and thus the knowledge they shape. And this process of record creation occurs across the entire history of the record—from its initial inscription across perhaps centuries of archival actions and uses.¹²⁴

Nesmith ei ole käsitellyt ainoastaan arkistonhoitajien osuutta provenienciästä, vaan on kehittänyt myös yhteiskunnallisen provenienciä käsitteen.¹²⁵ Tässä hän korostaa asiakirjojen syntyvän ja niitä hallittavan aina jossakin sosiaalisessa ympäristössä. Sosioekonomiset olosuhteet, sosiaaliset oletukset, arvot, ideat sekä pyrkimykset vaikuttavat tiedon tallentamiseen ja arkistointiin. Myös se millä tai mihin tietoa tallennetaan, on sosioekonomian muokkaama ja edelleen vaikuttaa käsityksiimme asiakirjatiedosta. Yhteiskunnallisen provenienciä voi nähdä sisältävän edellä

¹²¹ Nesmith 1996, 146.

¹²² Nesmith 1996, 146.

¹²³ Nesmith 2007a, 4.

¹²⁴ Nesmith 2007a, 3–4.

¹²⁵ Henttonen on suomentanut termin ”societal provenance” yhteisölliseksi provenienciäksi, mutta nähdäkseni Nesmith tarkoittaa provenienciä muokkautuvan yhteisöjen lisäksi myös yhteiskunnan vaikutuksesta. Henttonen 2023, 83.

mainitun lisäksi myös yhteisöt, joista asiakirjat kertovat.¹²⁶ Lopuksi asiakirjoista tehdyt tulkinnat ovat jälleen osa provenienssia, koska tulkinnat muokkaavat ymmärrystämme asiakirjoista. Tutkijoiden tulkinnat syntyvät aina jossain sosiaalisessa kontekstissa, joten ne tulee laskea osaksi yhteiskunnallista provenienssia.¹²⁷

Käytän tutkielmassani provenienssista Nesmithin mukaista määritelmää, jolloin arkistonmuodostus viittaa vain alkuperäisen laatijan eli FVO:n toimintaan. Valitsin arkistonmuodostuksen sijaan provenienssin tutkielmani keskeiseksi arkistotieteen termiksi, koska käyttämäni lähteet suosivat jälkimmäistä käsitettä. Kansainvälisessä keskustelussa provenienssi on tutumpi, vaikka toki ainakin Ruotsissa puhutaan myös arkistonmuodostajasta ja -muodostuksesta (arkivbildning).¹²⁸ Kuitenkin myös Suomessa laajempi provenienssikäsitys on jo huomioitu arkistotieteen alalla. Arkistoneuvos Jaana Kilkin mukaan kansainvälisen postmodernin arkistoteorian diskurssissa ”provenienssi ymmärretään toimijoiden, toiminnan ja asiakirjojen multilateraalisen suhdeverkoston”. Suomessa tähän samaan kansainväliseen kehitykseen nojasi esimerkiksi Arkistokuvailun kansallinen käsitelmä, joka julkaistiin vuonna 2015.¹²⁹ Kilkki piti käsitelmän lähtökohtana sitä, että arkistollinen näkökulma aineistoon tarkoittaa vaatimusta liittää aineisto kontekstiinsa.¹³⁰ Esimerkiksi Cook pitää asiakirjojen kontekstin huomioimista erittäin oleellisena postmodernissa arkistoteorian suuntauksessa.¹³¹ Erik Ketelaar kutsuu tätä näkökulmien monipuolistamiseksi, sen sijaan että nähtäisiin asiakirja vain kohteena.¹³² Tulkintani mukaan pohjimmiltaan tässä laajentuneessa provenienssikäsityksessä on kyse juuri kontekstuaalisuuden merkityksen korostamisesta arkistollisessa näkökulmassa. Se tulee toistuvasti esiin myös Nesmithin provenienssin määritelmässä.

Cook ei niinkään käsittele provenienssia mainitsemissani ”Archive(s) is a foreign country” -artikkelissa. Nesmithin lailla hän tosin korostaa, että arkistonhoitajilla on suuri merkitys arkistojen muodostumisessa ja käyttää samaa yhteislaatijan käsitettä.¹³³ Tämän vuoksi Cook pitää valitettavana, että niin arkistonhoitajat kuin historian tutkijat ovat perinteisesti vähätelleet arkistohoidon roolia historiallisen tiedon muotoutumisessa. Cook puhuu provenienssin sijaan asiakirjatiedon

¹²⁶ Nesmith 2007b, 352–353.

¹²⁷ Nesmith 2007b, 358–359.

¹²⁸ Regionarkivet.regionstockholm.se, Arkivbildning. Verkkosivusto.

¹²⁹ Kilkki 2020, 142 & 291

¹³⁰ Kilkki 2014, 8–9.

¹³¹ Cook 2001b, 4 & 7.

¹³² Ketelaar 2001, 132.

¹³³ Cook 2011, 606.

kontekstoimisen puolesta ja asiakirjojen historiasta.¹³⁴ Samoin Ketelaar ei käytä provenienssin käsitettä, vaikka kirjoittaa hyvin samansuuntaisesti asiakirjojen kontekstista ja historiasta Cookin ja Nesmithin kanssa. Sitä vastoin Ketelaar on ehdottanut käyttämään provenienssin sijasta kehittämäänsä käsitettä ”asiakirjan semanttinen genealogia”. Hänen mukaansa kaikki arkistot sisältävät tarinan, johon vaikuttavat niin arkiston laatijan todellisuus, kuin jälkikäteen arkistolle tehdyt toimenpiteet.¹³⁵ Provenienssi ei siis ole ainut tapa hahmottaa tätä asiaa, mutta yhteistä näille postmoderneille käsityksille on asiakirjojen kontekstin ja arkistonhoitajan roolin esiintuominen.

Arkistonhoitajan aktiivisen roolin ja vastuun tunnustaminen alleviivaa, että se prosessi, jolla tietoa säilyy menneisyydestä, on subjektiivinen. Perinteisesti sekä historioitsijoilla että arkistonhoitajilla on ollut intressi kiistää arkistonhoidon subjektiivisuus ja mieltää arkistonhoito objektiiviseksi säilyttämiseksi. Asiakirjatieto ei kuitenkaan ole arvovapaata tai muodostu luonnollisesti, vaan se rakennetaan.¹³⁶ Cookin mukaan arkistonhoitajien tekemien toimenpiteiden merkitys tulisi hyväksyä ja tehdä valinnat mahdollisimman näkyväksi. Näin historiantutkijat voisivat tutkia ja ymmärtää arkistoaineistoja paremmin. Arkistonhoitajien tulisi edesauttaa tätä tuomalla oma työnsä jälki paremmin esiin esimerkiksi arkistokuvailuissa.¹³⁷ Lybeck et al. tosin kyseenalaistavat sen, että Cookin argumenteissa olisi jotain kovin vallankumouksellista suomalaisen arkistotyön kannalta. Heidän mukaansa Suomessa on jo kauan ollut ymmärrystä arkistonhoitajien tekemälle seulonnalle, koska täällä seulonnalla on arkistotyössä niin vahva asema. Seulontapäätösten avoimuuden osalta he tosin näkevät Suomessa olevan parantamisen varaa. Lybeck et al. pitävät myös suomalaisia kuvailukäytänteitä melko hyvinä postmodernistisen teorian näkökulmasta. Perinteisesti suomalaisessa arkistokuvailussa on pyritty kontekstoimaan asiakirjoja ja arkistonmuodostajaa.¹³⁸ Toisaalta pitää muistaa, että suomalaisessa arkistotyössä postmoderni diskurssi ei ole saavuttanut samanlaista asemaa, kuin mitä sillä on kansainvälisesti.¹³⁹

Arkistojen kentän voi jakaa käsitteellisesti kahteen pääluokkaan; viranomaisarkistoihin ja yksityisiin arkistoihin. Suomessa yksityisiin arkistoihin lasketaan kuuluvaksi muun muassa yksityishenkilöiden, yritysten ja järjestöjen kuten esimerkiksi yhdistysten arkistot.¹⁴⁰ Merkittävänä erona julkisiin arkistoihin on, että yhdistysten ja muiden yksityisten toimijoiden asiakirjahallintaan kohdistetaan

¹³⁴ Cook 2011, 614–620.

¹³⁵ Ketelaar 2001, 136–139; Ketelaar 2005, 295–296.

¹³⁶ Cook 2001a, 28–29; Schwartz & Cook 2002, 3; Cook 2011, 618–619.

¹³⁷ Cook 2011, 617 & 630.

¹³⁸ Lybeck et al. 2006, 241–242.

¹³⁹ Kilkki 2020, 107.

¹⁴⁰ Viikki 1980, 28. Muita yksityisarkistoja ovat ainakin suku-, teollisuuslaitos- sekä kartano- ja taloarkistot.

paljon vähemmän lakisääteisiä velvollisuuksia kuin viranomaisten vastaavaan toimintaan. Asiakirjahallinnalla tarkoitetaan asiakirjatietojen elinkaaren hallintaa ja siihen liittyviä prosesseja riippumatta siitä, missä elinkaaren vaiheessa niitä suoritetaan ja kuka vastaa niiden suorittamisesta. Kunkin organisaation asiakirjahallinto vastaa asiakirjahallinnan prosessien kontrollista. Käytännössä yksittäisten yhdistysten asiakirjahallinnassa on laajaa vaihtelevuutta. Suurten järjestöjen asiakirjahallinta saattaa olla hyvin samankaltaista järjestelmällisyydessään ja kattavuudessaan kuin julkisten toimijoiden.¹⁴¹

Kansallisarkiston edeltäjään eli Suomen Valtionarkistoon oli jo 1890-luvulta lähtien otettu vastaan merkittävien aatelistaustaisten virkamiesten yksityisarkistoja. Pian kiinnitettiin huomiota myös yhdistysarkistoihin, sillä 1800-luvun puolivälin jälkeen Suomessa syntyi suurten kansanliikkeiden myötä tuhansia järjestöjä. Niiden muodostamia arkistoja otettiin 1900-luvun kuluessa vastaan Valtionarkiston ohella myös moniin muihin arkistolaitoksiin.¹⁴² Valtionarkiston nimeksi muutettiin Kansallisarkisto vuonna 1994, minkä yhtenä tärkeänä syynä oli se, että haluttiin korostaa viraston merkitystä myös kaikenlaisen muun asiakirja-aineiston arkistoina ja asiantuntijana, kuin pelkkien viranomaisarkistojen.¹⁴³

Suomalaisessa arkistotieteessä jakolinja yksityisarkistojen ja viranomaisarkistojen välillä ei siis ole perinteisesti ollut kovin syvä, sillä molemmat on täällä mielletty käsitteellisesti yhtä lailla arkistoiksi.¹⁴⁴ Suomessa viranomaisarkistoja ja yksityisiä arkistoja on lähentänyt se, että täällä on arkistolaissa edellytetty, että päätearkistot opastavat yksityisiä arkistoja ja ottavat niiden asiakirjoja säilytykseen tieteellisen tutkimuksen käyttöön. Lisäksi yksityiset keskusarkistot saavat Kansallisarkiston myöntämää valtionapua.¹⁴⁵ Kansallisarkiston tehtävänä on nykyisin ”varmistaa kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien asiakirjojen säilyminen ja saatavuus sekä edistää niiden tutkimuskäyttöä”. Siihen kuuluu myös yksityisarkistoaineistojen vastaanotto ja kuvailun kehittäminen.¹⁴⁶ Arkistolain uudistustyö on jo aloitettu, minkä tuloksena julkisten ja yksityisten arkistojen välinen suhde saattaa lähitulevaisuudessa muuttua.¹⁴⁷

¹⁴¹ Asiakirjahallinta. Arkistowiki -verkkopalvelu; Lybeck et al. 2006, 94–101; Henttonen 2023, 97.

¹⁴² Kuusanmäki 1994, 284.

¹⁴³ Henttonen 2023, 30.

¹⁴⁴ Henttonen 2023, 28.

¹⁴⁵ Viikki 1980, 27–28.

¹⁴⁶ Kansallisarkisto.fi, Tehtävät ja organisaatio. Verkkosivusto.

¹⁴⁷ Kolbe 2021, 57–60.

Useimmiten järjestöarkistot sisältävät ainakin jäsenluetteloita, kirjanpitoa, hallituksen pöytäkirjoja sekä lähetettyjä ja saapuneita kirjeitä. Toimintakertomukset ovat myös tavanomainen asiakirjatyyppi järjestöissä. Järjestöarkistojen kattavuus riippuu tyypillisesti paljon sen päättäjien kiinnostuksesta asiakirjojen laadintaan ja säilyttämiseen. Asiakirjahallinnan henkilöitymisessä vaarana on, että jäsenten vaihtuessa myös vanhat asiakirjat unohtuvat ja häviävät. Toinen riskialtis vaihe järjestöjen asiakirjallisen tiedon säilymisessä on niiden lakkauttaessa toimintansa, sillä aineiston toimittaminen päätearkistoihin on niille täysin vapaaehtoista.¹⁴⁸

Järjestöjen arkistot muodostuvat niiden tehtävien hoidossa kertyneistä asiakirjoista. Järjestöt, kuten kaikki muutkin organisaatiot, käyttävät asiakirjoja ensisijaisesti toimintansa helpottamiseksi. Samalla asiakirjoja tarvitaan myös todentamaan tapahtunut toiminta. Järjestö voi siis käyttää säilyttämiään asiakirjoja todisteena, joko todistamaan omaa toimintaansa esimerkiksi viranomaisille tai organisaation sisäisesti. Järjestö voi myös käyttää muualta saapuneita asiakirjoja todisteena muiden toiminnasta ja omien päätöksiensä perusteina.¹⁴⁹ Lopulta asiakirjojen säilyttämisellä on myös kulttuurihistoriallinen merkityksensä, mikä voi olla hyvin erilainen alkuperäiseen käyttötarkoitukseen verrattuna. Alkuperäinen arkistonmuodostaja eli esimerkiksi yhdistys ei lähtökohtaisesti säilö asiakirjoja tätä tarkoitusta varten. Yhdistys saattaa silti olla tietoinen oman arkistonsa potentiaalisesta kulttuurihistoriallisesta arvosta, vaikka sitä on vaikea ennustaa.¹⁵⁰

2.3. Tutkimusaineistona FVO:n järjestöarkisto

FVO:n arkistokokonaisuus ajoittuu pääasiassa helmikuun 1898 yleiskokouksesta vuoden 1923 alkuun, mutta siihen sisältyy muutama yhdistystä vanhempaa sekalaista asiakirjaa.¹⁵¹ Arkisto luovutettiin Turun Kaupunginkirjastolle vuonna 1923¹⁵², josta se on 1960-luvun lopulla luovutettu nykyiseen sijaintiinsa Kansallisarkiston Turun toimipaikkaan.¹⁵³ Neljän ja puolen hyllymetrin kokonaisuus on jaettu kuuteen pääsarjaan. FVO:n arkistosta löytyy kattavasti tietoa yhdistyksen koko toiminnan kirjosta, mutta samalla se antaa silti tutkijalle pirstaleisen kuvan siitä. Muutamia papereita on repeytynyt, ja joidenkin asiakirjojen marginaaleihin tehdyt merkinnät ovat paikoittain hyvin

¹⁴⁸ Lybeck et al. 2006, 101.

¹⁴⁹ Henttonen 2023, 7.

¹⁵⁰ Henttonen 2023, 8–9.

¹⁵¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, KA. Vanhemmat asiakirjat olivat esimerkiksi köyhäinhoitoon ja hyväntekeväisyyteen liittyviä sääntöjä sekä ohjeistuksia. Ks. Liite 1.

¹⁵² Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 187.

¹⁵³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Kuvailutiedot 18.4.1985, KA. Tuolloin käytettiin nimeä Turun maakunta-arkisto.

pientä, sekä jokseenkin epäselvää käsialaa. Osaa tekstistä oli vaikea lukea yksinkertaisesti siksi, että lyijykynäkirjoitus on haalentunut ajan myötä. Toisaalta monin kohdin tilaa ja aikaa on ollut enemmän, jolloin asiakirjat on laadittu selkeästi kauniilla käsialalla.

Kävin tutkimusta varten läpi FVO:n koko arkiston suurpiirteisesti. Ensisijaisena tavoitteena oli tutustua arkistoon kokonaisuutena, niin että minulle muodostuisi kattava kuva siitä. Toisena tavoitteena koko arkiston läpikäymisessä oli se, että vain sillä tavalla tietäisin varmuudella missä kohdissa arkistoa käsiteltäisiin asioita, joista tulisi esiin yhdistyksen asenne ja käsitykset apua hakeneista ja sitä saaneista ihmisistä. Halusin myös saada hyvän käsityksen yhdistyksen toimintatavoista ja tavoitteista, sekä niistä periaatteista, joihin avun myöntäminen perustui. Niiden selvittämisen motiivina oli yksinkertaisesti saada täydellisempi kuva FVO:n suhtautumisesta suojaatteihin.

Tutkielmani analyysi on rajattu niihin osiin FVO:n arkistoa, josta löytyi suhtautumista suojaatteihin. Tämä tarkoittaa keskittymistä sääntöihin ja ohjeisiin, hallituksen kokousten- sekä yleiskokousten pöytäkirjoihin, anomuksiin ja päiväkirjoihin, sekä vuosikertomuksiin. Kassakirjat, tiliositteet ja kirjeenvaihto ovat jääneet kokonaan analyysin ulkopuolelle. Rajasin tutkimuksen ulkopuolelle myös tilapäisiä suojaatteja koskevat asiakirjat, koska en kokenut niiden tuovan uutta tietoa suhtautumisesta. Lisäksi FVO:n hallinnassa olleiden alayhdistysten Kansankeittiön ja Puita Turun köyhille -arkistoon osuuksia ei käsitelty tutkimuksessa, sillä emoyhdistyksen käsittely oli tutkimuskysymysten selvittämiseksi riittävää.

Yhdistyksen säännöt ja luonakävijöiden ohjeet käsitellään tutkimuksessa yksiselitteisesti kokonaisuudessaan. Hallituksen kokousten pöytäkirjoista nostan esiin analyysissä vain muutaman kuvaavan esimerkin, sillä ei ollut realistista tai edes tarpeellista käsitellä niitä sen enempää. Luin ne kuitenkin kokonaisuudessaan läpi tutkimusvaiheessa, aivan kuten yleiskokousten pöytäkirjat. Yleiskokousten osalta tosin otin analyysiin mukaan kaikki ne pöytäkirjat, joissa käsitellään suhtautumista suojaatteihin. Päiväkirjoista sekä anomuksista puolestaan suoritin satunnaisotannan. Päiväkirjamerkintöjä ja anomuksia on arkistossa niin paljon, että niiden läpikotainen käsittely ei ollut tutkielmassa mahdollista, mutta satunnaisotanta mahdollisti niiden osittaisen tutkimisen. Aineisto vaati rajausta, koska 25 vuoden aikana yhdistyksen arkistoon kertyi sen toiminnan aikana tietoa tuhansista suojaateista. Myös vuosikertomuksia oli niin monta, etten lähtenyt analyysissä esittelemään jokaista erikseen. Sen sijaan käsitelin niitä kokonaisuutena, josta nostin esiin kuvaavimmat lainaukset.

FVO:n arkisto on siinä mielessä perinteinen järjestöarkisto, että sieltä löytyvät tavanomaiset järjestön toiminnassa tarvittavat asiakirjat. Olin kuitenkin hieman yllätynyt siitä, miten laajasti ja järjestelmällisesti yhdistyksen toiminnasta pidettiin kirjaa. Eritoten tarkkuutta käytettiin siinä millaista tukea ja kuinka paljon yksittäiset ihmiset ovat saaneet, sekä ylipäättään kaikesta mikä liittyi yhdistyksen tuloihin ja menoihin. Sinänsä tarkkuus kirjanpidossa ei ole yllättävää, mutta yhdistys pyrki pitämään tarkkaa kirjaa myös kaikesta siitä avusta, jota suojatit saivat myös muualta kuin itse yhdistykseltä. Ensimmäisen vuosikertomuksen mukaan yhdistyksen tarina lähti S.W. von Troilin laatimasta matrikkelistä, johon hän kokosi tiedot kaikista turkulaisista hyväntekeväisyysjärjestöjen antamista tuista ja tuetuista ihmisistä.¹⁵⁴ Matrikkelin kokoaminen vaati perusteellista työtä ja jatkuvaa yhteydenpitoa moniin eri toimijoihin. Nähdäkseni von Troilin kokoama matrikkeli on säilynyt arkistossa järjestettynä luetteloihin nimellä *Ba:1 Luettelot Turussa asuneista, jotka ovat saaneet avustusta tai eläkettä yleisistä tai yksityisistä kassoista tai jotka on otettu kaupungin vaivaishoidon piiriin 1898*. Lisäksi huomasin kirjeenvaihdosta, anomuksista ja päiväkirjoista, että yhdistys jatkoi toimintansa aikana tiedonkeruuta suojattien muilta toimijoilta saamasta tuesta.

Perusteellisuudesta ja järjestelmällisyydestä kertoo myös se, että yhdistyksen arkistossa oli moninkertaiset muistiinpanot heidän suojateistaan. Ensinnäkin olivat suojattien avustuspäiväkirjat, jotka jakaantuivat *Aa:1 tiedustelupäiväkirjaan* ja *Aa:2–6 päiväkirjoihin suojateista/avun hakijoista*. Tiedustelupäiväkirja oli listaus suojateista ja heidät ilmoittaneista FVO:n jäsenistä, jossa oli pelkät perustiedot kummastakin ihmisryhmästä. Sen sisältö ei ollut tutkimuskysymyksen kannalta oleellinen, toisin kuin muiden Aa-sarjan päiväkirjojen. Tämän lisäksi toimistossa käyneistä ihmisistä pidettiin tilastoa, johon oli kirjattu mitä apua kukin kävijä oli anonut ja saanut, vai oliko kävijä kysynyt vain neuvoa. Näiden eri päiväkirjamerkintöjen ohella yhdistyksen arkistossa oli useita erilaisia listauksia esimerkiksi väliaikaisesti apua saaneista suojateista. Pienempiä listauksia olivat myös tiettyjen rahastojen kohdalla tehdyt muistiinpanot niiden avustuksien saajista.

Arkistosta on huomattavissa, että sen asiakirjat on laadittu 25 vuoden aikana. Asiakirjoille annetut nimet, muoto ja sisältö vaihtelevat sen mukaan, kun vuosia kuluu. Toiminnan alussa tehdyt merkinnät ovat tyypillisesti epäselvempiä. Se voi selittyä kiireellä, sillä FVO:n ensimmäisinä vuosina suojatteja kertyi hyvin nopeasti yhdistyksen kirjoihin. Vastaavasti erityisesti FVO:n viimeisen vuoden kohdalla huomaa miten toiminta on selvästi pienimuotoisempaa. Lisäksi toiminnan loppuvuosina päiväkirjamerkinnät ovat selkeämpiä ja yksittäiselle suojatille on annettu aiempaa enemmän tilaa.

¹⁵⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1898–1899, KA.

Anomuslomaketta yksinkertaistettiin ja pöytäkirjojen pituudet lyhenivät. On ymmärrettävää, että kokemuksen karttuessa yhdistyksen edustajat osasivat laatia selkeämpiä asiakirjoja.

Seuraava pääluku on tutkielmani analyysiosuus. Aloitan analyysin käsittelemällä FVO:n arkiston provenienssin tärkeimpiä osa-alueita sekä alkuperäisen arkistonmuodostajan että päätearkiston ajalta. Vasta sen jälkeen tulee sisällönanalyysin osuus, joka keskittyy pääasiassa suhtautumisen selvittämiseen. Kuljetan kuitenkin sisällönanalyysin mukana provenienssin käsittelyä kertomalla asiakirjojen laadinnasta ja niiden sijainnista nykyisessä arkistokaavassa.

3. FVO:n arkiston analyysi

3.1. Läpileikkaus FVO:n arkiston provenienssista

Yhdistyksen aloittaessa toimintansa vuonna 1898 Suomen arkistonhoito oli maanlaajuisesti vielä varsin vakiintumatonta. Vuonna 1869 perustetulla Valtionarkistolla ei ollut ennen Suomen itsenäistymistä keskusviraston asemaa, eikä oikeutta valvoa edes viranomaisten arkistointityötä, saati yksityisen yhdistyksen. Valtionarkistolla oli toki oma johtosäätönsä, mutta monilla virastoilla ei ollut minkäänlaisia ohjeita arkistohoidosta, puhumattakaan siitä, että maassamme olisi ollut lainsäädäntöä arkistoista. Tilanne muuttui ratkaisevasti vasta itsenäistymisen jälkeen ja vuonna 1924 perustettiin maakunta-arkistovaltuuskunta, jonka tehtäväksi annettiin järjestää maakunta-arkistolaitos Suomeen. Ensimmäinen varsinainen arkistolaki saatiin Suomeen vasta vuonna 1939.¹⁵⁵ Sitä vastoin kirjanpidosta oli säädetty jo vuoden 1895 osakeyhtiölaissa, joka tosin koski vain osakeyhtiöitä.¹⁵⁶

Arkistohoidon vakiintumattomuus ja lakisäätteisten velvollisuuksien puute tarkoitti sitä, että FVO laati ja hallinnoi asiakirjojaan täysin omista lähtökohdistaan. Yhdistyksen hallituksessa ja jäsenistössä oli kuitenkin varakkaita ylä- ja keskiluokkaan kuuluvia hyvin koulutettuja naisia ja miehiä. He olivat asemiltaan esimerkiksi korkea-arvoisia virkamiehiä, pappeja, upseereita ja kauppiaita tai näiden puolisoja.¹⁵⁷ Koulutuksen lisäksi monilla heistä oli varmasti töidensä ja luottamustoimiensa kautta kokemusta asiakirjoista ja arkistoista. Aikaansa nähden yhdistyksellä oli varmasti runsaasti tietoa ja taitoa laatia asianmukaisia asiakirjoja sekä huolehtia niiden hallinnasta. Nähdäkseni se myös tulee ilmi FVO:n asiakirjojen perusteellisuudessa ja järjestelmällisyydessä, vaikka minulla ei olekaan käsitystä aikakauden muiden järjestöjen arkistoista.

Yhdistyksen toimistonjohtajatar ja luonakävijä Lydia Tuveson oli ilmeisesti se henkilö, joka teki suurimman käytännön työn FVO:n arkistonmuodostuksessa, koko sen ajan, kun arkisto oli yhdistyksen hallussa. Arkiston tietojen ja hänen päiväkirjansa mukaan Tuvesonin työnkuvaan kuului toimiston asioiden hoito, sekä toimistopäivystys yhdessä hallituksen jäsenten kanssa. Tuvesonin suuresta panoksesta kertoo myös se, että hän asui toimiston yhteydessä olleessa huoneessa koko

¹⁵⁵ Viikki 1980, 17–21.

¹⁵⁶ Virtanen 2007, 43.

¹⁵⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Bb:1 Jäsenluettelot 1898–1901; Bb:2 Luettelot uusista jäsenistä 1912–1913; Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1922; Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirjat 1898–1920, KA.

FVO:n olemassaolon ajan.¹⁵⁸ Käsiälästä ja allekirjoituksista päätellen Tuveson oli myös ihminen, joka kirjoitti todennäköisesti suurimman osan yhdistyksen asiakirjoista. Hänen lisäksi varsinkin pöytäkirjoja laativat yhdistyksen puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat, joiden voi olettaa olleen lopullisessa vastuussa FVO:n arkistonmuodostuksesta. Käyn tarkemmin läpi asiakirjojen laadintaa asiakirjatyypin mukaisessa sisällönanalyysissä.

Tämän tutkielman alussa olleessa päiväkirjansa lainauksessa Tuveson myös kirjoittaa yhdistyksen arkistosta ja siitä, että hän lopulta luovutti sen säilytettäväksi Turun kaupunginkirjastoon. On merkittävää, että hän mainitsi arkiston ja kertoi siitä perustietoja päiväkirjansa loppupuolella sekä paljasti sen lopullisen säilytyspaikan.¹⁵⁹ Se osoittaa hänen olleen avainasemassa asiakirjojen säilyttämisessä ja samalla antaneen arvoa sille. Tuveson oli siis ihminen, joka piti lähes koko aikuisikänsä päiväkirjaa, jossa hän selvästi suuntaa tekstin ulkopuoliselle lukijalle. Hänellä oli selkeästi oletus siitä, että yleisöä ja mahdollisesti myös tutkijoita voisi kiinnostaa FVO:n arkisto tulevaisuudessa. Arkistolla oli lainauksen perusteella hänelle selvästi merkitystä myös sen ensisijaisen käyttötarkoituksen jälkeen. Tästä huolimatta arkistoa ei ole missään nimessä laadittu julkiseen tarkasteluun tai historian tutkijoita varten. Emme voi tietää millä tavalla FVO on seulonut asiakirjojaan tai suorittiko esimerkiksi Tuveson arvonmäärittystä sen suhteen mitä aineistoa säästetään. Arkistosta mahdollisesti puuttuvia asiakirjoja voi päätellä vain sen perusteella kuinka eheän kokonaisuuden asiakirjat muodostavat. Näin arvioituna arkistossa ei ole kaikkia vuosikertomuksia, saapuneita kirjeitä tai yleiskokouksen pöytäkirjoja koko FVO:n historian ajalta. Mitään selitystä niiden puuttumiselle ei arkistosta löydy, joten ne ovat joko hävinneet, hävitetty tai ehkä niitä ei koskaan laadittukaan.

FVO:n toiminta oli selvästi sukupuolittunutta, mikä tulee esiin asiakirjojen sisällöstä ja niiden laatijoista. Puheenjohtajat, varapuheenjohtajat, kassanhoitajat ja tilintarkastajat olivat aina miehiä. Naiset puolestaan toimivat luonakävijöinä ja huolehtivat Kansankeittiön käytännön toiminnasta, sekä pääasiallisesti toimistopäivystyksistä. Miehet siis johtivat FVO:ta, mutta suurimman osan siitä työstä, joka vaati suoraa kontaktia suojatteihin, hoitivat naiset. Silti merkittävä osa siitä arkistoaineistosta, jota minä analysoin, on naisten laatimaa. Luonakävijät, eritoten Tuveson, laativat varsinkin suojatteja koskevia asiakirjoja. Saattaa myös olla, että hallituksen naispuoliset jäsenet osallistuivat vuosikertomusten laadintaan.

¹⁵⁸ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 118; Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

¹⁵⁹ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 185.

Kysyin tätä tutkielmaa varten Kansallisarkistolta tietoja FVO:n arkiston taustoista ja siihen kohdistuneista arkistotyön toimenpiteistä. Kansallisarkiston virka-arkistosta ei löytynyt tästä järjestöarkistosta tarkempia luovutustietoja, mutta Tuulikki Eklundin laatimien kuvailutietojen¹⁶⁰ perusteella lienee selvää, että luovuttavana tahona on ollut Turun kaupunginkirjasto ja vastaanottajana Turun maakunta-arkisto 19.3.1969. Tuohon aikaan ei tarvittu julkilausuttuja perusteluita aineiston vastaanottamiselle, mutta tiedossa on, että Turun maakunta-arkistossa oli jo pieni määrä Polttopuita Turun köyhille -yhdistyksen aineistoa. Hans von Rettig oli luovuttanut ne maakunta-arkistoon 10.11.1962. Tietopyyntöni vastanneen tutkijan mukaan on todennäköistä, että FVO:n arkisto on järjestetty Eklundin toimesta vasta vuonna 1985, jolloin hän laati kuvailutiedot. Todennäköistä on myös se, että järjestöarkistoa ei ole seulottu sen vastaanottamisen jälkeen lainkaan edes järjestelyvaiheessa.¹⁶¹ Se vaikuttaa mahdolliselta myös omien havaintojeni perusteella, sillä arkistossa oli joitakin ylimääräiseksi jääneitä yhdistyksen toiminnassa tarvittuja painotuotteita. Näitä olivat tyhjät anomukset, sekä niin sanotut tiedustelukortit¹⁶² ja ruokakupongit¹⁶³. Toisaalta kokonaisuutena arkistossa ei ollut turhia kaksoiskappaleita merkittäviä määriä, mikä viittaa siihen, että ainakin alkuperäinen arkistonmuodostaja on arkistoa seulonut.

Arvonmäärittämisestä ei siis ole säilynyt tietoa, mutta jonkun on Turun maakunta-arkistossa täytynyt tehdä valinta siitä, että FVO:n aineisto otetaan vastaan ja säilytetään siellä. FVO:n asiakirjat on mahdollisesti päätetty ottaa vastaan Turun maakunta-arkistoon siksi, että ne olivat jo tuolloin pääasiassa noin 46–71 vuotta vanhoja ja kertoivat paikallisesta historiasta. Säilyttämisen puolesta on todennäköisesti puhunut myös se, että Puita Turun köyhille -yhdistyksen luovuttajana oli vuorineuvos arvovaltaisesta turkulaisesta suvusta. Samoin myös FVO:n arkisto sisältää lukuisia perinteisiä suomalaisten suurmiesten nimiä S.W. von Troilista G.A. Petreliukseen ja G.A. Helsingiuksen. Pohjimmiltaan FVO:n asiakirjat kertovat ylempien yhteiskuntaluokkien näkemyksistä hyväntekeväisyyden tarvitsijoita kohtaan. Cookin ja Schwartzin mukainen ajatus arkistolaitoksista valtaapitävien ja etuoikeutettujen aseman ylläpitäjänä saa vahvistusta myös FVO:n tapauksessa.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Kuvailutiedot 18.4.1985, KA.

¹⁶¹ Juhani Klamin sähköposti Janne Harkakselle 29.3.2023.

¹⁶² Tiedustelukortit tai osoituskortit (hänvisningskort) olivat FVO:n jäsenten köyhille jakamia kortteja, joita köyhä saattoi näyttää tullessaan toimistoon anomaan apua. Kortteihin kirjoitettiin sekä myöntäjän että vastaanottajan nimi ja mahdollisesti millaista apua anotaan. Korteissa kuitenkin lukee, että ne eivät oikeuta apuun.

¹⁶³ Ruokakupongeilla tai ruokalipuilla sai ruoka-annoksia yhdistyksen hallinnoimasta Kansankeittiöstä tai Turun kaupungin hallinnoimasta Keskuskeittiöstä. Niiden lisäksi yhdistys jakoi myös kortteja, joilla sai maitoa ja muuta ruokaa turkulaisista kaupoista.

¹⁶⁴ Schwartz & Cook 2002, 1.

Arkiston taustat osoittavat, että arkistonhoitajan toimesta FVO:n arkistoon on yhdistetty ainakin osa Puita Turun köyhille -aineistoa. Mahdollisesti osa Kansankeittiön aineistosta on ollut myös erillisenä ja se on yhdistetty FVO:n arkistoon jälkikäteen, mutta siitä ei vain ole säilynyt tietoa. Pidän kuitenkin lähes varmana, että vuonna 1969 lahjoitettu aineisto on sisältänyt näiden alayhdistysten aineistoja. Tuskin tällaista yhdistämistä olisi muuten lähdetty tekemään. Tämä on kuitenkin hyvä esimerkki, miten arkistonhoitajan työllä ja valinnoilla on merkitystä siinä, millaisena arkistokokonaisuus tutkijalle esittäytyy.

Eklundin laatimien kuvailutietojen ohessa säilytetään myös todennäköisesti hänen samassa yhteydessä laatimaansa arkistoluetteloa, josta selviää FVO:n arkiston järjestys.¹⁶⁵ Hyväntekeväisyysyhdistyksen arkisto on järjestetty silloisessa Turun maakunta-arkistossa virka-arkistokaavan eli niin sanotun ABC-kaavan¹⁶⁶ mukaisesti. ABC-kaava luotiin viranomaiskäyttöön ja se on soveltunut erityisen hyvin kaikkiin vanhempiin viranomaisarkistoihin, mutta sitä on sovellettu myös monenlaisiin yksityisarkistoihin, kuten yhdistys- ja henkilöarkistoihin.¹⁶⁷ Kansallisarkistossa säilytetyistä vanhemmista arkistoista suurin osa on järjestetty ABC-kaavan mukaisesti. Kaava perustuu asiakirjojen luokitteluun asiakirjatyypeittäin pääsarjoihin, joilla on tunnuksina kirjaimet A, B, C ja niin edelleen. Pääsarjoja eli asiakirjatyyppettä ovat muun muassa diaarit, luettelot, pöytäkirjat ja toisteet. Pääsarjat jakaantuvat edelleen alasarjoihin, joiden tunnuksina käytetään tarpeen mukaan esimerkiksi eri diaarityyppien kohdalla Aa, Ab, Ac ja niin edelleen aivan kuten tutkimassani yhdistyksen arkistossa.¹⁶⁸

Postmodernin arkistoteorian mukaan arkistonhoitajan luoma järjestys ja kuvailu eivät ole ”arvovapaa toisinto aikaisemmin vallinneesta todellisuudesta”.¹⁶⁹ Virka-arkistokaava noudattaa oman aikansa käsitystä hyvästä arkiston järjestyksestä. Se korostaa FVO:n aineiston asiakirjatyyppettä, jolloin yhdistyksen toiminta jää taka-alalle. Tehtäväperustainen arkiston järjestely toisi tietysti paremmin esiin FVO:n toiminnan eri osa-alueet. Oman tutkielmani osalta voin myös sanoa, että FVO:n arkistosta minulle tulivat kaikkein tutummiksi A-sarjan diaarit eli päiväkirjat. Aloittelevana tutkijana minulle oli luonnollista aloittaa aakkosten ensimmäisestä kirjaimesta, vaikka nyt ymmärrän, että välttämättä diaarit eivät ole sen oleellisempia järjestölle kuin monet muutkaan asiakirjat. Minulleärkevintä olisi voinut olla aloittaa tutkimus H-sarjasta, sillä siellä sijaitsevat yhdistyksen säännöt. H-

¹⁶⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Kuvailutiedot 18.4.1985, KA.

¹⁶⁶ Käytetään myös nimeä perinteinen arkistokaava. Ks. esim. Lybeck et al. 2006, 144.

¹⁶⁷ ABC-kaava. Kansan Arkiston pdf-tiedosto.

¹⁶⁸ Henttonen 2023, 175–176.

¹⁶⁹ Cook 2006, 174. Suomennos Henttonen 2023; 79.

sarjan sisältö saattaa kuitenkin jäädä helposti muiden varjoon, sillä se sisältää usein hyvin sekalaisia asiakirjatyyppejä aivan kuten FVO:n tapauksessa. Tässä arkistossa H oli myös viimeinen asiakirjojen sarja. Hyvin oleellisia asiakirjoja FVO:n toiminnalle olivat myös pöytäkirjat ja anomukset, eikä niiden sijainti arkistoluettelon keskivaiheilla tuo niiden tärkeyttä ilmi.

Aineiston järjestäminen päätearkistossa pyrkii perinteisesti säilyttämään arkiston niin sanotun alkuperäisen järjestyksen. Se säilytetään laittamalla asiakirjat esimerkiksi päivämäärän mukaiseen laatimisjärjestykseen, sekä pitämällä ne omina kokonaisuuksinaan. Tätä kutsutaan provenienssiperiaatteeksi.¹⁷⁰ Toisaalta arkistonhoitajien suorittama järjestäminen piilottaa mahdollisen sekavuuden, joka arkistonmuodostajalla on voinut arkistossaan olla.¹⁷¹ Varsinkin virka-arkistoille suunnitellun arkistokaavan käyttäminen muuttaa varmasti sitä järjestystä, jossa jokin yksityinen järjestö on pitänyt omia asiakirjojaan. FVO:n tapauksessa uskon, että asiakirjat ovat olleet hyvässä järjestyksessä, sillä tiedonhallinta on ollut niin keskeinen osa yhdistyksen toimintaa. Silti on erittäin todennäköistä, että 1980-luvulla Kansallisarkistossa tehty järjestys poikkeaa siitä, mikä se on 1900-luvun alussa ollut FVO:n toimistossa. Historiantutkijan on tärkeää ymmärtää, että hänen tutkimansa aineisto on voinut olla hyvin erilainen kokonaisuus alkuperäisessä käyttökäytöksissään. Arkiston järjestys ja kliinisyys saattaa hyvin olla vasta nykyajan arkistonhoitajan työn tulosta.¹⁷²

Arkiston järjestäminen ABC-kaavaan on varmasti ohjannut minua analysoimaan suojatteihin kohdistunutta suhtautumista asiakirjatyypeittäin. Sisällönanalyysini ei toki ole samassa järjestyksessä kuin FVO:n arkisto, sillä olen käyttänyt asiassa omaa harkintaa. Halusin aloittaa sen säännöistä, ohjeista ja pöytäkirjoista, sillä ne kertovat luonnollisella tavalla FVO:n toiminnan aloittamisesta ja sen perusteista. Totuin kuitenkin tarkastelemaan arkiston tietoa erilaisten asiakirjatyypien mukaisesti, joten se ei ole voinut olla vaikuttamatta sisällönanalyysini jaotteluun.

Tutkielmaa tehdessäni vältin tietoisesti pohjaamasta tietämystäni Eklundin kuvailutietoihin. Eklund esittelee kuvailutiedoissa niin FVO:n toimintaa, kuin myös sen aikaista Turun tilannetta. Hän on myös kirjannut, milloin asiakirjat ovat siirtyneet kaupunginkirjastosta maakunta-arkistoon. Kuvailussa siis kontekstoidaan asiakirjojen luontitilannetta ja hankintahistoriaa, aivan kuten Lybeck et al. totesivat suomalaisten kuvailutietojen perinteisesti tekevän.¹⁷³ Nähdäkseni Eklund kuvaa hyväntekeväisyyttä

¹⁷⁰ Henttonen 2023, 44.

¹⁷¹ Cook 2011, 626–627.

¹⁷² Cook 2011, 627.

¹⁷³ Lybeck et al. 2006, 241–242.

vastaanottaneita ihmisiä melko neutraalisti, eikä varsinaisesti kuvaile yhdistyksen suhtautumista heihin millään tavalla. En epäile hänen vilpittömyyttään tai ammattitaitoaan, mutta tiedoissa ei ole lähdeviitteitä. Kuvailun lopussa on kuitenkin kolmen lähteen mittainen luettelo, joista yksi on FVO:n arkisto itse.¹⁷⁴

Halusin tietysti hankkia tiedot FVO:sta heidän arkistostaan, jotta tutkielmani olisi mahdollisimman luotettava. Tiedot historiallisesta tilanteesta hankin puolestaan tutkimuskirjallisuudesta. Joiltain yksityiskohdin alkuperäisaineistosta löytämäni tiedot eroavat siitä, mitä kuvailutiedoista FVO:sta kerrotaan. Eklundin laatimat kuvailutiedot ovat myös neutraalista sävystä huolimatta kirjoitettu yhdistyksen näkökulmasta. Suojatit ovat hyväntekeväisyystoiminnan kohteita, joiden toimijuus ei tule millään tavalla esiin. Sikäli Eklundin kuvailun voidaan nähdä toisintavan ja pitävän yllä valtaapitävien narratiivia. Toisaalta kuvailutiedot ovat kahden ja puolen sivun mittaiset, joten kontekstointi on kohtalaisen mittavaa. Muutaman lauseen mittaisissa kuvailutiedoissa ei tietenkään voisi tuoda yhteiskunnallista tilannetta näin hyvin esiin. Silti kuvailussa ei käydä millään tavalla läpi Eklundin tai maakunta-arkiston tekemiä toimenpiteitä arkistolle. Minun oli siis hyvin vaikea lähteä arvioimaan arkistohoidon jättämiä jälkiä ja niiden merkitystä omille tulkinnoilleni. Tämä on juuri se ongelma, johon muun muassa Nesmith, MacNeil, Cook ja Ketelaar ovat kiinnittäneet huomiota.¹⁷⁵

FVO:n arkiston tiedot on lisätty myös Kansallisarkiston digitaaliseen Astia-palveluun. Sen avulla olen hahmottanut hyvin yhdistyksen arkiston kokonaisuuden ja tilannut arkistoyksiköitä tutkittavakseni tutkijasaliin. Palveluun on lisätty mukaan ote Eklundin laatimasta kuvailusta, mikä on alkuperäistä huomattavasti lyhyempi versio. Asiakkaan näkökulmasta olisi parempi, jos Astiassa saisi näkyviin alkuperäisen kuvailun kokonaisuudessaan. Tällöin hän saisi tietää arkiston järjestäneen tahon koko näkemyksen FVO:n historiallisesta kontekstista. Nyt tutkijan pitää ymmärtää pyytää alkuperäistä kuvailua asiakaspalvelusta.

Lopulta proveniensiin voidaan laskea myös FVO:n arkistosta tehdyt tulkinnat, kuten Nesmith ja MacNeil ovat käsitteen ymmärtäneet.¹⁷⁶ Kyseinen arkisto ei ole laajasti tunnettu tai useasti tutkimuksen hyödyntämä. Tietääkseni Suomen *Yhdessä eteenpäin* on ainoa tutkimus, jossa FVO:n arkistoa on käytetty keskeisenä lähteenä.¹⁷⁷ Tutkielmani tehdessä tutustuin tarkasti Suomen

¹⁷⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Kuvailutiedot 18.4.1985, KA.

¹⁷⁵ Nesmith 1996, 146; Cook 2001a, 34; Ketelaar 2001, 140; MacNeil 2005, 271–278; Nesmith 2007a, 5–7; Nesmith 2007b 359; MacNeil 2008, 21–22; Cook 2011, 629–630.

¹⁷⁶ Nesmith 2007b, 358–359; MacNeil 2008, 21–23.

¹⁷⁷ Suominen 1998.

väitökseen ja vertasin löytämiäni tietoja siihen, mitä hän oli aiemmin arkistosta kertonut. Suomisen tutkimus ohjasi minua etsimään ja löytämään relevantit tiedot FVO:n arkistosta. Samalla se antoi mahdollisuuden vertailla tekemiäni tulkintoja ja pohtia niiden todenpitävyyttä. Lisäksi kontekstin saamiseksi luin Pekka Larkelan toimittamat Lydia Tuvesonin päiväkirjat.¹⁷⁸ Ne lisäsivät ymmärrystäni FVO:n toiminnasta ja helpottivat asiakirjojen tulkintaa. Tässä mielessä on helppo yhtyä Nesmithin ja MacNeilin näkemyksiin, että aiemmilla tulkinnoilla on merkitystä siihen, miten hahmotamme arkiston.¹⁷⁹

3.2. Säännöt ja ohjeet

Aloitan tutkimusaineistoni sisällönanalyysin yhdistyksen säännöistä ja ohjeista. Analyysissä tulen erittelemään merkittävimmät suhtautumistavat suojatteihin. Asetan suhtautumistavat sisällönanalyysin mukaisiin ylä- ja alakategorioihin. Olen löytänyt nämä kategoriat tulkitsemalla ja pelkistämällä tekstissä esiin tulevaa suhtautumista toisistaan eroaviin tyyppeihin. Kokonaisuutena nämä ylä- ja alakategoriat muodostavat siis FVO:n arkiston suhtautumisen suojatteihin. Havainnollistan kategorioita asiakirjoista otetuilla lainauksilla, joiden kieli on aina alkuperäistä. Kategorisoivan sisällönanalyysin lisäksi tutkielman loput analyysiluvut sisältävät tietoa arkiston provenienssista. Käyn sitä läpi jokaisen asiakirjatyypin kohdalla kertomalla, mihin kohtaan arkistoa ne on järjestetty ja kuka asiakirjat on laatinut.

Yhdistyksen säännöt ja ohjeet on arkistoitu H-sarjaan eli sisällön mukaan järjestettyihin asiakirjoihin.¹⁸⁰ H-sarja on poikkeuksellinen verrattuna muihin FVO:n arkiston pääsarjoihin. Se sisältää vain yhden alasarjan H:1, joka on nimetty pääsarjan kanssa identtisesti sisällön mukaan järjestetyiksi asiakirjoiksi. Alasarjojen sijaan luettelossa ilmaistaan sisältö kertomalla keskeisimpien asiakirjojen nimet. Syynä tähän on varmasti se, että asiakirjat mahtuvat yhteen koteloon. Pienuudestaan huolimatta tämän sarjan sisältö on tärkeä tutkimukseni kannalta. Tutkijan kannalta on hyvä, että asiakirjojen nimiä on nostettu arkistoluetteloon. Arkistonhoitaja on tällöin joutunut arvioimaan, mitkä asiakirjat ovat keskeisimpiä tutkijoille.

Säännöt löytyvät sekä käsin kirjoitettuna että painettuna versiona, ja kumpikin sekä ruotsin että suomen kielellä. Säännöt on lähetetty yhdistyksen perustamista varten muodostetun

¹⁷⁸ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003.

¹⁷⁹ Nesmith 1996, 144–146; Nesmith 2007b, 358–359; MacNeil 2008, 21–24.

¹⁸⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898; Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplysningar och råd för besökare, KA.

organisaatiokomitean puolesta 24.2.1898 Turun ja Porin läänin kuvernöörin vahvistettavaksi. Kuvernööri Wilhelm Theodor von Kraemer on vahvistanut säännöt 28.2.1898. Säilytettyihin versioihin sisältyy lääninkanslian lisäämää tekstiä, jossa säännöt ilmoitetaan virallisesti vahvistetuiksi.¹⁸¹ Säännöt laatineeseen komiteaan kuuluivat vapaaherra S.W. von Troil, pormestari ja laamanni Ferdinand Jusélius, sotakomissarius ja kapteeni Alfred Uggla, hovioikeudenasessorit Aleksander Kumlin ja Valdemar Svinhufvud, sekä kauppias Gustaf Hoffstedt.¹⁸² He olivat valtuuttaneet lääninapukamreeri ja varatuomari Richard Rothströmin toimittamaan komitean asiamiehenä säännöt Turun lääninkansliaan. Asiamiehen ominaisuudessa Rothström todennäköisesti vastasi kansliaan lähetettyjen sääntöjen kirjoittamisesta, vaikka FVO:n arkistossa säilytetyt versiot ovatkin lääninkanslian edustajan Axel W. Rydmanin jäljentämät.¹⁸³

Todennäköisesti sääntöjen muotoutumiseen oli eniten vaikuttanut von Troil, jonka aloitteesta koko yhdistystä lähdettiin perustamaan. Hän oli jo entuudestaan Turun diakonissayhdistyksen puheenjohtaja, ja kuten todettua, hänestä tuli myös FVO:n ensimmäinen puheenjohtaja.¹⁸⁴ Komitean kaikki jäsenet olivat titteleidensä perusteella hyvin vaikutusvaltaisia ja todennäköisesti varakkaita turkulaisia miehiä. Heidän laatimiensa sääntöjen suhtautumista suojaatteihin voi olettaa kuvastavan juuri heidän suhtautumistaan näihin hyväntekeväisyyttä tarvitseviin ihmisiin. Minun luettavakseni säilyneet versiot ovat tarkastutettu läänin kuvernöörillä, joten suhtautumisella on myös julkisen vallan hyväksyntä.¹⁸⁵ Malli sääntöihin otettiin erityisesti Helsingissä vuonna 1890 perustetulta hyväntekeväisyysyhdistykseltä, ja esikuvana toiminnan järjestämisessä käytettiin myös Tukholmassa aiemmin perustettua samanlaista yhdistystä.¹⁸⁶

Sääntöjen kohdalla ilmaistaan suhtautumista suojaatteihin vain niiden ensimmäisessä osassa, joka oli nimetty yhdistyksen tarkoitukseksi. Sääntöjen mukaan yhdistyksen ensimmäinen tarkoitus oli järjestää yksityistä hyväntekeväisyyttä, mutta heti toisena tuli kerjuun vastustaminen. Kolmantena tekstissä mainitaan erikseen myös välittäjänä toimiminen, mutta niputan sen käsitteellisesti samaan kuin hyväntekeväisyyden järjestämisen. Yhdistyksen perustajien mielestä hyväntekeväisyyttä oli siis

¹⁸¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA.

¹⁸² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirja 12.2.1898, KA.

¹⁸³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA.

¹⁸⁴ Suominen 1998, 160.

¹⁸⁵ Yhdistyksellä ei ollut ainoastaan muodollinen kuvernöörin hyväksyntä, sillä von Kraemer ja hänen vaimonsa Henrietta osoittivat tukensa toiminnalle osallistumalla muutamiin yleiskokouksiin. Kuvernööri myös johti kahta yleiskokousta S.W. von Troilin kuoleman jälkeen. Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirjat 24.4.1899, 22.10.1900, 30.4.1901, 17.5.1902 & 18.10.1902, KA.

¹⁸⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1898–1899, KA.

tarpeen järjestää ja kerjäämistä piti vastustaa. Hyväntekeväisyydellä ja kerjäämisellä oli siis yhdistyksen mielestä yhteys, jota ei vielä tässä yhteydessä selitetty sen enempää. Alla olevassa lainauksessa kerjäämisen vastustaminen on yksi esimerkki suhtautumisen alakategoriasta, jonka olen nimennyt *moralisoinniksi*. Se on yksi kolmesta alakategoriasta, jotka muodostavat yhdessä *varautuneen suhtautumisen* yläkategorian:

Yhdistyksen tarkoituksena on järjestää yksityistä hyväntekeväisyyttä, vastustaa ammatinomaista kerjäämistä ja muuta mierolla kulkua, sekä olla välittäjänä apua tarvitsevien, toisella puolella, ja yksityisen, joka tahtoo ja voi auttaa, kuin myöskin hyväntekeväisyysseurain ja muiden samaa laatua olevain laitosten välillä, toisella puolella.¹⁸⁷

Seuraavassa tarkoitusta selittävässä kappaleessa yhdistys ilmoittaa ne keinot, joilla se aikoo toimia välittäjänä, hyväntekeväisyyden järjestäjänä ja kerjäämisen vastustajana:

Tässä tarkoituksessa tahtoo yhdistys: ylläpitää keskustuomistoa hankkiaksensa tarkkoja tietoja apua hakevien elämishdoista, pitääksensä heistä luetteloa, merkitsemällä siihen myöskin ajan ja paikan, missä heitä on autettu, tutkiaksensa heidän tarpeitaan ja parasta keinoa heidän auttamiseksensa, sekä siten tehdäksensä niin yksityiselle kuin julkisellekin armeliaisuustoiminnalle mahdolliseksi jaella apua todellisen tarpeen mukaan sovitetussa määrässä ja toimittaa sitä tehokkaalla tavalla;¹⁸⁸

Lainauksesta selviää, että yhdistys halusi tietää mahdollisimman paljon apua hakevista ja jakaa tätä tietoa koko turkulaiselle hyväntekeväisyyden kentälle. Tiedon tarpeen syyksi ilmoitetaan avun määrän sovittaminen ja tehokas toimittaminen. Lainaus vihjaa siihen, että apua hakeviin pitää suhtautua varauksella, eikä heidän antamiin tietoihin voi suoraan luottaa. Se on toisin sanoen *avun kontrollointia*, mikä on toinen *varautuneen suhtautumisen* alakategorioista. Kokemus kontrollin puutteesta selittää myös nihkeää suhtautumista kerjuuteen, sillä kolikon antaminen kadulla olevalle kerjäläiselle ei vaadi minkäänlaista tietämystä avun tarpeista.

¹⁸⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA.

¹⁸⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA.

Kerjäämisen ja ”mierolla kulun” vastustamisen taustalla olivat tiedon tarpeen ja *avun kontrolloinnin* lisäksi yhteiskunnalliset tekijät. Pulman ja Jaakkolan mukaan useat lainsäädännölliset uudistukset 1800-luvun lopun Suomessa olivat lisänneet ihmisten vapautta muuttaa ja tehdä haluamaansa työtä. Liberaalin politiikan avulla vanhan sääty-yhteiskunnan patriarkaalinen järjestys purettiin ja maahan saavutettiin avoimet työmarkkinat.¹⁸⁹ Toisaalta Haapala et al. korostavat politiikan sijaan taloudellista muutosta, jossa markkinatalouden leviämisen myötä vapautuneet työmarkkinat lisäsivät sekä mahdollisuuksia että epävarmuutta.¹⁹⁰ Samaan aikaan voimistunut väestönkasvu kohdistui maaseudun tilattomiin, joiden parissa köyhyys ja kouluttamattomuus oli hyvin yleistä. Tämä niin sanottu tilattoman väestön kysymys nähtiin 1900-luvun vaihteen suurimmaksi yhteiskunnalliseksi epäkohdaksi Suomessa. Moni maaseudulla ilman viljelysmaata jäänyt lähtikin etsimään elantoaan kaupungeista ja niiden väkiluku kasvoi nopeasti.¹⁹¹ Kaupunkien porvaristo oli kuitenkin huolissaan kasvavista irtolaismääristä, kun väki lähti maalta kaupunkiin ilman ennalta hankittua työtä tai asuntoa.¹⁹²

Yhteiskunnassa lisääntynyt vapaus alleviivasi aiempaa enemmän velvollisuutta huolehtia omasta ja perheensä elämästä. Jokaisella nähtiin olevan nyt mahdollisuus määrätä itse elämänsä suunnan, mikä tarkoitti sitä, että kunnollinen ihminen ansaitsi itse elantonsa.¹⁹³ Omaa vastuuta arvostava asenne tuli hyvin ilmi siinä, että virallisesti kerjääminen nähtiin yhä vuoden 1879 vaivaishoitoasetuksessa rangaistavana tekona.¹⁹⁴ Toisaalta varsinkin maaseudulla kerjääminen nähtiin jossain määrin hyväksyttävänä 1900-luvun alkuun asti, jos kerjäläinen oli oman yhteisön jäsen ja hädänalaisuus ei ollut omaa syytä. Sitä vastoin kulkeviin kerjäläisiin suhtauduttiin kielteisemmin.¹⁹⁵ Lisäksi vuoden 1883 irtolaisasetuksen mukaan rangaistavaksi irtolaisuudeksi määriteltiin kuljeskelevaa, työtöntä, siveetöntä ja säädytöntä elämää viettävä työkykyinen ihminen. Vuoden 1883 lain suhtautumisesta irtolaisuuteen ja kerjäämiseen on tutkimuskirjallisuudessa erilaisia näkemyksiä. Toisaalta lain mukaan työttömyys tai kerjääminen ei yksin riittänyt irtolaiseksi määrittelyyn ja irtolaisuudesta pidätettyä ihmistä tuli ensisijaisesti vain kehottaa etsimään itselleen vakituinen asunto ja työ.¹⁹⁶

¹⁸⁹ Pulma 1994, 61; Jaakkola 1994, 111; Nummela 2018, 101.

¹⁹⁰ Haapala, Häkkinen & Kaarninen 2021, 229.

¹⁹¹ Haapala & Peltola 2018, 188–189.

¹⁹² Nygård 2001, 38.

¹⁹³ Pulma 1994, 58 & 61; Jaakkola 1994, 111–113; Toikko 2008, 27; Harjula, Annola & Ekholm. 2021, 280.

¹⁹⁴ Jaakkola 1994, 113; Nygård 2001, 49; Saaritsa 2003, 239.

¹⁹⁵ Häkkinen 2005, 244–245; Pulma 2009, 77.

¹⁹⁶ Nygård 2001, 38; Pukero 2009, 37.

Ankara yhteiskunnallinen kontrolli lieventyi ja työn perässä liikkuvan työväestön asema parani. Kontrollin lieventymisestä kertoo se, että joitain työlaitoksia suljettiin tarpeettomina.¹⁹⁷

Toisaalta ankarammasta suhtautumisesta kertoo, että kerjääminen samastettiin rahattomaan kuljeskeluun ja muuhun huonona pidettyyn elämään. Kulkijat, kaupustelijat, rikolliset, kerjäläiset ja prostituoidut kytkeytyivät käsitteellisesti, koska heitä tuomittiin samoihin työlaitoksiin irtolaisina. He olivat yhteiskunnan normista poikkeavia ihmisryhmiä, joita kontrolloitiin ja moralisoitiin irtolaisuuden käsitteellä.¹⁹⁸ Samalla työlaitoksien tarpeen vähenemisestä huolimatta irtolaisuudesta tehtyjen pidätysten määrä kasvoi koko Suomessa 1883–1917.¹⁹⁹ Lainsäädäntöä uudistettiin vasta vuonna 1936, jolloin irtolaisuuden luokittelua tehostettiin, mutta se pysyi silti samankaltaisena kuin aiemmin. Edelleen kerjuun nähtiin olevan yksi irtolaisuuden kriteereistä, mutta ei yksin riittävänä tuntomerkkinä.²⁰⁰ Yhteiskunnan suhtautuminen kerjäläisyyteen ja ”mierolla kulkuun” oli siis varsin monitahoista FVO:n toiminnan aikaisessa Suomessa, mutta toki pääasiallisesti silti kielteistä.

Myös FVO:n säännöistä on löydettävissä monitahoisuutta suhtautumisessa apua hakevia kohtaan. Kerjuun vastustamisesta huolimatta lainauksessa esiin tuleva sävy ei ole järin kriittinen hädänalaisia kohtaan, sillä se ottaa huomioon ”heidän tarpeensa - - heidän auttamiseksensa”. Nämä ilmaukset voi tulkita viestin pehmentämisenä ja sen muistuttamisena, että nimenomaan köyhien hädän lievittäminen ja tarpeiden täyttäminen on hyvä syy ryhtyä hyväntekeväisyyteen. Köyhien tarpeen huomioiminen on suhtautumisen alakategoria, jota kutsun tarkemmin *empatia ja köyhän tarpeet* - kategoriaksi. Se kuuluu *luottavan suhtautumisen* alle.

Toiminnan tarkoituksen loppuosassa yhdistys jatkaa samalla *varautuneella* sävyllä, joka korostaa tiedon merkitystä hyväksyttävässä hyväntekeväisyydessä. Köyhyys nähdään ongelmana, jota tulee rajoittaa ja köyhien neuvominen on yhdistyksen mielestä tärkeä keino tähän tarkoitukseen. Se sisältää olettamuksen siitä, että köyhillä on puutteita lainauksessa mainituissa terveydenhoidossa, raittiudessa, säästäväisyydessä ja itsensä auttamisessa. Tällainen olettamus myös viittaa siihen, että ainakin osittain köyhyyden voidaan nähdä olevan yksilön omaa syytä. Toisaalta usko neuvojen voimaan kertoo siitä näkemyksestä, että köyhät olivat kykeneviä parantamaan omaa tilannettaan, kunhan vain saivat tukea vaikeuksissaan. Köyhien omaa vastuuta korostavaa suhtautumista kutsun

¹⁹⁷ Pukero 2009, 37.

¹⁹⁸ Nygård 2001, 49–50; Harjula, Annola & Ekholm 2021, 277–278.

¹⁹⁹ Nygård 2001, 46.

²⁰⁰ Pulma 2009, 80; Harjula, Annola & Ekholm 2021, 281.

puutteet tiedoissa/taidoissa -alakategoriaksi ja tilanteen parantamiseen uskovaa suhtautumista *parannuksen mahdollisuudeksi*. *Puutteet tiedoissa/taidoissa* on kolmas *varautuneen suhtautumisen* alakategoria ja *parannuksen mahdollisuus* puolestaan toinen *luottavan suhtautumisen* alakategoria. Alla olevassa lainauksessa tulee esiin nämä kaksi alakategoriaa:

[–] [Yhdistys tahtoo] pitää apua pyytävien ja avun tarpeessa olevien saatavana tietoja kaupungin armeliaisuuslaitoksista, niiden tarkoituksesta ja ehdoista joilla niistä saa apua;
levittää tietoa siitä, kuinka turmelevaista on antaa almuja kaduilla ja ovilla kierteleville kerjäläisille;
koota tietoja kokemuksista ja auttamistavoista hyväntekeväisyyden alalla, sekä
yhdistyksen vaurastumisen mukaan edistää sellaisia toimenpiteitä, jotka näyttävät olevan omiansa rajoittamaan köyhyyttä, etenkin levittämällä tietoja kaikesta siitä mikä edistää terveydenhoitoa, raittiutta, säästäväisyyttä ja itsensä auttamista.²⁰¹

Ajatus kansan sivistämisestä ja kasvattamisesta oli lähtöisin voimistuvan suomalaisen kansallisuusaatteen piiristä jo aiemmin 1800-luvulta. Kansallisuusaatteen varhaisessa vaiheessa sivistyneistö halusi koulutuksen avulla herättää kansan tietoisuuden itsestään.²⁰² Yhteiskunnan vapautuessa 1800-luvun loppupuolella sivistyneistö aktivoi niin sanottua tavallista kansaa osallistumaan kansalaiskasvatuksen ja sivistyksen asiaa ajaviin liikkeisiin.²⁰³ Raittiutta ja sivistystä kannattavien liikkeiden pariin osallistuttiin yli vanhojen säätyrajojen, vaikka ensin niitä johtikin sivistyneistö. Myös työväestön itse johtamia järjestöjä syntyi esimerkiksi edistämään raittiutta, ja raittiusliikkeestä tulikin Suomen suurin kansanliike 1890-luvulla. Ruotsiin verrattuna suomalaisessa järjestötoiminnassa vedottiin erityisen vahvasti tarpeeseen rakentaa kansakunta.²⁰⁴ Suomen tulevaisuuden nähtiin olevan riippuvainen kansan sivistyksestä ja siksi sen tuli olla myös isänmaallisuuteen kasvattavaa toimintaa. Sivistys vahvistaisi kansan moraalialia, sillä oppimattomuus nähtiin epäsiiveillisyyden ja moraalittomuuden lähteenä. Tässä mielessä sivistyksellä ajateltiin olevan

²⁰¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA. Tähän lainaukseen lisätyt sulkeet ovat tekijän lisäys. Tutkielman kaikki lainaukset ovat alkuperäisiä, mikäli muuta ei ilmoiteta.

²⁰² Pulma 1994, 58; Toikko 2008, 59; Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 247–248.

²⁰³ Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 241 & 251.

²⁰⁴ Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 250. Ks. myös Jaakkola 1994, 143.

yhteys myös sosiaalisiin ongelmiin, kuten köyhyyteen. Sivistynyt ja isänmaallinen kansa olisi toimielias, mikä vähentäisi kurjuutta ja köyhyyttä.²⁰⁵

Sivistyksen edistämisessä oli kyse kansalaisliikkeiden lisäksi tietysti myös koululaitoksen kehittämisestä. Kansakoulun myötä luku- ja kirjoitustaito yleisty, mikä edelleen paransi ihmisten kykyä osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.²⁰⁶ Kehitys oli kuitenkin hidasta, sillä 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä suomalaisten luku- ja kirjoitustaidossa oli suuria luokka- ja alueeroja. Yleinen oppivelvollisuus Suomeen säädettiin vuonna 1921.²⁰⁷ FVO:n suhtautumisessa ei tule ilmi sitä, että 1900-luvulle tultaessa yhä useampi työväen edustaja oli mukana työväestön omissa kansanliikkeissä. Suhtautuminen nähdäkseni kuvastaa uskoa sivistyksen tarpeeseen, mikä oli ainakin siinä mielessä perusteltua, että kansan koulutuksessa oli todellisia puutteita yhä 1900-luvun alussa.

Kuten jo aiemmin kerroin, yhdistyksen arkiston H-sarjassa on myös toinen suojatteihin kohdistuvasta suhtautumisesta kertova asiakirja eli ”Upplysningar och råd för besökare”. Tämä oli siis yhdistyksen sisäinen asiakirja, joka oli suunnattu ohjeeksi luonakävijöille eli yhdistyksen palkkaamille työntekijöille, jotka toimivat apua hakevien elämäntilanteiden tarkastajina.²⁰⁸ Tarkastamisen ohella luonakävijät toimivat eräänlaisina köyhiä avustavina varhaisina sosiaalityöntekijöinä ja olivat myös tärkeässä roolissa suojatteja koskevien tietojen kirjaamisessa yhdistyksen asiakirjoihin.²⁰⁹ Useimpina vuosina heitä oli vain kaksi; Lydia Tuveson ja hänen siskonsa Aina Gustafsson (myös nimellä Estlander). Kiireisimpinä vuosina 1917–1919 luonakävijänä toimi heidän lisäksi neiti A. Alander.²¹⁰

Ohjeet ovat hyvin todennäköisesti FVO:n perustamisesta vastanneen organisaatiokomitean laatimat, sillä sen tehtäväksi annettiin valmistella kaikki tarvittava yhdistyksen toiminnan aloittamiseksi. Ohjeisiin ei ole kirjattu niiden laatijoiden nimeä tai vuotta, eikä niitä ole hyväksytetty millään viranomaisella. Ne on saatettu hyväksyttävä yleiskokouksella, sillä ohjeet on painatettu, mutta mitään merkintää tästä ei ole. Itse tekstistä päätellen ohjeet on laadittu ennen varsinaisen toiminnan aloittamista. Sääntöjen tapaisesti todennäköisesti myös ohjeisiin otettiin mallia Helsingin ja Tukholman vastaavilta yhdistyksiltä. En voi varmuudella tietää, onko ohjeisiin kysytty mielipidettä

²⁰⁵ Pulma 1994, 58; Toikko 2008, 59 & 64; Haapala, Tikka, Wassholm & Östman 2021, 250–252.

²⁰⁶ Karonen, Frigren, Suodenjoki & Haapala 2021, 291.

²⁰⁷ Kaarninen, Ojala & Valtonen 2021, 384.

²⁰⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplysningar och råd för besökare, KA.

²⁰⁹ Lydia Tuvesonin päiväkirjat, 2003; Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö; Aa Suojattien avustuspäiväkirjat, KA.

²¹⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

luonakävijänä ja toimistonjohtajana työskenneeltä Tuvesonilta, mutta en usko, että on. Hän oli kuitenkin FVO:n aloittaessa nuori ja melko kokematon diakonissa, kun taas vastaavasti komiteassa toimi arvovaltaisia miehiä. Ohjeet lienevät pikemminkin vain suunnattu Tuvesonille ja Gustafssonille.

Kotiavustuksiin eli niin sanottuun avohuoltoon perustuva köyhäinapu ei ollut uusi keksintö FVO:n aikaan. Pikemminkin vuoden 1879 vaivashoitoasetuksen tavoitteena oli rajoittaa avustusta saavien määrää ja kasvattaa vaivaistaloihin otettujen suhteellista osuutta vaivaisista. Asetuksesta huolimatta kotiin annetun tuen saajien osuus pysyi vakaana samalla kun väestö kasvoi. Yhtenä ratkaisuna kustannusten hillitsemiseen nähtiin avustettavien valvonnan lisääminen. Kaupungeissa köyhäinapua tehostettiin lisäämällä virkamiesjohtoisuutta, mutta samalla vapaaehtoistoiminnan merkitystä korostettiin. Kuten aiemmin tutkielmassa kerroin, ajalle oli tyypillistä, että kunnat sekä avustivat että tekivät yhteistyötä yksityisen hyväntekeväisyyden kanssa. Suurimpien suomalaisten kaupunkien huoltotoimea uudistettiin 1900-luvun vaihteessa, jolloin ne jaettiin vaivaispiireihin. Kullekin piirille asetettiin niin sanotut kaitsijat, joiden tehtävänä oli tarkastaa alueensa avunhakijoiden avuntarve. Kaitsijat olivat tyypillisesti naisia, jotka toimivat jo yksityisissä hyväntekeväisyysjärjestöissä. Köyhän tuli ilmoittaa avuntarpeensa heille, jotta kaitsija saattoi arvioida tilanteen ja tehdä suosituksen tuesta kaupungin viranomaisille. FVO toimi siis tällaisen niin sanotun Elberfeldin järjestelmän aikana, jossa tarveharkinta ja yksityisten toimijoiden merkitys korostui. Sosiaalihuollon painopiste siirtyi 1920-luvulla julkiselle puolelle, mutta kotiavustusten osuus nousi yhä enemmän esiin.²¹¹

Yhdistyksen luonakävijöiden ohjeessa oli siis kyse sosiaalihuollon suuntauksesta, jossa kotikäynnit olivat aivan olennaisia. Ohje jakautuu kahteen osaan, jossa ensimmäisessä neuvotaan kotiin suuntautuvasta käynnistä ja jälkimmäisessä kodin ulkopuolelle tehtävästä tiedustelusta. Ohjeen tekstistä paljastuu samankaltaisia asenteita avuntarvitsijoita kohtaan kuin yhdistyksen säännöissä. *Varautunut suhtautuminen* tulee jälleen voimakkaasti esiin, mutta vielä enemmän vahvistuu kuva myös *luottavasta suhtautumisesta*:

1. Genom att noga genomläsa densamma söka fästa deri uppgifna omständigheter i sitt minne, så att han icke uppträder i den fattiges hem med handlingen i ena och blyertspennan i andra handen (ett vänligt besök, icke ett förhör).

²¹¹ Jaakkola 1994, 139–141 & 149.

2. Genast upplysa att han kommer för att öfverlägga i samråd med den understödssökande, huru den uppgifna nöden bäst kunde afhjelpas, emedan det, för att kunna finna medel härtill, är nödvändigt veta dess orsaker.

3. På grund häraf vänligt och tålmodigt samspråka icke blott med mannen eller hustrun, utan med alla familjens medlemmar; hvad den ene kan glömma att meddela, kan ofta inhemtas af den andra familjemedlemmen.²¹²

Yllä olevat lainaukset kertovat hyvin siitä, miten yhdistys halusi ainakin ihanteellisesti toimia vastavuoroisessa suhteessa avustettaviinsa. On jossain määrin jopa yllättävää, miten paljon painoarvoa yhdistys asetti yhteisymmärrykseen, keskusteluun ja köyhän omaehtoiseen auttamiseen. Tässä mielessä FVO:n hyväntekeväisyyspolitiikka muistuttaa nykyistä sosiaalityön asiakaslähtöisyyttä, vaikka onkin varottava vetämästä mitään yhtäläisyysmerkkejä eri aikakausien välisille käsityksille. Toikon mukaan kyse oli kansalaisliikkeiden uskosta köyhien sivistämiseen, joka tekisi heistä aktiivisia autettavia. Tätä kautta haluttiin saada hyvää aikaan koko kansakunnan tulevaisuuden kannalta.²¹³ Vielä vahvemmin luonakävijän *empaattisuutta* painottava ohje tulee numerossa kahdeksan, joka on jälleen osoitus *köyhien tarpeet* huomioivasta suhtautumisesta:

8. I hvarje hem, hos hvarje person söka finna det goda på vilkets grund upphjelpandet skall kunna ske, icke endast se last och elände, komma ihåg att den mera lyckligt lottade knappast kan döma öfver frestelsen, därför vänligt samråda menniska med menniska, icke öfverklass med underklass, icke den gifvande med den emottagande, hafva medlidande med allt, men icke förtörnas öfver något.²¹⁴

Tyypillistä näissä ohjeissa on kuitenkin se, että yhden ohjenumeron sisälle mahtuu sekä *varautunut*, että *luottavaa suhtautumista*. Edellä mainitussa ohjeessakin mainitaan ohimennen paheet ja kurjuus, ikään kuin olisi itsestään selvää, että niitä köyhien kodeista löytyy. Se on jälleen osoitus *moralisoivasta suhtautumisesta*, joka on yksi varautuneisuuden muoto. *Varautuneessa suhtautumisessa* ylipäättään korostuu epäilevä asenne apua hakeviin ja tämän ajatuksen mukaan on

²¹² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplýsningar och råd för besökare, KA.

²¹³ Toikko 2008, 74–75.

²¹⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplýsningar och råd för besökare, KA.

hyvin mahdollista, että köyhät valehtelevat omien etujensa ajamiseksi. Vastaavasti taas *luottavassa suhtautumisessa* on pääosassa köyhien kuuntelu ja hyväntekeväisyyden positiiviset puolet. Neljännessä ohjenumerossa kerrotaan jälleen neuvomisen merkityksestä, mutta samalla myönnetään, että on turha saarnata parannusta, jos köyhällä ei ole edes leipää:

4. Under besöken råda och gifva bestämda anvisningar om lämpligaste sättet att spara, särskildt genom insättningar i postsparbank, sjukkassor och dylikt, lemna råd och upplysningar i sanitärt hänseende, i fråga om renlighet, ventilation, diet, nykterhet m. m., lemna råd och upplysningar om hushållets ekonomi, billiga och närande födoämnen, bästa sättet för inköp o. d., samt söka väcka sina fattiga vänners intresse för hemmets trefligare och prydligare anordning, hvarvid man ofta lättare kan gifva en gåfva utan att leda bort från sjelfhjelpens väg, alltid dock ihågkommande, att råden icke få komma i oträngdt mål, att man icke predikar sparsamhet, der icke bröd finnes för stunden, således mången gång spara råden tills upphjelpandet börjat och förtrolighet uppstått genom upprepade besök.²¹⁵

Luonakävijöille osoitetuissa ohjeissa on myös kohtia, joissa *varautunut suhtautuminen* on vielä selkeämmässä johtoasemassa. Eritoten näin on niissä ohjenumeroissa, jotka on suunnattu noudatettavaksi kodin ulkopuolella tehtävässä tiedustelussa kuten numeroissa 3, 4 ja 5. Ne ovat hyviä esimerkkejä *avun kontrolloinnista*:

3. Inhemta upplysningar i föregående bostad, der dessa vanligen lemnas mer opartiskt.

4. Icke försumma att, sedan man i hemmet hos den fattige fått reda på alla möjliga referenser, arbetsgifvare, släktingar, med ett ord alla, som kunna lemna någon slags upplysning, hos dessa efterhöra allt, som på närvarande nöd och ett framtida upphjelpande kan inverka, hvarför arbetet upphörde, huru uppförande och vanor voro under anställningen m. m. d.; dock noga tillseende att icke uppväcka för den hjälpsökande sårande misstankar hos nuvarande arbetsgifvare.

²¹⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa H:1 Upplýsningar och råd för besökare, KA.

5. Slutligen hos distriktsfrun, församlingsdiakonissa, prest, distriktpolis och fattigvårdsstyrelsens ordförande och medarbetare inhämta deras åsikter, så att besökarens utlåtande blir frukten af många samverkande krafter, hvarigenom blott ett så tillfredsställande resultat som möjligt kan erhållas, ty allt för ofta gäckas det egna omdömet, och genom andras erfarenhet vinnas ofta nya synpunkter.²¹⁶

Varautuneisuus ja avun kontrollointi korostuu kodin ulkopuolella tehtävässä tiedustelussa juuri siksi, että sitä tehdään köyhän oman version vahvistamiseksi. Siitä huolimatta ohjeissa on elementtejä, jotka voidaan tulkita pehmentäviksi ja joissa korostetaan *köyhän tarpeen* selvittämisen keskeisyyttä: ”som på närvarande nöd och ett framtida upphjelpande kan inverka” ja *empaattisen* toiminnan merkitystä: ”dock noga tillseende att icke uppväcka för den hjälpsökande sårande misstankar hos nuvarande arbetsgifvare”. On kuitenkin selvää, että oheisten ohjeiden pääviesti on se, että köyhiä avunhakijoita tulee epäillä ja avunantamista pitää *kontrolloida*.

3.3. Yleiskokouksen ja hallituksen pöytäkirjat

Yhdistyksen yleiskokouksen ja hallituksen pöytäkirjat on arkistoitu C-pääsarjassa omiin alasarjoihinsa Ca:1 ja Cb:1. Pöytäkirjat on järjestetty laatimispäivämääriensä mukaiseen järjestykseen, ja ne ovat säilyneet varsin kattavasti. Yleiskokouksen pöytäkirjat päättyvät vuoteen 1920 ja hallituksen puolestaan vuoteen 1922. En voi varmuudella tietää puuttuuko FVO:n toiminnan lopulta pöytäkirjoja, mutta ainakin säilyneet asiakirjat muodostavat eheän kokonaisuuden. Niiden välistä ei siis puutu yksittäisiä pöytäkirjoja.²¹⁷

Yleiskokousten pöytäkirjoja arkistossa on säilynyt 46, joista ylivoimaisesti suurimmassa osassa ei käsitellä suojatteja tai yhteiskunnan hädänalaisia oikeastaan millään tavalla. Yleiskokousten tarkoituksena oli käydä läpi kuluneen vuoden toimintakertomus sekä tilinpäätös ja hyväksyttää ne jäsenillä. Tämän lisäksi yleiskokouksissa valittiin seuraavan vuoden hallitus. Monissa pöytäkirjoissa myös kiitettiin eri toimihenkilöitä heidän työpanoksestaan tai ilmaistiin yleiskokoukselle, oliko yhdistys saanut tukea toiminnalleen Turun Säästöpankilta tai testamenttilahjoituksista. Joissakin pöytäkirjoissa oli myös maininta puheenjohtajan esille ottamista ajankohtaisista yhdistykseen

²¹⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplysningar och råd för besökare, KA.

²¹⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirjat 1898–1920; Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1922, KA.

liittyvistä uutisista. Pöytäkirjojen tarkkuus pienenee mitä pidemmälle toiminta etenee ja lopulta niihin on kirjattu pääosin vain hallitusvalinnat sekä tilinpäätöksen ja vuosikertomuksen hyväksyntä.²¹⁸ Pöytäkirjoissa on hyvin tyypillistä yritysten osalta, että kirjataan ylös vain päätökset, eikä niiden taustalla vaikuttaneita tekijöitä²¹⁹, ja nähdäkseni tämä on yhtä lailla todellisuutta myös järjestöissä. FVO:n kohdalla vain yleiskokouksen pöytäkirjoissa nro 1, 3 ja 4 oli minkäänlaista mainintaa suojateista.²²⁰ Yhdistyksen omien sääntöjen mukaisesti yleiskokouksia pidettiin kaksi kertaa vuodessa, syksyisin ja keväisin.²²¹

Yleiskokousten ensimmäinen pöytäkirja on keskeinen asiakirja yhdistyksen toiminnan, arvojen ja tavoitteiden ymmärtämiseksi. Kyseinen pöytäkirja on sisällöltään ja merkitykseltään poikkeuksellinen asiakirja, sillä se kertoo ensimmäisestä kokouksesta, joka on pidetty hyväntekeväisyysyhdistyksen perustamista silmällä pitäen. Pöytäkirja on päivätty 12.2.1898 ja sen kirjoittajana toimi kokouksen sihteeriksi valittu varatuomari Richard Rothström. Kokouksessa päätettiin aiemmin mainitun organisaatiokomitean perustamisesta ja kokoonpanosta. Joidenkin yleiskokousten pöytäkirjojen yhteydessä lukee myös sen tarkastajien nimet, mutta ensimmäiseen pöytäkirjaan ei ole merkitty tarkastajia. Asiakirjan teksti perustuu siis Rothströmin tulkintaan tuona päivänä tapahtuneesta kokouksesta, jossa hänen mukaansa eniten äänessä oli vapaaherra Samuel von Troil. Oman panoksensa kokoukseen antoivat tietysti myös muut paikalla olleet ihmiset, jotka edustivat hyväntekeväisyydestä kiinnostuneita turkulaisia. He olivat varmasti samoja varakkaita, koulutettuja ja vaikutusvaltaisia ihmisiä, jotka on myöhemmin merkitty yhdistyksen perustajajäseniksi. Pöytäkirjasta ei kuitenkaan käy ilmi kokouksen kaikkia osanottajia tai heidän lukumääräänsä.²²²

Pöytäkirja alkaa vapaaherra von Troilin puheella, jossa hän kertoo, miksi yhdistyksen perustaminen nähdään tarpeellisena, mitä se aikoo saavuttaa ja miten näihin tuloksiin aiotaan päästä. Von Troilin mukaan hyväntekeväisyys on jokaisen ihmisen velvollisuus: ”Att vara välgörande emot sin i ekonomiskt afseende mindre lyckligt lottade nästa är hvarje människas plikt [–]”. Nähdäkseni se on esimerkki jälleen yhdestä *luottavan suhtautumisen* muodosta, jota kutsun *auttaminen on hyveellistä* -alakatgoriaksi. Se on kuudes ja viimeinen esiin ottamistani kaikista kategorioista. Velvollisuudesta huolimatta von Troil jatkaa puhettaan sillä, että hyväntekeväisyydessä pitää olla reunaehtoja:

²¹⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirjat 1898–1920, KA.

²¹⁹ Lybeck et al. 2006, 100.

²²⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirjat 1898–1920, KA.

²²¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA.

²²² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirja 12.2.1898, KA.

[–] men på sättet, huru välgöreheten utöfvas, beror dock om däraf härflyter någon välsignelse eller ej. Om man nämligen alltid och utan urskiljning gifver allmosa åt enhvar, som därom anhåller värkar olik välgörehet i de flesta fall depraverande såväl å gifvaren som å gåfvans emottagare, enär den förre lätt kan invagga sig i tron att en för den fattige alltid öppen hand utgör att hvad den kristliga kärleken af oss kan fordra, samt den senare åter genom lättheten att erhålla hjälp utsättes för frestelse att öfverlemna sig åt yrkestiggeri med därmed förbunden lättja, sedeslöshet och laster.²²³

Von Troilin mukaan almujen antaminen ei usein ole aitoa hyväntekeväisyyttä, vaan pikemminkin haitallista toimintaa niin antajalleen kuin saajalleenkin. Kyseenalaistamaton almujen anto kannustaisi vastaanottajaansa hänen mukaansa ammattikerjäläisyyteen, laiskuuteen, siveettömyyteen ja muihin paheisiin. Todellinen kristillisuus ei johtaisi tällaiseen, vaikka vaatiikin enemmän avunantajalta. Lauseessa näkyy ehkä se asenne, että todellinen hyvyys vaatii uhrauksia myös antajaltaan. Uhrautuminen hyvän saavuttamiseksi on hyvin keskeinen ajatus kristinuskossa. Joka tapauksessa aito hyväntekeväisyys ei siis von Troilin mukaan ollut helppoa, koska se vaati paljon tietoa avuntarvitsijoista ja oikeudenmukaista harkintaa sellaisesta avusta, mikä olisi riittävää, mutta ei liiallista. Von Troilin puheessa tulee siis jälleen esiin sekä *auttamisen hyveellisyyttä* korostava, että *varautuneesti* autettaviin suhtautuva puoli.

Heikki Suominen nosti esiin väitöksessään von Troilin puheessa mainitseman kristillisen rakkauden, jonka hän huomauttaa tulleen säännöissä korvatuksi yleisellä armeliaisuudella. Suomisen mukaan kristillinen rakkaus näkyi kuitenkin FVO:n toiminnassa vapaakirkollisen Lydia Tuvesonin vakaumuksen myötä. Keskeinen Suomisen tutkimuksen tulos on, että yhdistykset tarjosivat papeille ja muille seurakuntalaisille väylän osallistua sosiaalityöhön. Virallinen köyhäinhoito oli otettu pois seurakuntien vastuulta, mutta seurakuntien edustajat toimivat yhä sen parissa vapaaehtoisesti.²²⁴ FVO ei ollut vakaumuksellinen järjestö, vaikka joitain viittauksia kristilliseen uskoon sen asiakirjoista löytyy. Lisäksi papistoa oli tärkeissä asemissa yhdistyksen sisällä. Yksi hallituksen pitkäaikaisimmista jäsenistä oli pastori A.E. Nordman, joka toimi myös monissa muissa turkulaisissa

²²³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokousten pöytäkirja 12.2.1898, KA.

²²⁴ Suominen 1998, 161–163 & 343–344.

hyväntekeväisyysjärjestöissä. Samoin myös pastori A.G. Keihänen oli useana vuonna yhdistyksen tilintarkastajana.²²⁵

Silti kristillisyyttä kuvastavat merkinnät ovat niin vähäisiä FVO:n arkistossa, että sitä ei voi pitää omana suhtautumisen kategorianaan. Korkeintaan sen voi nähdä yhtenä keskeisenä *hyveellisyyttä* perustelevana argumenttina. FVO:n toiminnan aikaan monille suomalaisille järjestöille kristillinen usko oli vielä oleellisempi osa niiden toimintaa. Suomessa syntyi 1800-luvun lopulla esimerkiksi useita sisä- ja ulkolähetysyhdistyksiä. Uudet uskonnolliset liikkeet korostivat uskon vapaaehtoisuutta ja hengellisen herätyksen merkitystä.²²⁶ FVO:n tapauksessa lähetystoiminta ei ollut millään muotoa osa yhdistyksen virallista toimintapolitiikkaa, vaikka usko varmasti oli henkilökohtaisesti joillekin työntekijöille ja jäsenille hyvin tärkeää. Toisaalta yhdistyksen toiminta osui aikaan, jolloin maallistuminen alkoi voimistua, minkä osoituksena uskonnonvapaus muodostui ratkaistavaksi kysymykseksi. Lopulta Suomeen säädettiin uskonnonvapauslaki vuonna 1923, mikä virallisti valtion uskonnollisen sitoutumattomuuden.²²⁷

Puheessaan von Troil kuvaili hyväntekeväisyyttä vastuulliseksi ja hienotunteiseksi toiminnaksi, mikä on jälleen yksi esimerkki *auttamisen hyveellisyyden* korostamisesta. Samalla hän piti selvänä sitä, että yhdistyksen toimiston tuli olla ilmaiseksi ja helposti saavutettavissa niin avustettaville, kuin avustamisesta kiinnostuneille:

Att föreningens bestyrelse vid fullgörandet af sitt synnerligen ansvarsfulla och grannliga uppdrag borde kunna af för saken intresserade personer påräkna kostnadsfritt biträde, särskilt hvad beträffar ombesörjandet af kansliarbetena å föreningens byrå, hvilken själfvallet dagligen måste hållas öppen såväl för hjälpsökande som för dem, hvilka om de behöfvande önska erhålla upplysningar²²⁸

Vapaaherra antoi myös ohimenevää tunnustusta aiemmin Turussa toimineille hyväntekeväisyysjärjestöille luonnehtimalla niitä kristillisen rakkaudentyön tekijöiksi, vaikka

²²⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1920; Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

²²⁶ Katajala-Peltomaa, Toivo, Kuha, Villstrand & Markkola 2021, 204–205.

²²⁷ Katajala-Peltomaa, Toivo, Kuha, Villstrand & Markkola 2021, 207–208.

²²⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokousten pöytäkirja 12.2.1898, KA.

samalla hän totesi toiminnan olleen riittämätöntä. Von Troil siis viestitti yhtä aikaa auttamisen olevan *hyveellistä* ja silti vaativan suurempaa järjestelmällisyyttä eli *kontrollointia*:

[...] så mycket mera är af omständigheterna påkallad, som uti denna stad redan från längre tid tillbaka en många enskilda föreningar och sällskap (enhvar på sitt håll men utan samarbete med hvarandra) haft sin värksamhet riktad åt någon viss gren af kristligt kärleksarbete [...] ²²⁹

Von Troilin mukaan yhdistyksen päämäärä oli haastava ja vaati varsinkin yhdistykseen palkatuilta luonakävijöiltä erityistä omistautumista sekä sopivuutta tehtävään. Alla olevassa lainauksessa korostuu siis hyväntekeväisyyden *empaattinen* luonne:

det mål, föreningen därstädes förelagt sig, icke vore litet, och att det i synnerhet fordrades af föreningens besökare i hemmen en alt uppoffrande kärlek till sysslan. Under sådana förhållanden vore det äfven för den blifvande föreningen härstädes särdeles viktigt att kunna erhålla till besökare en för saken fullt hängifven och lämplig person. ²³⁰

Luonakävijöiden rooli oli erittäin keskeinen yhdistyksen toiminnassa sen koko historian ajan, sillä heidän tehtävänä ei ollut ainoastaan suojattien haastattelu ja tilanteiden kartoittaminen. Sen lisäksi vierailijoiden tuli auttaa ja neuvoa suojatteja mahdollisuuksien mukaan, joten empatiaa todella vaadittiin. Luonakävijöiden antama käytännön apu on kuitenkin jäänyt täysin näkymättömäksi arkistossa. Sitä vastoin yhdistyksen toimistonhoitajan Lydia Tuvesonin julkaistuissa päiväkirjoissa käytännön apu tulee erittäin hyvin esiin. Päiväkirjan mukaan Tuvesonin antama apu saattoi olla esimerkiksi sairaiden hoivaamista, kotien siivoamista ja lasten pesemistä. ²³¹ Apuhakemuksiin merkittiin vierailijoiden suorittamat kotikäynnit ja niiden perusteella käynnit tapahtuivat aikaisintaan parin viikon välein, mutta useimmiten ehkä kuukauden tai parin välein. ²³² Vierailijoiden tarkoitus ei siis ollut toimia suojattien kokoaikaisina kotiapulaisina, eikä siihen ollut mahdollisuuttakaan, sillä suojatteja oli useita satoja ja vierailijoita useimmiten kaksi, muutamana vuonna kolme.

²²⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokousten pöytäkirja 12.2.1898, KA.

²³⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokousten pöytäkirja 12.2.1898, KA.

²³¹ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003.

²³² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

Yhteenvedona von Troilin puheesta voi todeta, että hänen mielestään perustettava yhdistys toisi Turun hyväntekeväisyystoimintaan järjestelmällistä yhteistyötä, sekä kokonaisvaltaisempaa käsitystä kaikista niistä turkulaisista, jotka apua eri tahoilta hakevat. FVO:lle suunniteltu rooli nimenomaan hyväntekeväisyyden järjestämiseksi antaisi kaikille alan toimijoille vain erityistä etua. Voisi siis sanoa, että von Troil piti hyväntekeväisyyttä lähtökohtaisesti empaattisena ja rakkaudellisena toimintana, mutta samaan aikaan vapaaherra ehdottomasti halusi tuoda lisää harkintaa, järkeä ja järjestelmällisyyttä turkulaiseen hyväntekeväisyyteen. Nämä perusajatukset eivät muuttuneet sen 25 vuoden aikana, jonka FVO toimi, vaikka puheenjohtajat vaihtuivatkin muutamaan otteeseen.

Yleiskokouksen pöytäkirjoihin numero 3 ja 4 on kirjoitettu hieman lisää tietoa suhtautumisesta suojaatteihin. Pöytäkirja numero 3 on päivätty 16.10.1899 ja sen oli laatinut varatuomari Gustaf Arrhenius. Tällä kertaa pöytäkirjaan on merkitty sen tarkastajina toimineet tohtorinrouva Mathilda Spoo ja lehtorinrouva Augusta Schultz. Tämä pöytäkirja on analyysini ensimmäinen pöytäkirja, jonka laatimiseen naiset ovat todistetusti vaikuttaneet. Naiset olivat toki osallistuneet jo ensimmäiseen yleiskokoukseen, ja heitä oli myös yhdistyksen kaikissa hallituksissa. Titteliensä perusteella kyseiset naiset tulivat miesjäsenten tapaan myös yhteiskunnan korkeista asemista, vaikkakin aviomiestensä tai sukulaistensa kautta.²³³

Pöytäkirjassa numero 3 keskusteltiin yhdistyksen suhtautumisesta niihin avunhakijoihin, joiden kotipaikkaoikeudesta ei ollut varmuutta. Toiminnan alettua oli käynyt ilmi, että oli vaikea päästä selvyyteen siitä, olivatko avunhakijat oikeasti turkulaisia kuten väittivät. Vaikeita tapauksia päätettiin selvittää ottamalla yhteys läänin kuvernöörin kansliaan. Yhdistyksen politiikaksi vahvistettiin, että periaatteessa toiminnan tuli suuntautua vain turkulaisiin ja oli tärkeää saada tietää hakijan todellinen kotikunta. Samalla yleiskokous ilmaisi, että ulkopaikkakuntalaisten kohdalla yhdistyksen tulisi kuitenkin pyrkiä hankkimaan apua joltain toiselta taholta.²³⁴ Numerossa 3 käyty keskustelu kuvastaa minusta hyvin sitä kahtiajakoisuutta, joka on läsnä yhdistyksen suhtautumisessa suojaatteihin. Toisaalta haluttiin asettaa selvät rajat sille kuka voi apua saada, mutta toisaalta ei haluttu jättää kokonaan oman onnensa nojaan niitä, jotka eivät virallisesti Turussa asuneet. *Varautuneisuus* potentiaalisesti huijaavia köyhiä kohtaan oli alati läsnä, mutta *empatiaa* unohtamatta. Keskustelu kotipaikkaoikeudesta liittyi jälleen aiemmin käsiteltyyn yhteiskunnalliseen tilanteeseen työvoiman vapaasta liikkuvuudesta ja massaköyhyyden huolesta.

²³³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirja 16.10.1899, KA.

²³⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirja 16.10.1899, KA.

Pöytäkirja numero 4 on laadittu 21.5.1900 yhdistyksen silloisen varapuheenjohtajan ja kassanhoitajan, kapteeni A. Ugglan toimesta.²³⁵ Hän ei käyttänyt tarkastajia pöytäkirjaa varten, vaan sen loppuun on kirjattu vain kapteenin allekirjoitus. Pöytäkirjassa numero 4 ei suoranaisesti keskustella suojateista sanallakaan, vaan päähuomion vei yhdistyksen ensimmäisen puheenjohtajan S. W. von Troilin kuolema. Von Troilin poismenon myötä pöytäkirjaan on kirjattu Ugglan kokouksessa pitämä muistopuhe. Kapteeni luonnollisesti korosti von Troilin saavutuksia hyväntekeväisyyden saralla, jonka osalta hän nosti esiin edesmenneen uhrautuvaisuuden, ahkeruuden ja avokätisyyden. Toisin sanoen ainakin tämän puheen valossa käsitys vahvistuu, että hyväntekijöiden itseymmärryksessä oli tärkeää korostaa heidän toimintansa hyveellisyyttä ja kunniakkuutta. Alla oleva lainaus on malliesimerkki *auttaminen on hyveellistä* -alacategoriasta:

Utan att spara tid eller krafter arbetade han på att få föreningen till stånd och ordna dess verksamhet så att syftemålet blef förverkligad på sunda grunder det vill säga att lindra de nödställdes belägenhet. Mycket har ordats och skrifvits om Friherre von Troils, denna Finlands ädle sons, verksamhet, men få, utom föreningens bestyrelse, torde det vara bekant, huru han med uppoffrande all sin lediga tid hängifvet egnade sig åt föreningens sträfvanden, ständigt sysselsatt på dess byrå och alltid lika intresserad att hjälpa de värkligt behöfvande med de medel som stod till buds och ofta sjelf räckande som en hjälpsam hand. Svårt blir derföre att ersätta den plats han lämnat, men jag hoppas likväl att den person föreningen nu kommer att utse till hans efterträdare skall sträfva att förverkliga det mål den aflidne uppståldt som föreningens.²³⁶

Hallituksen kokousten pöytäkirjoja FVO:n arkistossa on puolestaan säilynyt 133. Yhdistyksen omien sääntöjen mukaisesti hallituksen tuli kokoontua vähintään kerran kuukaudessa lokakuun alun ja toukokuun lopun välisenä aikana. Kesäkuukausina voitiin kokoontua tarpeen mukaan. Hallitusten kokousten kaksi ensimmäistä pöytäkirjaa on säilynyt valitettavan huonossa kunnossa, sillä paperit ovat repeytyneitä osittain jopa silpuksi. Käsiala on myös melko pientä ja suhteellisen epäselvää.

²³⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirja 21.5.1900, KA.

²³⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yleiskokouksen pöytäkirja 21.5.1900, KA.

Onneksi loput pöytäkirjoista ovat säilyneet hyvässä kunnossa ja mukana on myös selkeämmällä ja suuremmalla käsialalla kirjoitettuja kappaleita.²³⁷

Säilyneiden hallituksen pöytäkirjojen suuren määrän takia kävin ne läpi melko suurpiirteisesti silmäillen mahdollisia mainintoja suojateista. Aivan ensimmäisissä tai viimeisissä hallituksen pöytäkirjoissa ei ollut käytännössä mitään mainintaa suojateista tai mitään sellaista, jota voisi tulkita suhtautumisena heihin. Hallituksen pöytäkirjojen sisältö on melko sekalaista, mutta toistuvia teemoja olivat esimerkiksi vanhojen pöytäkirjojen hyväksyminen, uusien hallituksen jäsenten vahvistaminen, toimistopäivystyksen työnjako ja erilaisten päivittäisten asioiden käsittely. Ensimmäisten pöytäkirjojen jälkeen päivittäisissä asioissa aletaan käsittelemään yksittäisiä suojattitapauksia. Hallitukselle kuului siis valta päättää, kuka sai tukea ja minkälaista tukea myönnettäisiin vai suositeltaisiinko hakijaa esimerkiksi jonkin rahaston tuensaajaksi. Usein hallituksen kokouksiin osallistui toimiston johtajattarena toiminut luonakävijä Tuveson, jonka näkemykset varmasti vaikuttivat myös päätöksiin, vaikka virallisesti hän ei koskaan kuulunut hallitukseen. Joskus kokouksissa saattoi olla mukana myös toinen yhdistykseen palkattu luonakävijä Gustafsson.²³⁸

Hallituksen pöytäkirjojen kirjoittajat vaihtelivat vuosien mittaan melko paljon. Ensimmäisinä vuosina joku hallituksen miespuolisista jäsenistä toimitti sihteerin virkaa. Toiminnan jatkuessa toimistonjohtajatar Lydia Tuveson oli yhä useammin pöytäkirjojen laatijana. Vuosien mittaan lisääntynyt vastuu kieli Tuvesonin arvostuksen kasvusta FVO:n sisällä. Nähdäkseni hän oli ainoa nainen, joka kirjoitti pöytäkirjoja FVO:ssa. Tässä mielessä hän rikkoi FVO:n toiminnan ja asiakirjojen laadinnan sukupuolittuneisuutta.²³⁹

Hallitusten pöytäkirjojen suhtautuminen autettaviin on vähäsanaista, eikä niissä tyypillisesti tuoda esiin päätöksen taustoja tai millaisia keskusteluita suojattien kanssa on mahdollisesti käyty. Usein suojatit ovat pöytäkirjoissa vain numeroita, joita on joko suositeltu jonkin hyväntekeväisyysrahaston edunsaajaksi tai jotka ovat viime kuukauden aikana anoneet apua yhdistykseltä. Myös silloin, kun suojatti mainitaan nimeltä, niin tilannetta tai taustoja ei juuri kuvailla. Hänestä ilmoitetaan useimmiten sukunimi, suojattinnumero, päätös ja mahdollisesti myös jonkinlainen perustelu päätökselle. Esimerkiksi voidaan ilmoittaa, että tuen myöntäminen on lopetettu suojatin viettämän huonon elämän vuoksi. Joissakin tällaisissa tapauksissa päätöksen perustelua tarkennetaan

²³⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1989–1922, KA.

²³⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1922, KA.

²³⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1922, KA.

epäsiveellisen elämän viettämisellä tai ammattimaiseen kerjäämiseen syyllistymisellä. Hallitusten pöytäkirjojen perusteella nämä syyt ainakin mahdollistivat sen, että avustus evättiin. Kaikissa päätöksissä ei ole kerrottu mitään perustelua, mutta huonon elämän takia apu evättiin esimerkiksi suojateilta numerot 17 ja 418 hallituksen pöytäkirjassa 11:

No 17/FVO S.M. skulle ej vidare rekommenderas till erhållande af hjelp emedan för dåligt lif, för närvarande intagen för Kurhus.

No 418/FVO L. föra likaså dåligt lif, hvarför ej böra få hjelp.²⁴⁰

Yllä olevista iskevistä ja lyhyistä lauseista on vaikea päätellä mitään varmaa suhtautumisesta kyseisiin ihmisiin. Lauseet saattavat vaikuttaa tylyiltä, koska näiden suojattien elämää kuvailtiin yksiselitteisesti ”huonoksi” ja päätös tuesta oli kielteinen ilman sen tarkempia perusteluja. Huono elämä saattoi viitata esimerkiksi prostituutioon, vaikka toisaalla pöytäkirjoissa on käytetty myös ilmaisua ”förer ett osedligt lif” eli viettää siveetöntä elämää.

Oheinen lainaus kertoo siitä, kuinka moraalit ja siveys olivat tiukasti sidoksissa toisiinsa aikakauden käsityksissä. Ne olivat tulleet Suomessa keskeisiksi puheenaiheiksi 1800-luvun lopulta lähtien. Varsinkin sivistyneistö oli huolissaan kansan moraalista, joka oli heidän mielestään rappeutumassa. Erityisesti ylempien luokkien naiset osallistuivat ja johtivat kansan niin sanottuun moraalisiveelliseen parannukseen tähtääviä kansalaisliikkeitä. Heitä motivoivia kysymyksiä olivat esimerkiksi sukupuolten tasa-arvo, prostituution kieltäminen ja lastensuojelun kehittäminen. Moraalia ja siveyttä peräänkuuluttaneet järjestöt korostivat usein myös raittiutta ja kristillisyyttä.²⁴¹ Keskustelu kyseisistä asioista kietoutui yhteen aiemmin käsitellyn kansan sivistämisen kanssa, jossa suomalaisia alempia luokkia tuli opettaa, jotta he voisivat elää moraalisesti ”oikein”.²⁴² Varsinkin raittiusliike korosti perheiden asemaa ja naisten roolia kansan kasvattajina.²⁴³ Säätö-yhteiskunnan mureneminen ja patriarkaalisesta järjestyksestä purkamisen olivat muuttaneet käsitystä perheestä. Keskeisimmäksi perheen ideaaliksi oli tullut ydinperhe, jossa kotitalouden muodostivat aviovanhemmat ja heidän biologiset lapsensa. Köyhäinhoidon painopisteen siirtyminen perhekohtaiseen avohuoltoon voidaan nähdä yhtenä keinona siirtää ydinperheideologiaa alempiin yhteiskuntaluokkiin.²⁴⁴

²⁴⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirja 24.9.1900, KA.

²⁴¹ Toikko 2008, 64–65 & 68; Karonen, Frigren, Suodenjoki & Haapala 2021, 294.

²⁴² Karonen, Frigren, Suodenjoki & Haapala 2021, 294.

²⁴³ Sulkunen 1987, 161; Karonen, Frigren, Suodenjoki & Haapala 2021, 294.

²⁴⁴ Malinen, Eilola & Frigren 2021, 116.

Suojattien elämää arvioitiin ja arvoitettiin siis ajan moraalinormien mukaan. Tietyt elämäntavat olivat tuomittavia tai arveluttavia ja siksi vähintään vaikeuttivat tuen saamista. Ne ovat erittäin hyviä esimerkkejä arkiston *moralisoivasta suhtautumisesta*. Samassa pöytäkirjassa on kuitenkin tapauksia, joista *empaattisempi suhtautuminen* tulee myös esiin:

Anmäldes att gossen K.N. från Laustis, son till enkan V.N., af modren ej sändas till skola hvarför Pastorena Skorodumdov o. Keihänen lofvat hjälpa till ifall föreningen tog honom om hand. Förslaget afslogs som ej förande till föreningens verksamhets område. Kaptenskan Granberg lofvade dock besöka Laustis.

311/FVO Enka F. lider af ansigtskräfta i högsta grad, men vill ej för sjukhus. Har ett litet barn hos sig. Beslöts vidtala helsopolis för St. Karins kommun.

586/FVO Ogifte N.A. lider af magkräfta, men vill ej blifva intagen å sjukhus. Då N. ej hör till staden kunde ingenting åt saken göras.²⁴⁵

Yllä olevissa tapauksissa ensimmäisessä todetaan, että lapsen koulunkäynnin laiminlyöntiin puuttuminen ei kuulu yhdistyksen toimialueeseen, joten mihinkään virallisiin toimenpiteisiin ei ryhdytä. Silti tällainen asia oli tullut yhdistyksen tietoisuuteen ja sitä pidettiin harkinnan arvoisena, mikä kertoo välittämisestä. Lopulta myös yksi hallituksen jäsenistä, kapteeninrouva Granberg, päätti vapaaehtoisesti vierailta asian takia Lausteella. Kahdessa muussa tapauksessa on kyse sairaalahoidosta kieltäytymisestä ja siitä, millaisia seurauksia se aiheuttaa. Suoraan sitä ei tästä paljastu, mutta on todennäköistä, että FVO tai jokin viranomainen on pyytänyt heitä kirjoittautumaan sairaalaan. FVO joutuu kuitenkin ottamaan huomioon suojattien kielteisen kannan. Yhdessä tapauksessa asiasta tullaan keskustelemaan terveystoimikunnan kanssa, toisessa taas asialle ei voi tehdä mitään. Lesken tapauksessa tekstissä ilmoitetaan myös, että tapaukseen liittyy lapsi, joka todennäköisesti jää orvoksi. Molemmat tilanteet voidaan tulkita yhtä lailla joko välittämiseksi tai holhoamiseksi. Lukijan tulkinnasta siis riippuu, näkeekö edeltävän kohdan enemmän *avunantamisen kontrollointina* vai *empatiana ja köyhien tarpeina*, mutta kumpaakin siitä löytyy.

²⁴⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirja 24.9.1900, KA. Kyseisessä lainauksessa näkyvät numerot olivat FVO:n antamia suojattikohtaisia tunnuksia.

3.4. Anomukset ja päiväkirjat

Yhdistyksen toiminnan kannalta erityisen tärkeitä asiakirjoja olivat anomukset, joissa hädänalaiset ihmiset hakivat apua FVO:lta. Yhdistyksen arkistossa on yhteensä 2100 anomusta, jotka on numeroitu niiden saapumisjärjestyksessä. Provenienssiperiaatteen mukaisesti niiden arkistoitu järjestys noudattaa alkuperäisen arkistonmuodostajan järjestystä, tai ainakin arkistonhoitajan käsitystä siitä. Ne on arkistoitu E-sarjaan eli saapuneihin asiakirjoihin yhdessä tilapäissuojatteja koskevien asiakirjojen, kirjeiden ja alayhdistysten selontekojen kanssa. Niistä jokainen muodostaa oman alasarjansa saapuneissa asiakirjoissa.²⁴⁶

Anomusten laatijoita olivat allekirjoitusten perusteella luonakävijät eli enimmäkseen Tuveson ja Gustafsson. Saattaa olla, että anomuksia täyttivät myös toimistopäivystyksiin osallistuneet hallitusten jäsenet, mutta en havainnut tällaista. Joka tapauksessa tutkimieni anomusten perusteella oli tyypillistä, että niihin lisättiin merkintöjä luonakävijöiden toimesta vuosien aikana. Yhdellä anomuksella oli siis yleensä vähintään kaksi kirjoittajaa. Anomukset ajoittuvat yhdistyksen toiminnan alusta loppuun eli syksystä 1898 aina alkuvuoteen 1923 asti. Hakemukselle annetusta numerosta tuli yhdistyksen arkistossa suojattikohtainen tunnus. Toisin sanoen, kun anoja oli kerran saanut numeron yhdistyksen toimesta, niin samaa numeroa käytettiin hänen kohdallaan kaikissa yhdistyksen asiakirjoissa. Anomusten perusteella kirjoitettiin ylös myös päiväkirjamerkinnot, jotka noudattivat samaa numerojärjestystä.²⁴⁷ Tämä on osoitus juuri siitä järjestelmällisyydestä, josta olen puhunut FVO:n asiakirjahallinnan kohdalla. Se helpotti heidän hyväntekeväisyyttään, mutta myös minun työtäni historiantutkijana.

Anomusten jälkikäteen järjestäminen saapuneisiin asiakirjoihin on jossain määrin harhaanjohtavaa. Kukaan ei todellisuudessa lähettänyt anomuksia FVO:lle, vaan yhdistyksen työntekijät täyttivät ne itse kuulemansa perusteella. Anomukset eivät myöskään olleet itseasiassa vain anomuksia, vaan ne olivat myös tapauskertomuksia suojateista. Yhtä anomusta täytettiin vuosien mittaan, kun tarve vaati. Toki tästä huolimatta FVO käytti itse niistä anomus (ansökan) -sanaa, joten nimitys ei ole missään nimessä arkistonhoitajan keksimä.²⁴⁸ Anomusta ei tule myöskään pitää yksinomaan suojatteihin

²⁴⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

²⁴⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö; Aa Suojattien avustuspäiväkirjat, KA.

²⁴⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

suhtautumista kuvaavana sanana. Esimerkiksi yhdistyksen perustamiseksi tehtyä hakemusta kutsuttiin myös anomukseksi.²⁴⁹

Anomuksia oli tutkimuksen näkökulmasta valtava määrä, joten ei ollut mitenkään mahdollista käydä niitä kaikkia läpi. Tästä syystä päätin ottaa niistä satunnaisotannan siten, että jokaisen kalenterivuoden kohdalla, jolloin yhdistys oli toiminnassa, mukaan tulisi yksi anomus. Esimerkiksi vuoden 1898 aikana yhdistykseen saapui anomukset numero 1–248 ja vuoden 1899 aikana 249–458. Satunnaisuuden toteutin niin, että arvoisin satunnaisnumerogeneraattorilla yhden numeron kustakin vuodesta. Jakamalla otannan siten, että kaikista vuosista tuli mukaan yksi anomus, pyrin mahdollisimman tasaiseen tarkasteluun. Toinen vaihtoehto olisi ollut ottaa yksi anomus jokaisesta toimintavuodesta kesäkuusta seuraavaan toukokuuhun, mutta tällöin olisi voinut käydä niin, että jokin kalenterivuosi ei olisi tullut otantaan. Halusin varmistaa, että sekä yhdistyksen ensimmäisiltä että viimeisiltä kuukausilta mukana olisi yksi anomus kustakin. Luin läpi siis yhteensä 26 anomusta.²⁵⁰

Niissä apua hakevat ilmoittivat henkilötietonsa, elämäntilanteensa, syyt avunhakemiseen sekä sen millaista apua he toivovat saavansa. Hakemuksiin kirjoitettiin myös luonakävijöiden lausunto, sekä usein jonkun ulkopuolisen antama arviointi hakijan luonteesta ja elämäntilanteesta.²⁵¹ Anomusten täyttäminen oli nähdäkseni luonakävijöiden tehtävä ja hakijat antoivat vain tiedot siihen. Todennäköisesti suurimpana syynä tähän oli se, että anomukset olivat suunnattu FVO:n hallitukselle ja niissä piti käyttää tiettyjä ilmaisuja, sekä kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin. Avun hakijoiden kirjoitustaito ei myöskään ollut välttämättä tarpeeksi hyvää, jotta he olisivat itse niitä voineet täyttää vaaditulla tavalla. Samalla on muistettava, että yhdistyksen sisäinen kieli oli arkiston perusteella ruotsi, vaikka se pyrki kommunikoimaan julkisuudessa myös suomeksi. Monet sen suojateista olivat kuitenkin suomenkielisiä, jotka eivät todennäköisesti osanneet ruotsia.

Anomuksen saattoi laittaa alulle myös joku muu kuin avuntarvitsija itse kuten huolestunut naapuri tai FVO:n jäsen. Tällöin he tekivät ilmoituksen FVO:n toimistoon joko käymällä paikan päällä tai soittamalla. Vaihtoehtoisesti toimistoon tulleella anojalla saattoi olla mukana myös FVO:n jäsenen

²⁴⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Säännöt 1898, KA.

²⁵⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA. Tutkimani anomukset olivat 11, 370, 470, 657, 857, 919, 1046, 1120, 1187, 1275, 1383, 1427, 1507, 1550, 1603, 1632, 1697, 1709, 1745, 1798, 1839, 1900, 2015, 2036, 2074, 2100.

²⁵¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

myöntämä tiedustelukortti.²⁵² Kuten aiemmin läpikäydyissä ohjeissa neuvottiin, niin luonakävijän tehtävä oli sen jälkeen käydä tiedustelemassa kyseessä olevan avuntarvitsijan luona hänen tilanteestaan ja tarpeistaan. Vierailu kotiin tehtiin joka tapauksessa, eli siis myös silloin kun avuntarvitsija itse ilmoitti itsensä yhdistykselle. Samalla kun luonakävijä kävi keskustelemassa perheen tilanteesta heidän kotonaan, niin hän saattoi omin silmin nähdä ne olot, joissa hakija asui. Tämän ohella luonakävijän tuli tiedustella näkemyksiä naapureilta, työnantajilta ja vuokraisänniltä. Tätä tiedustelun osaa kutsuttiin luonakävijöiden ohjeissa vierailuksi kodin ulkopuolella.²⁵³

Anomukset paljastavat, että FVO:n käytännön toiminta ja suhtautuminen suojaatteihin oli vähintään sen kaltaista, mitä yhdistyksen säännöt, ohjeet ja pöytäkirjat jo kertoivat. Tiedonkeruu vaikuttaa anomusten perusteella perinpohjaiselta eli *apura kontrolloitiin* tarkkaan. Useimmissa tutkimissani anomuksissa on sekä anojan itsensä kertoman perusteella tehty selvitys että tietoa siitä, mitä joku kodin ulkopuolinen todistaja on anojasta tai hänen perheestään kertonut. Anomuksissa on täydennettävät kohdat oikeastaan kaikelle mahdolliselle tiedolle anojan elämästä. Muun muassa koko perheen henkilötiedot, asunnon koko, velan määrä, tulojen määrä, syy avunhakemiseen ja avoin kohta, johon laitetaan kooste anojan ja mahdollisen puolison elämänhistoriasta. Tosin missään tutkimistani anomuksista ei ollut täytetty jokaista kohtaa, vaan sisällöt vaihtelivat melko paljon. Nimet, syy avunhakemiseen, aiemmin myönnettyt tuet, syntymäajat ja pieni kooste elämänhistoriasta olivat ne osat, jotka olivat täytetty kaikissa tutkimissani anomuksissa. Useimmissa niistä oli myös luonakävijän kirjoittamana maininta siitä, että suositteleeko hän hallitusta hyväksymään sen tai suositteleeko joku muu luotettava todistaja hakijaa avunsaajaksi. Lopuksi anomuksiin lisättiin tieto niistä suurimmista avustuksista, joita suojaatit saivat kunakin vuonna ja mitkä niiden arvot olivat.²⁵⁴

Näissä asiakirjoissa tulee tavallaan esiin anojan ääni, koska luonakävijän ensimmäiset muistiinpanot selvästi pohjautuvat siihen, mitä anoja itsestään kertoi. Ääni tulee kuitenkin vahvan suodattimen läpi, koska kirjoittajana toimi luonakävijä, eikä koskaan anoja. Tutkija ei voi edes varmuudella todentaa, että merkinnät olisivat aitoja, ellei sitten ole toista anojan itsensä kirjoittamaa lähdeä, jossa tiedot vahvistettaisiin. Anojan lausunto elämästään voi kuitenkin olla selvästi erilainen siihen ulkopuolisen antamaan lausuntoon, joka tulee anomuksessa seuraavalla sivulla. Ensimmäisen sivun lausunnossa ei

²⁵² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö; Aa:1 Tiedustelupäiväkirja 1898–1907, KA. Yhdistyksen tiedustelupäiväkirjaan 1898–1907 on nähäkseni kirjattu kaikki anojat, jotka tulivat toimiston tietoon jonkun FVO:n jäsenen kautta tai saapuivat tiedustelukortin kanssa toimistoon. Tiedustelukortteja on säilynyt sarjassa H:1 Sisällön mukaan järjestetyt asiakirjat 1763–1917, KA.

²⁵³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplysningar och råd för besökare; Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

²⁵⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

ollut kertaakaan merkintöjä ”huonosta elämästä”, ”juopottelusta” tai kerjuusta arvatenkin siksi, että ne todella olivat anojan aitoja näkemyksiä. Seuraavan sivun ulkopuolisen lausunnossa puolestaan saattoi olla anojan kannalta epäedullisia näkemyksiä. Ulkopuolisen lausunto saattoi olla hyvin erilaisista lähteistä kuten naapureilta, työnantajilta ja köyhäinlaitokunnalta, mahdollisesti myös näiden yhdistelmältä, vaikka tutkimissani 26 anomuksessa lausuntoja oli vain yhdeltä taholta kerrallaan. Yhdessäkään näistä anomuksista ei ollut lausuntoa toiselta suojatilta, mikä on jo itsessään osoitus *varautuneesta suhtautumisesta*.²⁵⁵

Anomusten mukana tuli olla papintodistus, jonka FVO hankki seurakunnasta. Tarvittaessa papintodistus hankittiin uudestaan, jos perhe esimerkiksi haki parin vuoden päästä jälleen apua. Papintodistuksen tarkoituksena oli, että kirkkoherra tai hänen apulaisensa vakuutti hakijan nauttivan kansalaisluottamusta ja olevan seurakunnan jäsen perheineen. Ne todistivat anojien antamien henkilötietojen ja kotipaikkaoikeuden todenmukaisuuden. Yhdistys käytti papintodistuksien tyhjää tilaa myös muistiinpanojen tekemiseen hakijoiden tilanteesta ja tarpeista. Papintodistuksen lisäksi mukana oli, jos mahdollista, lääkärintodistukset hakijan tai hänen perheenjäsenensä terveydentilasta.²⁵⁶ Toisin sanoen anomusten laatijoina toimivat välillisesti myös papit ja lääkärit. Lääkärintodistus oikeutti olemaan työttömänä ja periaatteessa myös saamaan tukea sairausvakuutuskassoista, vaikka useimmiten FVO:n tuenhakijat eivät olleet kassojen jäseninä.

FVO:n näkökulmasta todistukset oikeuttivat apuhakemuksiin ja ehkä lääkärintodistukset myös osittain vapauttivat hakijan vastuusta omaan tilanteeseensa. Oli tietysti ymmärrettävää, että henkilö tarvitsi apua, jos hänen terveydentilansa oli heikko ja lääkäri lisäksi todisti työkyvyttömyyden. Toisaalta aiemmin läpikäytyjen luonakävijöiden ohjeiden valossa FVO:n virallisen linjan mukaan heikko terveys saattoi johtua köyhien huonosta hygieniasta ja puutteellisista elintavoista.²⁵⁷ Joidenkin anomusten välissä oli mukana myös suojattien työnantajien antamat työtodistukset ja yhdessä tapauksessa anojan kirjoittama kirje, jossa suojatti pyysi kohteliaasti apua Tuvesonilta. Anomusten joukossa saattaa siis tulla suoraan esiin suojattien oma ääni.

Kaikista 26 anomuksesta 18:ssa ei tullut esille mitään negatiivista apua hakeneista ihmisistä. Näitä 18:aa hakemusta yhdisti se, että niissä anojat arvioitiin mukaviksi, kunnollisiksi ja luotettaviksi, sekä toisinaan myös ahkeriksi. Heille kaikille järjestettiin jonkinlaista apua joko suoraan FVO:lta tai sen

²⁵⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

²⁵⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, KA.

²⁵⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplysningar och råd för besökare, KA.

suosituksesta. Muissa kahdeksassa anomuksessa oli luonakävijöiden merkintöjä suojatteihin liittyvistä seikoista, jotka voidaan tulkita negatiivisiksi. Näistä kuudelle suojatille eli numeroille 470, 857, 1383, 1427, 1709 ja 2015 myönnettiin myös avustusta FVO:n toimesta. Yleisimmät negatiiviset kommentit liittyivät alkoholinkäyttöön, sillä viidessä hakemuksessa oli mainintoja siitä. En voi arvioida sitä, olivatko negatiivisia huomioita saaneiden suojattien tuet vähäisempiä kuin muiden, koska tukien määrään vaikutti selvästi niiden tarve. Esimerkiksi kunnolliseksi luonnehdittu suojatti saattoi kuolla vuoden sisällä, jolloin hän ei tietenkään ehtinyt saada tukea kovin pitkään.

Hallitus siis yhdessä luonakävijöiden kanssa arvioi anomuksen ja sen perusteella päätti, annetaanko apua ja millä tavalla, vai ohjataanko hakija toiselle taholle. Oli mahdollista, että hallitus valitsi suojatin suositeltavaksi jonkin toisen tahon ylläpitämän hyväntekeväisyysrahaston edunsaajaksi, joka sitten itsenäisesti päätti, hyväksytäänkö suositus. Vain yhdessä tutkimassani anomuksessa kaikenlainen apu on ilmeisesti evätty, sillä mitään merkintää myönnettyistä avustuksista ei ole. Se oli yksi ensimmäisistä FVO:lle saapuneista apuhakemuksista ja sai suojattinumeron 11. Kyseisessä tapauksessa on hyvin merkittävää myös se, että anoja kuoli jo kolmen kuukauden päästä anomuksen jättämisestä. Voi olla, että mitään tukea ei olisi kuitenkaan myönnetty, koska anomuksessa tuotiin esiin varsin kielteisiä seikkoja avun saamisen kannalta:

Såväl man som hustru supa ständigt, föra ett grälaktigt lif, äfven så är hustrun liderlig. Husvärdens allmänna omdöme, är att de lefva godt, och ej äro i behof af hjelp, då de använda allt på spiritousa. Äro uppsagda. – Erhålla inga understöd. Rummet mycket osnyggt, och ofrefligt. – Känd som yrkestiggare.²⁵⁸

Kyseisen anomuksen lainauksessa viimeinen sana ”yrkestiggare” eli ammattilaiskerjääjä oli vahvasti alleviivattu ja sama määritelmä mainitaan anojan kohdalla myös yhdistyksen päiväkirjamerkinnöissä. Päiväkirjoissakaan ei ole merkintää anojalle tai hänen puolisolleen myönnettyistä avustuksista.²⁵⁹ Kuoleman ja kerjäämisen lisäksi avustuksen puutetta voi selittää siis lainauksessa esiin tulevat vuokraisännän todistama avun tarpeettomuus, alkoholin kulutus ja muut huonot elintavat. Lisäksi tapauksen kohdalla mainitaan myös parin lapsettomuus ja se, että he ovat kirjoilla Maariassa, vaikka asuvat Turussa. Anomuksen analysointi osoittaa, että tarkkaa tapahtumankulkua voi olla vaikea

²⁵⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus nro 11, KA.

²⁵⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Aa:2 Päiväkirja suojateista, suojatti nro 11, KA.

todistaa arkistosta aukottomasti, mutta esimerkki näyttää hyvin sen millaista arviointia FVO:n toiminta oli suhteessa suojatteihin. FVO otti huomioon arvioinnissaan monia seikkoja ja avustamiseen oli myös olemassa erilaisia vaihtoehtoja.

Toisessa kielteisen arvioinnin saaneessa anomuksessa oli puolestaan kyse numerosta 2074 eli yhdestä viimeisistä FVO:n suorittamista tiedusteluista. Luonakävijä oli kirjannut 27.1.1922 saapuneeseen anomukseen, että hän ei voi suositella anojaa avunsaajaksi, eikä annetusta tuesta myöskään ole merkintää anomuksessa tai FVO:n muissa asiakirjoissa. Anomuksessa tosin huomautetaan, että suojatti sai jo kaupungilta köyhäinavustusta 110 markkaa kuukaudessa ja oli viikko sitten otettu hätäaputöihin tallukkamyyjäksi. Lisäksi kolme vuotta aikaisemmin kaupunki oli antanut tilapäistä apua 30 markan edestä. Kielteistä suhtautumista FVO:n työntekijä perusteli hyvin niukasti: ”Grannarna upplysa att H. är opålitlig och får oordentligt lif. Kan ej rekommenderas”²⁶⁰. Saman anomuksen oheen oli säilytetty kolme vuotta anomusta vanhempi papintodistus, johon FVO:n toinen luonakävijä oli kirjannut, että tukea ei suositella annettavaksi. Perustelut olivat tässäkin tapauksessa hyvin niukat, mutta kyse oli siitä, että hänet arvioitiin kykeneväiseksi huolehtimaan itsestään:

Barnen gå ej i skolan, går omkring och ligger ås sig mat. Har tillfälligt fått från A.F.V.²⁶¹ 15 mk två gånger. Grannarna upplyser att barnen äro på lande och att H. betalar för den yngre. Rekommenderas ej väl. Borde reda sig då är ensam.²⁶²

Suurin osa anomuksista ei kuitenkaan tuonut esiin mitään moitittavaa avunhakijasta. Toki otanta on pieni, mutta vaikuttaa siltä, että avun epäämisen syytä ei haettu väkisin. Oli hyvin realistista saada apua, kun sitä haki. Toisaalta tähän vaikutelmaan voi vaikuttaa se, että FVO saattoi tehdä esivalintaa ja ottaa käsiteltäväksi vain tapaukset, jotka saattoivat saada apua. Varmaan myös köyhät tiesivät, että apua on turha hakea pienestä syystä. Lisäksi voi olla, että aikakauden arvojen mukaisesti anojat halusivat tulla toimeen omillaan niin pitkään kuin mahdollista. Kaikille jonkin positiivisen luonnehdinnan saaneille hakijoille oli yhteistä se, että he olivat tehneet tai tekivät työtä. Näille oli tyypillistä, että hakija oli leskeksi jäänyt yksinhuoltaja tai tullut työkyvyttömäksi sairauden takia:

²⁶⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus nro 2074, KA.

²⁶¹ A.F.V. tarkoittaa Allmänna fattigvård eli Yleinen köyhäinhoito, mikä siis oli kaupungin vastuulla.

²⁶² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus nro 2074, KA.

Besöktes ren medan mannen lefde i februari. Alltsen juni 1915 varit beroende af andras bistånd, då mannen låg till sängs. Innehafva gårdsvakts syssla, som hustrun dock måste lemna för någon månad sedan, då sjelf var klen. Och nu, då har nyesfödda tvillingar är alldeles urståndsatt att något arbeta. [–] Vittsordas af herrskaf i gården – som mycket hjälpt dem denna tid – som en duglig arbetsam kvinna som nog försöker reda sig sjelf så snart möjlighet till arbete finnes.²⁶³

Grannarne upplysa att enkan K. är hygglig; och att har besparningar. Enkan K. säger sjelf att hon haft par tre hundra, då mannen lefde, men att allt gått åt, under den tid då mannen var sjuk, och oförmögen till allt arbete. Har arbete så mycket hinner och orkar med, men, det oaktadt behöfver hjälp för sina barn. Rekommenderas som ordentlig, och trägen arbeterska af fattigvården.²⁶⁴

Familjen P. rekommenderas som ordentligt folk och hafva redt sig sålängen mannen kunnat arbeta. Nu då han i 3 månader varit sjuk har alla tillgångar tagit slut och hustrun samt barnen äro ibehof af hjälp till föda. Genom tvätt försöker hon något bidra till deras nödtorft.²⁶⁵

Positiivisista luonnehdinnoista huolimatta anomukset kaikkine oheistodistuksineen kertovat pohjimmiltaan *varautuneesta suhtautumisesta* ja *avun kontrolloimisesta*. Tietoa piti kerätä järjestelmällisesti ja perusteellisesti juuri siksi, että anojan antamat tiedot joutuisivat arvioinnin alle. Tietojen kirjoittaminen ylös ja asiakirjojen järjestelmällinen säilyttäminen mahdollistivat myös niihin palaamisen myöhemmin. Tietoja voitiin tällöin todentaa uudestaan tai täydentää. Anomukset heijastavat hyvin sitä, että suojatin arviointi oli jatkuvaa, sillä tiedustelukäynnit jatkuivat yhtä kauan kuin taloudellinen tuki. Käynnit kirjattiin anomuksien viimeisille sivuille, joihin oli jätetty runsaasti tyhjää tilaa merkinnöille. Vierailujen pohjalta suojatin tilannetta saatettiin tarkastella uudelleen ja mahdollisesti päättää tuen lopettamisesta, jos arvioitiin, että suojatti ei enää täytä kriteerejä tuen

²⁶³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus nro 1745, KA.

²⁶⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus nro 1187, KA.

²⁶⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus nro 1275, KA.

saamiseksi.²⁶⁶ Toki vierailuissa ei ollut kyse vain arvioinnista, vaan myös luonakävijöiden antamasta käytännön avusta, mutta se ei tule ilmi anomuksista millään tavalla. Luonakävijöiden antama hoiva tulee esille vain Tuvesonin päiväkirjoista.

Yksinkertaista linkkiä luonakäyntien arviointien ja tuen epäämisen välillä ei ollut, vaan todellisuus oli monimutkainen. Kolmen tutkimani anomuksen (470, 857, 1383) perusteella vasta jatkuvat käynnit saattoivat paljastaa FVO:n näkökulmasta jotain epäsuotuisaa suojattien elämästä. Se ei automaattisesti tarkoittanut tuen epäämistä ainakaan pysyvästi.²⁶⁷ Kolmessa muussa tapauksessa (1427, 1709, 2015) luonakävijä oli tehnyt epäedullisia huomioita hakemusvaiheessa ja yhdessä niistä lisäksi jatkuvien käyntien aikana (1427). Silti ainakin jonkinlaista tukea myönnettiin, eikä niitä ilmeisesti evätty kokonaan epäedullisista huomioista huolimatta. Näissä jälkimmäisissä tapauksissa negatiivisissa huomioissa oli kyse vuokran maksamatta jättämisestä, ikävistä huhuista ja väkijuomien käytöstä:

Lämnat hyran obetalt där förr bott 30 mk och husvärden upplyser där att L. på den tiden då bott där haft god förtjänst.²⁶⁸

Älsta dottern hemkommen från Takaharju. Har alla dagar sällskap af en rysse som hon uppges vara fästman. Vid besöket kom ut från hemmet tre soldater. Ryktet om hela familjen är ej godt.²⁶⁹

Värdinnan och grannarna upplysa att H's äro supiga, och att hos dem vistas liknande sällskap. [- -] Mannen är känd som supig, har dock genom sin inkomst särjt för familjen, så att de ej behöft söka hjälp tidigare.²⁷⁰

Kynnystä tuen epäämiselle ja myönnetyn tuen poistamiselle vaikuttaa nostaneen huonon terveydentilan lisäksi se, että suojatilla oli lapsia. Yhdessäkään niistä 26 anomuksesta, jotka tutkin, ei ainakaan ilmoitettu tuen kieltämisestä tai päättymisestä sellaisissa tapauksissa, jossa perheellinen suojatti syyllistyi FVO:n näkökulmasta jollain tavalla negatiivisesti luonnehdittuun elämään. Toki on

²⁶⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898–1922, KA.

²⁶⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset nro 470, 857 & 1383, KA.

²⁶⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus 1709, KA.

²⁶⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus 1427, KA.

²⁷⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus 2015, KA.

mahdollista, että tällaisessa tapauksessa tuki evättiin määräajaksi, mutta siitä ei vain ilmoitettu anomuksissa. Jos näin on, niin tieto siitä löytyy todennäköisesti hallituksen pöytäkirjoista. Hallituksen pöytäkirjoja tutkiessani minun oli kuitenkin työekonomisista syistä rajattava pois suojattinumeroiden tarkastelu ja keskityttävä suhtautumisen löytämiseen. Tutkimieni anomusten perusteella näyttää kuitenkin vahvasti siltä, että jos suojatin terveystilanne oli huono ja hänellä oli lapsia, niin jonkinlaisen tuen saaminen oli varmaa. Tämä huomio saa lisää tukea aiemmin läpikäydyistä luonakävijöiden ohjeista, jossa lasten hyvinvointi laitettiin FVO:n toiminnassa etusijalle.²⁷¹

Vaikuttaa myös siltä, että suojatin alkoholinkäyttö ei ollut kategorisesti tuen saamisen estävä teko. Alkoholinkäyttö mainittiin viidessä hakemuksessa, mutta siitä huolimatta se ei ilmeisesti estänyt näistä yhdenkään suojatin tukemista. Pitää myös muistaa, että usein perheissä oli sekä aviomies, että vaimo. Esimerkiksi myös suojatin nro 1427 puolustukseksi kirjattiin, että vaimo oli ”kunnollinen”, vaikka miehellä oli haasteita raittiuden kanssa. Puolison suuremmatkaan rikkeet eivät estäneet muun perheen tukemista, jos toinen arvioitiin ”kunnolliseksi” kuten suojatin nro 1383 tapauksessa, jossa mies oli tuomittu vankeuteen. Puolison vankeus oli pikemminkin hyväksyttävä syy hakea ja saada apua.²⁷²

Yhteensä neljässä anomuksessa oli merkintöjä hakijan tai hänen perheenjäsenensä kuulumisesta punakaartiin sisällissodassa. Jo aiemmin mainitussa suojatin numero 2074 tapauksessa miehen uskottiin kuolleen sodan aikana punaisten puolella, mutta varmuutta tästä ei ollut. Tämän suojatin kohdalla punaisiin kuuluminen tosin mainittiin vain ilmeisesti siksi, että se oli mahdollinen syy anojan leskeyteen. Vaikuttaa hyvin epätodennäköiseltä, että huhuttu punakaartiin kuuluminen olisi vaikuttanut kielteiseen päätökseen, sillä anomus oli tehty neljä vuotta sodan jälkeen ja mies oli kuollut. Kolmessa muussa anomuksessa (1383, 1632, 2100) kerrottiin, että miehet tai perheen pojat oli tuomittu vankileirille kapinaan osallistumisesta ja vapautuivat sieltä elossa tuomiot suorittamaan. Yhdessäkään näistä anomuksista vankeudesta johtuva tulojen vähyys ei ollut tuonut heitä yhdistyksen tietoon. Näissä tapauksissa merkintä poikien tai miehen punakaartilaisuudesta paljastui tiedustelukäyntien kautta. Luonakävijöiden tekemät merkinnät punaisuudesta sijoittuivat vuosiin 1918 ja 1919. Itse merkinnät ovat hyvin niukkoja ilmaisultaan, eikä niistä pysty suoraan tulkitsemaan

²⁷¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, H:1 Upplysningar och råd för besökare, KA.

²⁷² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset 1383 & 1427, KA.

kirjoittajan asennetta.²⁷³ Suhtautumisena ne voi kategorisoida pikemminkin *avun kontrollointiin* kuin *moralisointiin*. *Empatiaa* ne eivät myöskään osoita.

Yhdistys ei nähdäkseni rankaissut perheitä punaisiin kuulumisesta, vaan he saivat siitä huolimatta apua. Suojattien 1383 ja 2100 tapauksissa myönnettiin vaihdellen joko kaupungin yleistä köyhäinhoidon tai jonkin yksityisen rahaston tukea vuoden mukaan. Suojatin 1632 kohdalla ei enää sodan jälkeen myönnetty rahallista tukea, mutta se saattoi johtua perheen saamasta palkkatulosta. On tosin mahdotonta arvioida, vaikuttiko sisällissotaan osallistuminen tuen määrään tai muotoon, koska tarkemmat perustelut jäävät hämärän peittoon. Yleisesti ottaen yhdistys myönsi punaisille perheille sodan jälkeen useimmiten ruoka-avustusta, mutta siitä kerron lisää vuosikertomusten kohdalla. Kahdessa tarkastelemassani punaisessa perheessä oli lisäksi merkintöjä lasten huostaanotoista.²⁷⁴ Yhdistys ei päättänyt lastensuojelusta, mutta teki yhteistyötä kaupungin lastenhuollon kanssa, sillä Tuveson kuului sen johtokuntaan.²⁷⁵

Arviolta noin 20 000 lasta jäi Suomen sisällissodan takia orvoksi tai isättömäksi.²⁷⁶ Sodan takia isättömäksi jäämiseen viitataan siis tapauksessa 2074, mutta lastensuojelun suuremmassa tarpeessa ei ollut välttämättä kyse vain siitä. Tilanteeseen vaikutti varmasti myös punaisten saamat vankeustuomiot, elintarvikkeiden säännöstely ja kohonnut inflaatio.²⁷⁷ Lisäksi suojatin numero 2100 kohdalla vaikuttaa siltä, että perheen isä sairastui vankileirillä, mikä sysäsi perheen hyväntekeväisyyden pariin. Vaikka molemmat vanhemmat olisivat olleet elossa, niin köyhillä perheillä ei tässä vaikeassa tilanteessa välttämättä ollut mahdollisuutta huolehtia kaikista lapsistaan. Näin kävi suojatin 1383 tapauksessa, jossa kaksi nuorinta lasta otettiin Lausteen Orpolan lastenkotiin sisällissodan jälkeen.²⁷⁸ Siitä ei ole jäänyt FVO:n tapauksessa todisteita, että punaisia vanhempia olisi pidetty huonoina kasvattajina ja sen takia lapsia otettu huostaan. Tietysti on mahdollista, että niin kävi, mutta se on vain jäänyt minulta näkymättömiin.

²⁷³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset 1383, 1632, 2074 & 2100, KA.

²⁷⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset 1383 & 1632, KA.

²⁷⁵ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 169.

²⁷⁶ Malinen, Eilola & Frigren 2021, 115.

²⁷⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset 1383, 1632, 2074 & 2100, KA; Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 169; Suomenpankki.fi, Vuoden 1918 vaikutus rahan määrään ja arvoon. Verkkosivusto.

²⁷⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset 1383 & 2100, KA.

Suhtautumisesta saatua kuvaa täydentävät vielä kaksi anomusta, jotka haluan vielä nostaa esiin. Ensimmäinen eli suojatti numero 470 oli menettänyt oikean kätensä kalastamalla päihtyneenä dynamiitilla. Anomukseen oli merkitty, että ystävä oli houkutellut hänet tähän toimeen. Tieto on varmasti peräisin mieheltä itseltään ja on oletettavaa, että yhdistys ei pitänyt suojattia täysin syyttömänä onnettomuuteensa. Hän oli tilannut itselleen tekokäden peltisepältä ja yhdistys myöntyi maksamaan käden, kunhan suojatti ilmoittautuisi koneenkäyttäjän koulutukseen. Mies sai FVO:n maksaman tekokätensä, mutta häntä ei hyväksytty kurssille, sillä häneltä puuttui aikaisempi tutkintotodistus. Lopulta suojatti perusti romutavaraliikkeen, jonka avulla hän pystyi osittain tienamaan elannon perheelleen. Tuvesonin mukaan miehellä oli tapana juoda alkoholia liikkeessään.²⁷⁹

Perhe ei saanut tukea kaupungin köyhäinhuollosta, mutta FVO suostui vuosien mittaan tukemaan suojattia pienillä summilla. Tapaus osoittaa, että yhdistys otti huomioon *suojattien tarpeet* ja jossain määrin neuvotteli avusta heidän kanssaan. Suojatit eivät olleet tahdottomia tai täydellisiä ja FVO ymmärsi sen. FVO:n suopeus kätensä menettänyttä kohtaan voi selittyä sillä, että työntekoa ja omillaan toimeentuloa ihannoivassa yhteiskunnassa työkyvyttömyys oli ehkä pahinta, mitä ihmiselle saattoi sattua.²⁸⁰ Mies oli osoittanut oma-aloitteisuutta ja työhalukkuutta tilaamalla tekokäden itselleen, sekä perustamalla romutavaraliikkeen. Fyysinen vammaisuus, tai aikansa terminä vaivaisuus, oli hyväksytympää kuin psyykinen. Aikakauden ajattelussa sosiaalivakuutus oli tullut korvaamaan tiettyjä vahinkoja kohdanneet työntekijät.²⁸¹ Myös tässä tapauksessa mainittiin, että mies olisi ollut oikeutettu vakuutusrahoihin, jos onnettomuus olisi tapahtunut työpaikalla. FVO toimi tapauksessa eräänlaisena korvaavana sosiaalivakuutuksena, joka tosin ei ollut kovin mittava.²⁸²

Toisessa tapauksessa eli numerossa 857 Tuveson kirjasi suojattina olleen lesken saaneen avioliiton ulkopuolisen lapsen. En osaa sanoa vaikuttiko lapsen saaminen annettuun tukeen, sillä sitä ei ole anomuksessa mainittu. Tuki kyllä loppui ennen lapsen syntymää, mutta toisaalta käynnejä tehtiin kolme sen jälkeen. Todennäköisesti käynneillä tarkistettiin lapsen vointi ja avuntarve. Ilmeisesti kaikki oli hyvin ja apua ei enää tarvittu, mutta merkintää päätöksistä ei ole anomuksissa, enkä sellaista havainnut hallituksen pöytäkirjoissakaan. Merkintä aviottomasta lapsesta erosi kuitenkin kaikista muista lasten syntymistä. Muissa anomuksissa lasten syntymät oli vain merkitty perheen muiden

²⁷⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus 470, KA.

²⁸⁰ Harjula, Annola & Ekholm 2021, 283.

²⁸¹ Harjula, Annola & Ekholm 2021, 283.

²⁸² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus 470; Aa Suojattien avustuspäiväkirjat, suojatti 470, KA.

lasten perään anomusten ensimmäiselle sivulle. Tässä tapauksessa lapsen syntymä oli kuitenkin merkitty tarkastuskäyntien yhteyteen anomusten loppuosaan. Käyntiin oli merkitty myös lapsen isän henkilöllisyys, mikä koettiin siis oleelliseksi tiedoksi. Lisäksi merkintään oli erikseen vielä mainittu, että kyseessä oli avioton lapsi.²⁸³ Näistä syistä tulee kuva, että kyseessä oli hieman epäsuotuisa tapahtuma FVO:n luonakävijöiden mielestä. Muista eroava käsittely kertoo siis *moralisoivasta* asenteesta, vaikka en uskokaan, että aviottoman lapsen saanti olisi ollut syynä tuen loppumiseen. Ydinperheihanteesta huolimatta arjen todellisuudessa on ollut monenlaisia perheitä myös 1900-luvun alussa.²⁸⁴

Anomusten lisäksi yhdistys piti niin kutsuttuja päiväkirjoja yksittäisten suojattien tilanteista. Niitä laativat käsialan perusteella ainakin Tuveson ja Gustafsson. Allekirjoituksia näissä merkinnöissä ei ollut, joten voi olla, että hallituksen jäsenet tekivät niitä myös ollessaan toimistopäivystyksissä. Arkiston kaikista päiväkirjamerkinnöistä olen ottanut analyysiini ainoastaan sarjat Aa:2 – Aa:5, sillä niiden sisältö vastaa anomusten sisältöä. Kyseisiä päiväkirjamerkintöjä on siis myös 2100, joista tutkin samat 26 tapausta, koska halusin vertailla niiden merkintöjä keskenään. Tapausten perusteella päiväkirjoihin kirjoitettiin hyvin samanlaiset asiat kuin anomuksiin, mutta tiivistetymin: hakijan sekä hänen perheenjäsentensä nimet, syntymäajat ja -paikat. Usein suojatista kirjoitettiin myös hänen tai perheensä terveydentilasta ja työtilanteesta, ainakin siinä tapauksessa, jos se vaikutti avuntarpeeseen.²⁸⁵

Päiväkirjamerkinnöissä oli keskimäärin vähemmän tietoa suojattien taustasta ja henkilöhistoriasta kuin anomuksissa, eikä niissä ollut lainkaan ulkopuolisen antamaa lausuntoa. Sitä vastoin päiväkirjoissa oli eritelty myönnetyt avustukset hyvin suurella tarkkuudella, kun taas anomuksissa oli merkitty vain suurimmat rahalliset avustukset. Päiväkirjojen kohdalla oli käyty läpi yksittäisen lahjoituksen tarkkuudella, että mitä ja milloin suojatti oli vastaanottanut ja mikä oli tuen rahallinen arvo markoissa. Tuki ei ollut vain rahaa, vaan myös ruoka-aineita, kuten perunaa ja jauhoja, sekä polttopuuta että vaatekappaleita ja kenkiä. FVO:n tai jonkun muun tahon rahastoista myönnetyt tuet oli kirjattu päiväkirjoissa erikseen muista tuista.²⁸⁶ Mitä ilmeisimmin päiväkirjojen päätarkoitus oli siis pitää kirjaa kaikista suojateille annetuista avustuksista. Yksittäisen suojatin tilanne oli myös

²⁸³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomus 857, KA.

²⁸⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Aa Suojattien avustuspäiväkirjat, KA; Malinen, Eilola & Frigren 2021, 115.

²⁸⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Aa Suojattien avustuspäiväkirjat, KA.

²⁸⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Aa Suojattien avustuspäiväkirjat, KA.

kirjoitettu päiväkirjoissa pienempään tilaan, joten niiden tarkastelu oli nopeampaa ja kätevämpää kuin anomusten.

Päiväkirjojen merkinnät eivät sinänsä kerro mitään sellaista suojatteihin suhtautumisesta, mitä muut asiakirjat eivät olisi jo kertoneet. Merkinnät vain korostavat sitä, miten tarkkaa kirjaa yhdistys piti jokaisesta suojatistaan. Joka ikisen pennin, jonka suojatti oli saanut turkulaisesta sosiaalihuollosta, piti olla yhdistyksen kirjoissa. Ei sinänsä ollut mitään merkitystä, oliko avustus tullut FVO:lta, sen suosituksesta, tai täysin siitä riippumatta. Päiväkirjat, aivan kuten anomuksetkin, kertovat erityisesti *avun kontrolloinnin* tarpeesta. Samalla säilyneiden tietojen perusteella on todettava, että apua ei kontrolloitu äärimmäisen ankarasti, vaan jokaiselle pyrittiin varmistamaan edes jonkinlaiset elämän edellytykset. Tietoa keräämällä pyrittiin myös selvittämään *avunhakijan tarpeet* ja kuulemaan hänen versionsa tilanteesta.

3.5. Vuosikertomukset

FVO:n sääntöjen mukaan yhdistyksen hallituksen tuli laatia jokaisesta työvuodestaan toimintakertomus. Toimintakertomuksia eli toiselta nimeltään vuosikertomuksia on FVO:n arkistossa säilynyt 21 vuodelta. Ensimmäinen on toimintavuodelta 1898–99 ja viimeinen vuodelta 1921–22. Vuosien 1913–14, 1919–20 ja 1920–21 kertomukset puuttuvat ja todennäköisesti vuoden 1922–23 kertomusta ei ole koskaan tehtykään, koska yhdistyksen toiminta päättyi kesken toimintavuotta. Osa kertomuksista on tehty kaksikielisiksi ja muista on teetetty erilliset ruotsin- ja suomenkieliset kappaleet. Ainoastaan viimeinen vuosikertomus on säästynyt ainoastaan ruotsinkielisenä, ja se on myös ainoa, jota ei ole painatettu, vaan se on säilynyt alkuperäisenä käsin kirjoitettuna versiona.²⁸⁷ Yhdistyksen neljän viimeisen toimintavuoden kertomusten puuttuminen ja painamattomuus saattaa kieltä siitä, että puheenjohtaja vaihtui syksyllä 1920.²⁸⁸ Saattaa olla, että yhdistyksen viimeinen puheenjohtaja Uno von Troil ei pitänyt vuosikertomusten laadintaa tai säilytystä niin tärkeänä. Ehkä hän tähtäsi toiminnan alasajoon heti tultuaan puheenjohtajaksi. Tuveson oli ainakin päiväkirjassaan pettynyt nuorempaan von Troiliin, joka saattoi loppuun isänsä aloittaman yhdistyksen toiminnan.²⁸⁹

Kertomusten painattaminen kertoo siitä, että ne on tarkoitettu viestimään FVO:n toiminnasta laajalle yleisölle. Se tarkoittaa myös sitä, että niiden ymmärtäminen on tutkijalle helpompaa.²⁹⁰

²⁸⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

²⁸⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirja 19.10.1920, KA.

²⁸⁹ Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 182–185; Ks. myös Suominen 1998, 323–324.

²⁹⁰ Farge 2013, 5.

Vuosikertomusten laatijoiksi ilmoitettiin ainoastaan yhdistyksen hallitus ja niihin liitettävän tilinpäätöksen tekivät erikseen toimeen valitut tilintarkastajat.²⁹¹ Luultavasti suurimman vastuun toimintakertomuksien teosta kantoivat puheenjohtajat. Toimistonjohtajattaren keskeisen aseman takia on myös hyvin mahdollista, että Tuveson osallistui kertomusten laadintaan. Kertomukset on järjestetty sarjaan D, johon ABC-kaavan mukaan tulevat arkistonmuodostajan toimitteet. Se tarkoittaa sitä, että yhdessä vuosikertomusten kanssa samassa pääsarjassa ovat kirjekonseptit. Toinen vaihtoehto olisi ollut laittaa kirjeenvaihto F-sarjaan, jolloin samaan ihmiseen tai asiaan liittyvä kirjeenvaihto muodostaisi omia kokonaisuuksia. Ilmeisesti kuitenkin arkistonhoitajan mielestä FVO:n saapuneet ja lähetetyt kirjeet eivät muodostaneet tiettyjä kokonaisuuksia.

Kaikissa vuosikertomuksissa kerrottiin siis yhdistyksen suojateista ja oman tulkintani mukaan on mahdollista löytää niistä kaikista jotain tietoa suhtautumisesta suojatteihin. Jälleen kerran myös vuosikertomuksista on mahdollista löytää sekä *varautunutta* että *luottavaa suhtautumista*. Jokaisessa vuosikertomuksessa ilmoitettiin yhdistyksen suojattien määrä. Lukemasta vähennettiin poismuuttaneet, kuolleet ja vaivaistaloon joutuneet, mutta ei niitä, jotka eivät juuri sillä hetkellä saaneet tukea. Oli nimittäin yleistä, että avun myöntäminen vaihteli vuosien välillä paljon. Yhtenä vuonna perhe saattoi saada tukea miehen sairastumisen takia, mutta toisena vuonna tarvetta tuelle ei yhdistyksen mielestä ollut. Kolmantena vuonna tilanne saattoi taas muuttua laman takia niin, että mies jäi ilman tuloja ja perhe joutui turvautumaan tukeen. Periaatteessa oli siis mahdollista, että suojatti sai tukea vuonna 1898, mutta sen jälkeen ei yhtenäkkään vuonna. Silti näyttää siltä, että yhdistyksen vuosikertomusten tilastojen mukaan tämä ihminen ja hänen perheensä saattoi olla vuonna 1922 suojatin asemassa. Toisaalta joissakin vuosikertomuksissa ilmoitettiin vielä erikseen niiden suojattien määrä, jotka kyseisenä vuonna saivat tukea ja lisäksi vuoden tuen kokonaisarvo. Lisäksi vuoden 1917–18 toimintakertomuksessa olevan tilaston mukaan vuodesta 1909–10 asti oli ollut mahdollista erota suojattien joukosta. Tilaston perusteella eroajia oli siihen asti tullut yhteensä 621.²⁹²

Yhdessä vuosikertomuksessa on tilasto, jossa on verrattu suomenkielisten ja ruotsinkielisten suojattien määrää sekä Turussa syntyneiden ja muualla syntyneiden suojattien määrää. Tilastosta huomaa, miten vuosi vuodelta muualla syntyneiden suomenkielisten määrä ja osuus autettavista kasvaa. Tätä kehitystä yhdistys valittaa vuosikertomuksessa ”ylen arveluttavaksi”.²⁹³ En usko, että

²⁹¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

²⁹² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1917–1918, KA.

²⁹³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1917–1918, KA.

yhdistyksellä oli varsinaisesti mitään suomen kieltä tai ulkopaikkakuntalaisia vastaan, sillä on todennäköisempää, että yhdistys oli huolissaan siitä räjähdysmäisestä muutoksesta, joka oli käynnissä Turussa ja muissa Suomen kaupungeissa 1900-luvun vaihteessa ja sen alkuvuosikymmeninä. Kaupunkien asukasluku nousi hyvin nopeasti ja tulokkaat olivat köyhiä, kouluttamattomia maalaisia, joilla oli muuttonsa jälkeisinä ensimmäisinä vuosina suuria vaikeuksia päästä taloudellisesti turvattuun asemaan.²⁹⁴ Monet heistä joutuivat turvautumaan ulkopuoliseen apuun, kuten hyväntekeväisyyteen, ja tämä tarkoitti, että vaatimus kasvattaa FVO:n toimintaa oli jatkuva. Todennäköisesti FVO oli siis huolissaan toimintansa taloudellisesta kestävyyydestä. Onhan pidettävä mielessä, että FVO perustettiin nimenomaisesti tehostamaan turkulaista hyväntekeväisyyttä lisäämällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

FVO joutui kolmessa vuosikertomuksessaan muistuttamaan yleisöä siitä, että ensisijaisesti yhdistys toimi hyväntekeväisyyden järjestämiseksi ja vasta toissijaisesti hyväntekeväisyyttä harjoittavana organisaationa. Kyse oli vuosista 1905–1906, 1906–1907 ja 1918–1919.²⁹⁵ Nähdäkseni näissä kohdissa FVO:n hallitus korosti toimintansa suunnitelmallista luonnetta. Harkitsevalla yhteistoiminnalla FVO uskoi tekevänsä eniten hyvää, mutta samalla välttämättä passivoimasta autettaviaan. Lisäksi yhdistys ei halunnut tehdä kaupungin köyhäinapua tai muita Turun hyväntekeväisyystoimijoita turhiksi vaan pikemminkin päinvastoin innostaa koko kaupunkiyhteisöä hyväntekeväisyyteen:

Y. H. J:n päätarkoituksena ei ole hyväntekeväisyyden harjoittaminen, vaan sen järjestäminen. Se ei suinkaan tahdo tehdä tarpeettomaksi yksityisten hyväntekeväisyyttä. Se tahtoo päinvastoin avustaa heitä siihen suuntaan, että tämä työ todella tuottaisi tekijöilleen siunausta. [–] Jos näyttäytyisi, että apua heti tarvittaisiin, tarjoaa yhdistys sellaista taikka lähettää tarvitsevan vaivaishoidolta pyytämään. Vaivaishoidolla on tähän tarvittavia varoja ja sen velvollisuutena on auttaa kipeän tarpeen sattuessa.²⁹⁶

²⁹⁴ Häkkinen & Peltola 2005, 46.

²⁹⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1905–1906, 1906–1907 & 1918–1919, KA.

²⁹⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1906–1907, KA.

Samalla vuosikertomuksissa muistutettiin jälleen yleisöä myös siitä, että yhdistyksen tarkoituksena oli vastustaa ammattimaista kerjäämistä. Usein muistutukseen liitettiin myös varoittelua petollisista köyhistä, jotka viekkaudella hankkivat kerjäämällä ansaitsematonta tuloa. Yhdistyksen mukaan vastuullisen yhteiskunnan jäsenen ei pitänyt mahdollistaa toisen laiskuutta, saati sitten itse syyllistyä petolliseen toimintaan ja siten laiminlyödä velvollisuuttaan elättää itsensä työtä tekemällä. Tämä on esimerkki vuosikertomuksissa esiintyvistä *moralisoinnista*:

Yhdistyksen hyväntekeväisyyden järjestämiseksi tarkoituksena on, kuten toimikunta aina on huomauttanut, vastustaa kerjuuta ja sen alentavia seurauksia sekä käytettävissä olevia työvoimia kokoomalla ja järjestämällä parantaa köyhien asemaa. Toimiston kautta saadaan ne tiedot apuapyytäneitten toimeentulosta, jotka kussakin eri tapauksessa ovat välttämättömät tietääkseen millä tavoin tulee auttaa. Tällaisten tietojen hankkiminen on yksityiselle useimmiten hyvin vaikea.²⁹⁷

[–] ammattikerjäläisille on onnistunut, ilmoittamalla vääriä tietoja nimestään, osoitteestaan ja elämänehdoistaan y. m., avulialta kanssaihmisiltä täällä viekoitella itselleen apua, joka todella tarvitsevien eduksi olisi voitu paremmin käyttää, näkee Yhdistyksen Hallitus itsellään olevan syytä saattaa sellaista täten julkisesti tiedoksi, jonka ohessa Yhdistys mitä ystävällisimmästi anoo, ettei almuja ja apua jaettaisi tuntemattomille henkilöille, ennenkuin luotettavia tietoja avunetsijöiden todellisesta puutteesta joko Yhdistyksen välityksellä tahi toisilla tavoin on saatu; ja rohkenee Yhdistys sen ohessa viitata, että panttisetelien näyttäminen useimmissa tapauksissa ei ole mikään todistus todellisesta puutteesta”.²⁹⁸

Jokaiselle pitäisi käydä selväksi, että on parempi koettaa tulla omin voimin toimeen vaikka puutettakin kärsien kuin ottaa vastaan apua. Vaikka sitä mielellään suotaisiinkin, ei tule auttaa niin, että apua saaneille tulisi helpompaa kuin niille, jotka yksinään taistelevat olemassaolon puolesta, sillä muutoin heikkenee toimintahalu noissa yhteiskunnan

²⁹⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1904–1905, KA.

²⁹⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1898–1899, KA.

työhön kelpoisissa jäsenissä, joilla kuitenkin on niin tärkeä tehtävä täytettävänä tasaisesti kehittyvässä kaupunkilaisyhteiskunnassa.²⁹⁹

FVO ilmaisi useissa vuosikertomuksissaan uskovansa suunnitelmallisen hyväntekeväisyyden tuottavan parasta hedelmää kaikkien kannalta. Lähes jokaisessa vuosikertomuksessaan yhdistys korosti, että sillä oli parhaimmat edellytykset tehdä huolellista ja järjestelmällistä hyväntekeväisyyttä.³⁰⁰ Samalla yhdistys suuntasi vahvan viestin niille, jotka pitivät FVO:n tiedonkeruuseen ja arviointiin perustuvaa hyväntekeväisyyttä kylmänä. Nähdäkseni tämä vihjaa siitä, että julkisessa keskustelussa liberalistisen mallin mukaista hyväntekeväisyyttä kritisoitiin. Työväenaatteen vaikutuksesta kritiikki lisääntyi ”jokainen on oman onnensa seppä” -ajattelua kohtaan 1900-luvulle tultaessa. Olihan tilanne se, että avoimista työmarkkinoista ja omatoimisuuteen kannustavasta vaivaishoidosta huolimatta köyhyys ei ottanut laantuakseen. Pikemminkin työväen näkökulmasta siirtyminen luontaistaloudesta markkinatalouteen vain lisäsi taloussuhdanteiden vaikutusta, jotka saattoivat johtaa työttömyyteen ja köyhyyteen.³⁰¹ Alempana olevat lainaukset edustavat pääasiallisesti jälleen *avun kontrollointia*, mutta samalla yhdistys määrittelee suhteensa *empatia ja köyhän tarpeet sekä auttaminen on hyveellistä* -kategorioihin. Auttamisen empaattisuus ja hyveellisyys olivat FVO:n vuosikertomusten mukaan alisteisia *avun kontrolloinnille*:

Yhdistyksen mielipiteenä on, että silloin tällöin tapahtuva sattuman määräämä lahjojen jakama ei itse asiassa ansaitse hyväntekeväisyyden nimeä. Hyväntekeväisyys, jonka tulee pyrkiä parantamaan apuatarvitsevien tilaa niin sisällisessä kuin ulkonaisessakin suhteessa vaatii tarkkaa huolenpitoa ja harkintaa päämaaliensa saavuttaakseen. Hyväsydäminen ihminen, joka antaa hetkellisten tunteiden päästä valtaan jättää apuansa useimmiten väärään tapaan ja väärään aikaan.³⁰²

Toimikunta tahtoo vielä kerran toistaa sitä, mikä jo niin monasti on sanottu, nimittäin että lahjain antaminen tuntemattomille sangen usein väärinkäytetään vahingoksi ei ainoastaan lahjansaajalle, vaan myöskin muille, jotka siten viekoitellaan alentavaan kerjyuseen. Samalla tahtoo se

²⁹⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1906–1907, KA.

³⁰⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

³⁰¹ Jaakkola 1994, 95–98; Häkkinen & Peltola 2005, 46–49.

³⁰² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1902–1903, KA.

huomauttaa, että se hätä, joka tulee näkyviin kaduilla ja taloissa tapahtuvassa kerjuussa, ei suinkaan aina ole kipein sekä että kerjääville lapsille annetut rokot eivät auta heitä hädästä, vaan päinvastoin saattavat heitä vajoomaan yhä suurempaan kerjuuteen. Jos tosi puute vallitsee, niin se ei ole autettavissa sivumennen annetulla lahjalla, vaan tulee meidän tarkoin tiedustella puutetta kärsivän elinehtoja ja niitten kanssa neuvotellen, jotka näitä tuntevat koettaa sopivalla tavalla heitä auttaa. Sillä yhteiskunnan varakkaampien velvollisuus on lieventää sellaista puutetta, johon sitä kärsivä itse ei ole syyppää ja sen täytyy tukea langennutta, joka tahtoo nousta.³⁰³

Vaikkei tämä työ vielä ole ehtinyt tarpeeksi edistyä, ovat useat, jotka ovat halunneet puutteenalaisia auttaa, päässeet selvyyteen siitä, että tarkka tietojen hankkiminen on tarpeellinen ennenkuin apua annetaan. Tällainen kokoova, punnitseva ja järjestävä työ ei useita miellytä. Lämminsydämiisiin luonteisiin se vaikuttaa liian kylmältä ja harkitulta. Mutta vähitellen täytyy jokaisen tietoon tulla, että tosihyvää aikaansaapaan lahjaan täytyy liittyä jotakin persoonallista, jotta sillä todella voisi olla vastaavaa hyötyä. Kun useimmilla ei ole aikaa eikä tilaisuuttakaan pitää silmällä, että lahjat joutuvat tosi puutetta kärsiville, täytyy sekä yksityisten että yhdistysten kääntyä niitten puoleen, jotka vartavasten ovat ottaneet käydäkseen hädänalaisten kodeissa ja seuratakseen näitten elämää. Tämän kautta tapahtuu todellinen kokoomistyö; avunanti käy siten tarkoituksenmukaisemmaksi ja onnettomia kehoitetaan raskaassa taistelussa puutetta vastaan vapautumaan köyhyyden painavasta vallasta.³⁰⁴

Vuosikertomuksista ilmenee, että FVO:n suhtautuminen ei ollut täysin yhdenmukaista kaikkia suojaatteja kohtaan. Yhdistys määritteli kahdessa ensimmäisessä vuosikertomuksessaan säätyläistaustaiset köyhät erilliseksi ryhmäksi muihin köyhiin verrattuna. Yhdistys käytti kertomuksissaan ryhmästä ranskankielistä nimitystä *pauvres honteux*, joka suomennettiin

³⁰³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1904–1905, KA.

³⁰⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1907–1908, KA.

säätyläisköyhiksi.³⁰⁵ Erillistä luokittelua ja toisaalta sen loppumista selittänee osittain, että säätyvaltiopäivät lakkautettiin Suomessa vuonna 1906. On myös merkillepantavaa, että S.W. von Troil oli puheenjohtajana vain niinä kahtena vuonna, kun luokittelua käytettiin. *Pauvres honteux* mainitaan myös joissakin hallituksen pöytäkirjoissa. Niistä paljastuu, että Turussa järjestettiin omia erillisiä hyväntekeväisyyskeräyksiä säätyläisköyhille, joihin myös FVO osallistui.³⁰⁶ Nämä olivat ainoat yhteydet, joissa käytettiin kyseistä ranskankielistä termiä, mutta kahden tutkimani anomuksen kohdalla suojatin luokka-asema oli työväestöä korkeammalla.

Ensimmäisessä tapauksessa oli kyse leskirouvasta, joka oli jäänyt yksinhuoltajaksi seitsemälle lapselle. Miehellä oli ollut henkivakuutus, mikä kertoo perheen varakkuudesta, mutta se kului velkojen maksuun. Leski joutui siis kääntymään yhdistyksen puoleen. Hänen kohdallaan ulkopuolista arviointia ei tarvittu, sillä Tuveson tunsi hänet lapsesta asti ja vakuutti lesken olevan kunnollinen. FVO:n hänelle myöntämä tuki kesti monen vuoden ajan ja oli tutkimistani 26 tapauksesta suurin. Tukea myös jatkettiin, vaikka vanhin perheen pojista työllistyi ilmeisen hyväpalkkaiseen työhön. FVO merkitsi kuitenkin lasten hankkimat tienestit, mistä päätellen ne otettiin huomioon tuen määrässä. On kuitenkin vaikea uskoa, että työläisperhe olisi saanut näin suurta tukea lasten palkkatulojen päälle.³⁰⁷ Toisessa mahdollisessa *pauvres honteux* tapauksessa oli kyse pianovirittäjästä, joka oli aiemmin työskennellyt kapellimestarina eräässä suomalaisessa kaupungissa. Hänen kohdallaan apua myönnettiin, ja sitä myös jatkettiin luonakävijän raportoimasta ”juopottelusta” ja ”huonosta elämästä” huolimatta. Siinä ei välttämättä ollut mitään merkillistä, sillä kyseisellä miehellä oli lapsia ja hän myös sairastui työkyvyttömäksi. Työkyvyttömyyden todisteeksi esitettiin myös lääkärintodistus.³⁰⁸

FVO:n asiakirjoista ei siis nouse suurta suhtautumiseroa *pauvres honteux* -suojaatteihin, koska heitä ei merkitty millään tavalla muista poikkeavasti. Heitä käsiteltiin samoissa asiakirjoissa kuin kaikkia muita, eikä mitään erillisiä säätyläisköyhä -päiväkirjoja tai -anomuksia ollut. Toki leskirouvan tapaus viittaa siihen, että tukipäätökset eivät olleet sokeita luokka-asetalle. Lisäksi on mahdollista, että aineistosta löytyy yksittäinen luettelo rahaston edunsaajista, mikä on suunnattu vain säätyläisköyhille. Muulla tavoin suhtautuminen säätyläisköyhyyteen ei tule esiin tutkimissani asiakirjoissa.

³⁰⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1899 & 1899–1900, KA.

³⁰⁶ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat, KA.

³⁰⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A–Ö, anomus 1839, KA.

³⁰⁸ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Eb Saapuneet anomukset A–Ö, anomus 2015, KA.

Pauvres honteux ei kuitenkaan ole ainoa yhteys, jossa vuosikertomukset kertovat luokkayhteiskunnasta. Vuosikertomuksista nimittäin paljastuu lisää tietoa FVO:n toiminnasta punaisten keskuudessa ja sitä kautta myös aikakauden luokkien välisestä suhteesta. Sisällissodaksi kärjistynyt luokkataistelu näkyy myös FVO:n kyseisestä vuosikertomuksesta.³⁰⁹ Yhdistyksen toimisto sijaitsi samassa rakennuksessa kuin Sosialisti -sanomalehden toimitus, ja keväällä 1918 yksi lehden edustajista vaati FVO:ta luovuttamaan tilansa heidän käyttöönsä. Puheenjohtaja Spooft ja toimistonjohtajatar Tuveson eivät suhtautuneet vaatimukseen suopeasti ja tilanne kärjistyi punakaartin suorittamaan yhdistyksen häätöön. Näin tapahtumien kulkua selostettiin yhdistyksen vuosikertomuksessa 1918–1919:

Jos huone riistettäisiin yhdistykseltä, niin siinä tapauksessa estettäisiin ja tehtäisiin mahdottomaksi toimiston työ sekä siten loukattaisiin monen toimistossa käyvän köyhän ja kärsivän etua. [–] Hetken väittelyn jälkeen, jossa herra T. esitti pyyntönsä syyn, vastasi puheenjohtaja, että hän oli ylen hämmästynyt häikäilemättömästä pyynnöstä sekä osoitti, kuinka kehoa oli, että sanomalehti, joka sanoo ajavansa pikkueläjäin ja hätääkärsivien asiaa, toimenpiteellään keskeytti sellaisen yhdistyksen toimintaa, joka epätsekkäästi kaiken toiminta-aikansa kykynsä mukaan oli koettanut lieventää hätää kaikissa kansankerroksissa puolueisiin katsomatta. [–] Sosialistilehden ainaisena häpeäpilkkuna on oleva, että se on itsekkään etunsa vuoksi vahingoittanut yhteiskunnan enimmänsä hätääkärsiviä.³¹⁰

Yllä olevassa lainauksessa yhdistys puheenjohtajansa suulla tuomitsi sanomalehden ja samalla punakaartin toiminnan. Ote on varsin mielenkiintoinen, sillä siinä yhdistys korostaa hyvin vahvasti hyväntekeväisyyden *hyveellisyyttä*. Sen lisäksi lainauksessa on selvästi havaittavissa *empaattisuutta ja köyhien tarpeiden* huomioimista. Oman toimintansa puolustamiseksi ja Sosialisti -lehden kaksinaismoralismin osoittamiseksi yhdistys korosti näitä puolia suojatteihin suhtautumisessaan. Tässä kontekstissa ei tule sanallakaan ilmi *avun kontrollointi*, suojattien *moralisointi* tai *puutteet tiedoissa/taidoissa*. Kyseiseen vuosikertomukseen on kirjattu myös punaisten argumentti, sillä heidän mukaansa vallankumouksen myötä uudistuvassa Suomessa ei olisi enää tarvetta

³⁰⁹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1918–1919, KA.

³¹⁰ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1918–1919, KA.

hyväntekeväisyydelle. Välikohtauksen takia yhdistys joutui keskeyttämään toimintansa keväällä 1918 muutamaksi kuukaudeksi, mutta jatkoi jälleen työtään samassa toimistossa sodan päätyttyä.³¹¹

Sisällissodan vuoksi yhdistyksen kiireisimmäksi vuodeksi toimistossa kävijöiden ja suoritettujen tiedustelujen määrässä mitattuna muodostui toimintavuosi 1918–1919.³¹² Moni turkulaisen työläisperheen isä tai poika oli joutunut vankileirille, eikä täten voinut tienata perheelleen. Vapautuminenkaan ei välttämättä tarkoittanut parempaa taloutta perheelle, sillä yhteiskunnallinen tilanne oli vaikea. Puute koski koko kaupunkia, ja ruokaa jouduttiin säännöstelemään.³¹³ Tietysti tämä tarkoitti sitä, että köyhimmät turkulaiset olivat erityisen vaikeassa asemassa ja toimistossa käyneiden määrä kasvoi räjähdysmäisesti. Määrä nousi edellisten vuosien 3 267:stä ja 4 355:stä peräti 13 794:ään. Valtaosalle kävijöistä FVO tarjosi ruokakuponkeja kaupungin ylläpitämään keittiöön. Kävijöiden määrä oli poikkeuksellinen, sillä esimerkiksi viimeisessä vuosikertomuksessa 1921–1922 heidän määräkseen ilmoitettiin 2 079.³¹⁴

Ruokakuponkien myöntäminen ei tarkoittanut sitä, että tulisi lasketuksi suojattien joukkoon, sillä sisällissodan jälkeisenä vuonna suojattien määrä kasvoi vain hieman 1 220:stä 1 256:een. Niiden suojattien lukumäärä, jolle FVO myönsi tukea, kasvoi samassa suhteessa edelliseen vuoteen verrattuna. Heidän määränsä muuttui 639:stä 704:ään. Tarve tukeen oli varmasti erityisen suuri, mutta ilmeisesti tässä vaikeassa tilanteessa FVO ei kokenut pystyvänsä merkittävästi kasvattamaan tuettujen suojattien määrää. Mutta kuten aivan tutkielman alussa kerroin, kyseisenä vuonna suojateille jaettujen avustusten arvo oli ennätyskorkea. Se kasvoi 21 263 markasta 28 203 markkaan. Toisin sanoen yksittäisen suojatin saama tuki oli erityisen suuri toimintavuonna 1918–1919.³¹⁵ Tähän ei ehkä niinkään vaikuttanut lisääntynyt tarve avulle, vaan erityisen voimakkaaksi kohonnut inflaatio.³¹⁶ Sisällissodan jälkeisestä vuodesta kerrotaan vuosikertomuksessa seuraavasti:

Toimistossa kävi vuoden kuluessa 13,794 henkilöä joko apua anomassa, puita ostamassa tai kyselemässä, mutta eniten kävi henkilöitä, jotka eivät kuuluneet kunnan vaivaishoittoon, pyytämässä ruokakuponkeja, joiden

³¹¹ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1918–1919, KA.

³¹² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922, KA.

³¹³ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1918–1919; Eb Saapuneet anomukset A-Ö, anomukset 1383, 1632, 2074 & 2100, KA; Lydia Tuvesonin päiväkirjat 2003, 169.

³¹⁴ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1916–1917, 1917–1918, 1918–1919 & 1921–1922, KA.

³¹⁵ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1917–1918 & 1918–1919, KA.

³¹⁶ Suomenpankki.fi, Vuoden 1918 vaikutus rahan määrään ja arvoon. Verkkosivusto.

jakelun Kunnan Keskuskeittiön komitea oli uskonut yhdistykselle. [–] Kunnan Keskuskeittiön komitean pyynnöstä on yhdistys kesäk. 1 p:stä 1918 toukokuun 31 p:ään 1919 jakanut 113,907 kpl. keskuskeittiön ruokakuponia, tarkastettuaan apua pyytävien tarvetta. Sitäpaitsi annettiin vapautetuille sotavangeille ruokaosoituskortteja, joilla he saivat 23,755 annosta. [–] Rouva Tuveson ja rouva Estlander, neiti A. Alanderin avustamina ovat olleet tiedustelukäynneillä 1,801:n ennen kirjoihin merkittyjen henkilöiden kodeissa sekä 148 henkilön luona, jotka ensi kertaa ovat pyytäneet apua yhdistykseltä, eli yhteensä 1,949 kodissa. [–] Toimintavuoden kuluessa on 704 perhettä, joissa on 1,997 jäsentä saanut avustusta 1,285 erässä, yhteensä 28,203 mk 18 p. (edellisenä vuonna 21,283: 69), johon summaan sisältyy tallukoiden ja puukenkien ostot 5,100 mk:n arvosta.³¹⁷

Vuosikertomuksissa tai muissakaan lukemissani asiakirjoissa ei lue suoraan FVO:n tai sen edustajien mielipiteitä sisällissodan hävinneistä punaisista. Oma ja osin myös yhdistyksen suhtautumista avaa vain Tuveson päiväkirjansa sivuilla. Seuraavassa päiväkirjan lainauksessa tulee myös esiin FVO:n linkittyminen muihin sosiaalihuollon toimijoihin, kuten kaupunkiin. Lainauksen lopussa Tuveson kuitenkin kertoo yksinomaan FVO:n toimistossa kävijöistä:

Punaisten nousun aikana, jolloin kaikki valta oli heidän käsissään, oli tilanne entisestään huonontunut ja lisäksi tuhansilta leskiltä ja lapsilta oli ryöstetty perheen huoltaja ja tuhannet isät ja pojat olivat internoituina pakkotyölaitoksissa. Köyhäinhoidon johtokunta ja lastenhuollon lautakunta, jonka jäsen olin, sai tehdä paljon ylimääräistä työtä. Kokous kokouksen perästä. Yli 300 perheen asiat oli välittömästi järjestettävä, kaksi uutta lastenkotia perustettava. [–] Sitten [ruokaa] oli hankittava vähäisellä hinnalla ja ilmaiseksi varattomille. Kunnan keskuskeittiöllä oli suuri tehtävä. Olin myös sen lautakunnan johtokunnassa, ja minun osalleni tuli ottaa vastaan ja tutkia kaikkien avunhakijoiden tilanne ja sitten lautakunnan tutkimisen mukaan ja minun lausunnostani joko myöntää tai evätä hakemus [–] Selvää on, että tämä kaikki aiheutti paljon

³¹⁷ Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomus 1918–1919, KA.

työtä. 14 ja 16 tunnin työpäivä oli aivan tavallinen sinä vuonna. On selvää, että kävijöiden määrä tämän hädän vuoksi kasvoi kapinan jälkeen. [–] kesä- ja heinäkuussa jopa 240 tai 280 ja elokuussa, jolloin jo ehdonalaiseen vapautetut punaiset alkoivat saapua, minulla kävi jopa 320 henkeä päivässä. Vuoden loppuun mennessä oli 13794 henkilöä käynyt puhumassa kanssani aamupäivävastaanotollani.³¹⁸

Edellinen lainaus yhdistettynä vuosikertomuksen tietoihin kertoo siitä, että sodan haavoista huolimatta Turussa oli auttamishalua myös punaisia kohtaan. Toisaalta apu kohdistui akuuttiin ruokakriisiin ja lastensuojeluun, eikä niinkään sosialistien taloudelliseen tukemiseen. Yksi sodan vaikutuksista olikin, että lastensuojelun kehittämiseen kiinnitettiin Suomessa entistä enemmän huomiota.³¹⁹ Sisällissodalla saattoi olla myös pitempiaikaisempia vaikutuksia hyväntekeväisyyden harjoittamiseen. Päiväkirjassaan Tuveson pohti sisällissodan vaikutusta varakkaampien turkulaisten auttamishaluun keväällä 1922, jolloin pidettiin FVO:n viimeinen hallituksen kokous. Kokouksessa siis päätettiin yhdistyksen toiminnan vähittäisestä alasajosta. Lainauksesta kuvastuu kirjoittajan kristillinen vakaumus ja syvä pettymys päätöstä kohtaan:

Uhrialtius on saanut pahan iskun jo ns. punaisena kautena, ja rahatilanteesta johtuen ovat useimmat mielestään oikeutettuja vähentämään auttamista tai kokonaan lopettamaan sen, ja siinä tapauksessa on moni hyväntekeväisyysyritys joutunut taistelemaan suurissa vaikeuksissa tai jopa kokonaan lopettamaan toimintansa. Niin on käynyt minunkin yhdistykseni työlle. [–] Kuitenkin kaupungin rikkaimmat kuuluvat tähän johtokuntaan ja yhdistykseen. Vaivainen lantti siitä täydestä rahapussista, uhraus omasta mukavuudesta, nautinnoista ja ulkomaanmatkoista, kattaisi sen vaatimattoman palkan, jota sisareni ja minä olemme saaneet. Kun sitten ajattelen tuntemiani kärsiviä ja monia köyhiä, joita päivittäin näen, miten rikas mies ja Lasarus seisovatkaan sisäisten silmiäni edessä joka päivä.³²⁰

³¹⁸ Lydia Tuvesonin päiväkirjat, 168–169.

³¹⁹ Malinen, Eilola & Frigren 2021, 115.

³²⁰ Lydia Tuvesonin päiväkirjat, 182

Tuveson käsitteli vuorovaikutustaan punaisten kanssa myöhemmin 1930-luvulla toimiessaan kaupungin köyhäinhuollon tarkastajana. Merkinnän ohessa ei ole tarkkaa päivämäärää, mutta aikaisemmista kirjoituksista päätellen se sijoittuu noin kymmenen vuotta FVO:n toiminnan lopettamisen jälkeen. Lainaus ei siis suoraan kerro FVO:n suhtautumisesta, mutta on hyvin mahdollista, että se oli kuvatun kaltaista. Punaisten kohtaaminen ja heihin suhtautuminen on jälleen yksi seikka, joka jää melko näkymättömiin FVO:n arkistossa, mutta tulee enemmän esiin päiväkirjoissa:

Ei ole epätavallista, että melkein päivittäin joudun kosketuksiin ns. kommunistien, punaisten, kanssa, koska teen työtäni työttömien työläisten parissa. Minulla on ollut monta vilkasta ja melko mielenkiintoista keskustelua heidän kanssaan. Olen saanut teräviä vastaväitteitä, pilkkasanoja ja ivallista naurua, mutta olen myös saanut oikeutettua tunnustusta joiltakin. Ei omasta voimasta ja milloin vain voi keskustella sellaisten henkilöiden kanssa, mutta kun Herra antaa tilaisuuden siihen, Hän antaa myös voimaa ja rohkeutta ja rakkautta.³²¹

Tämä kaikki jää kuitenkin jälleen hyvin näkymättömiin FVO:n omissa asiakirjoissa. Punaisten kohtaamisen lisäksi toin jo aiemmin esiin, miten Tuvesonin kristillinen vakaumus ja luonakävijöiden tekemä hoivatyö on jäänyt käytännössä kokonaan arkiston ulkopuolelle. Yhdistyksen asiakirjat antavat siis huomattavan yksipuolisen version todellisuudesta. Tämä osoittaa sen, että todennäköisesti myös kaikki muut tekemäni tulkinnat ovat vain osatottuuksia. Eikä se tarkoita sitä, että Tuvesonin päiväkirjat olisivat jotenkin todellisempia kuin esimerkiksi FVO:n toimintakertomukset. Molemmat antavat yhden näkökulman yhdistyksen historiaan.

Kokonaisuudessaan vuosikertomuksista saa hyvän käsityksen FVO:n toiminnan suurista linjoista koko sen toiminnan ajalta. Tämä koskee myös yhdistyksen virallista suhtautumista suojatteihin. Selvää on ainakin se, että suuressa kuvassa FVO:n suhtautuminen suojatteihin pysyi hyvin johdonmukaisena vuodesta toiseen, vaikka joitakin muutoksia toiminnassa tapahtui. Yhdistyksen kolmannen puheenjohtajan, konsuli Conrad Spoofin aikana yhdistyksen toiminta laajeni kattamaan aiemmin perustettujen Polttopuita Turun köyhille -yhdistyksen ja Turun kansankeittiön hallinnoinnin. Voi olla, että yhdistys ajautui osin pakon edessä ottamaan suurempaa vastuuta hyväntekeväisyyden

³²¹ Lydia Tuvesonin päiväkirjat, 222.

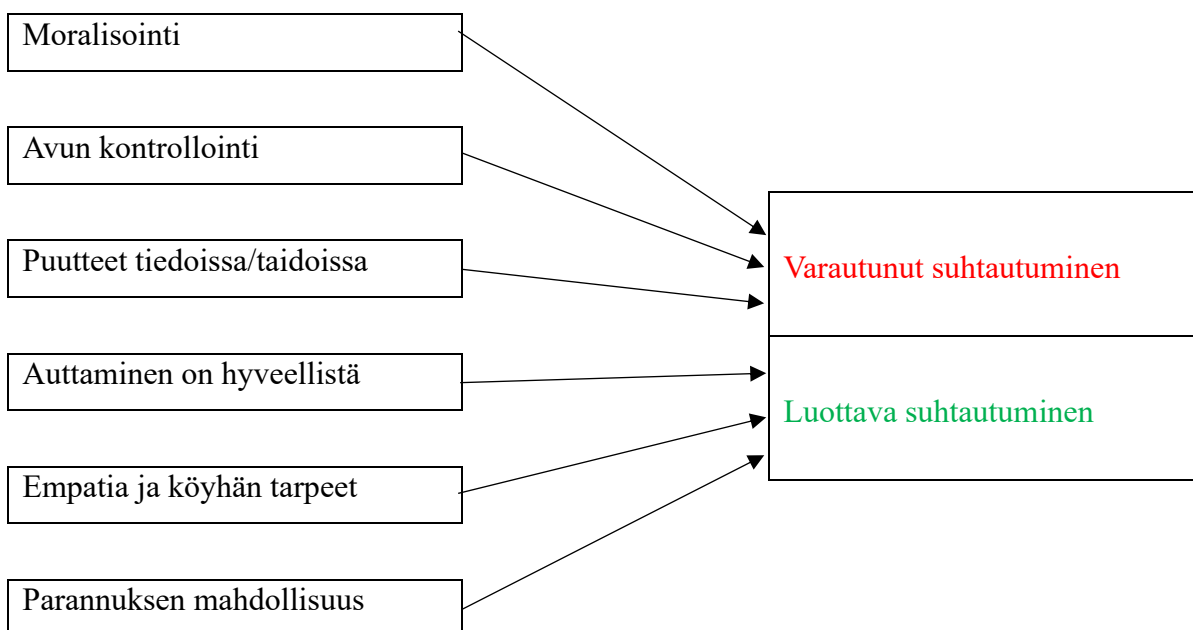
harjoittamisesta, koska tarve sille jatkoi koko ajan kasvuaan. Samalla FVO sai vuodesta toiseen yhä enemmän tukea erityisesti Turun Säästöpankilta ja yksityishenkilöiden testamenttilahjoituksilta. Vuosikertomusten perusteella FVO pyöritti näiden sisaryhdistystensä toimintaa, vaikka teoriassa FVO:n ei pitänyt olla ensisijaisesti hyväntekeväisyyttä harjoittava järjestö. Niiden aineistot ovat myös osa Kansallisarkistossa säilytettävää FVO:n arkistoa, jotka on ainakin osittain yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi vasta arkistonhoitajan toimesta. Esimerkiksi toimintakertomuksiin on järjestetty myös Polttopuita Turun köyhille -yhdistyksen kertomukset.³²²

³²² Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa, Db:1 Vuosikertomukset 1898–1922; Db:2 "Polttopuita Turun köyhille"-yhdistyksen vuosikertomukset 1893–1904, KA.

4. Loppupäätelmät

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millainen suhtautuminen Föreningen för välgörenhetens ordnande i Åbo -yhdistyksellä oli suojatteihinsa. Kysymyksen selvittämiseksi tutkin yhdistyksen arkistoa ja paikallistin sieltä soveltuvat kohdat sisällönanalyysiä varten. Sisällönanalyysin perusteella tulkitsin arkiston teksteistä kuusi alakategoriaa, jotka muodostavat kaksi toisilleen vastakkaista yläkategoriaa. Kategoriat muodostavat yhdessä FVO:n arkiston suhtautumisen suojatteihin. Otin analyysissäni huomioon myös tutkimuskirjallisuuden antamat tiedot hyväntekeväisyysyhdistyksen aikaisesta yhteiskunnallisesta tilanteesta köyhäinhoidon osalta.

Analyysini mukaan FVO:n arkiston suhtautuminen suojatteihin on kokonaisuudessaan jaettavissa kahteen yläkategoriaan: *varautuneeseen* ja *luottavaan suhtautumiseen*. Ne ovat saman kolikon kaksi puolta, jotka ovat kaiken aikaa kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Ne siis määrittyvät suhteessa toisiinsa, eikä yhtä ole ilman toista. Varautuneen ja luottavan suhtautumisen muodostavia alakategorioita oli haastavaa eritellä tekstistä, koska nähdäkseni suhtautuminen tai asenne ovat harvoin selväpiirteisiä asioita ihmisten viestinnässä. Yksi ilmaus voi tiedostetusti tai tiedostamatta kuvastaa monenlaisia suhtautumistapoja ja sanat ovat luonteeltaan tyypillisesti monitulkintaisia. Tästä huolimatta pystyin erittelemään aineistosta kuusi merkittävintä suhtautumisen alakategoriaa. Niistä *moralisointi*, *avun kontrollointi* ja *puutteet tiedoissa/taidoissa* muodostavat *varautuneen suhtautumisen*. Kolme muuta alakategoriaa; *auttaminen on hyveellistä*, *empatia ja köyhän tarpeet* sekä *parannuksen mahdollisuus* puolestaan muodostavat *luottavan suhtautumisen*.

KUVIO 1. Suojatteihin suhtautumisen kategoriat

Varautuneisuus ja siihen liittyvä epäily suojatteja kohtaan on FVO:n suhtautumisessa hallitsevampi puoli, koska omien sanojensa mukaan yhdistys halusi tuoda hyväntekeväisyystoimintaan lisää järkeä, suunnitelmallisuutta ja järjestelmällisyyttä. Tietojen järjestelmällistä keruuta ja niiden käyttöä harkittujen päätösten pohjalta tarvittiin FVO:n mukaan hyväntekeväisyyden oikeudenmukaiseen ja tehokkaaseen toteuttamiseen. Oman toimintansa vastakohtaksi FVO nosti itse satunnaisen almujen annon kerjääville, mikä tapahtui myötätunnosta ja hetken mielifohteesta. Yleisin yhdistyksen asiakirjoista tulkitsemani alakategoria oli *avun kontrollointi*.

FVO:n arkisto ja siitä tulkitsemani suhtautuminen suojatteihin on lähtökohtaisesti muodostunut yhdistyksen näkökulmasta. Yhdistyksellä eli sen hallituksella, työntekijöillä ja jäsenillä on ollut valta muodostaa arkisto omasta näkökulmastaan, sillä yhdistys on toiminut heidän haluamallaan tavalla ja samoin myös arkisto on muodostettu alun perin organisaation tarpeisiin. Eli aivan kuten Ketelaar on todennut: arkisto heijastaa arkistonmuodostajan todellisuutta.³²³ FVO:lle eli arkistonmuodostajalle suojatit ovat hyväntekeväisyystoiminnan kohteita, ja suojattien oma toimijuus sekä ääni on minimissään. Suojatti -nimitys, samoin kuin arkistossa käytetty hoidokki, ovat paljonpuhuvia termejä hyväntekeväisyysyhdistyksen suhteesta autettaviinsa. Ne viittaavat suoraan siihen ajatukseen, että hyväntekeväisyyttä vastaanottavat ihmiset ovat yhdistyksen tai kaupungin suojassa/hoidossa. Tässä logiikassa suojatit menettävät osan itsemääräämisoikeudestaan päästyään yhdistyksen tai kaupungin toimesta myönnettyyn apuun. En missään nimessä lähde tuomitsemaan tai hyväksymään yhdistyksen suhtautumista, sillä se olisi menneisyyden arvioimista nykyhetken arvojen perusteella. En myöskään lähtenyt haastamaan yhdistyksen näkökulmaa lukemalla arkistoa niin sanotusti vastavirtaan etsimällä suojattien ääntä, vaan halusin esittää aineiston sellaisena kuin se pääasiallisesti on. Tutkimukseni kohdistuu nimenomaan yhdistyksen näkökulman analyysiin.

Tämä ei tarkoita sitä, etteikö arkistosta olisi löydettävissä myös suojattien näkökulmaa toisenlaisilla tutkimuskysymyksillä. Arkistossa on ainakin joitakin avustettujen ja avustusta hakeneiden kirjeitä, jotka on osoitettu yhdistyksen toimistolle esimerkiksi vetoamiseksi tuen saamisen puolesta. Niiden määrää on tosin vaikea todentaa, koska ne on säilötty kunkin suojatin anomuksen sisälle eikä saapuneiden kirjeiden luokkaan. Hallituksen pöytäkirjoissa sekä anomuksissa on myös nähtävissä vihjeitä siitä, miten suojatit toimivat oman tahtonsa mukaan ja saattoivat samalla uhmata yhdistyksen näkemystä ihanteellisesta hyväntekeväisyyden kohteesta. Lisäksi anomuksissa on kuultu köyhiä hakijoita heidän oman tilanteensa parhaina asiantuntijoina, vaikka he eivät itse saaneetkaan

³²³ Ketelaar 2005, 285.

anomuksia täyttää. Arkiston perusteella vaikuttaa myös siltä, että yhdistyksellä oli aito halu kuulla suojaatteja ja ottaa heidän näkemyksensä huomioon tuesta ja muista toimenpiteistä päätettäessä. Arkistosta ei kuitenkaan nouse esiin mitään siihen viittaavaa, että suojaatit olisivat omalla toiminnallaan voineet kääntää kielteisen päätöksen omaksi edukseen.

FVO:n arkiston provenienssin tarkastelu paljasti arkistonmuodostajan osalta sen, että asiakirjojen laadintaan on osallistunut suuri määrä ihmisiä. Eri kirjoittajat ovat olleet suhteellisen koulutettuja ja varakkaita miehiä ja naisia. Laadintaan ei myöskään ole osallistunut vain asiakirjan kirjoittaja, vaan esimerkiksi myös lausuntoja antaneet papit ja lääkärit, sekä asiakirjoista kertovat ihmiset. Jos kirjoittajat olivat hyväosaisia, niin vastaavasti hyväntekeväisyyttä vastaanottaneet ihmiset olivat köyhiä ja usein varsin kouluttamattomia. Asiakirjat kertovat siis vähäosaisista hyväosaisten äänellä tai näkökulmasta. En voinut pro gradu -tutkielman puitteissa analysoida miten kirjoittajien henkilöllisyys vaikutti tekstissä esiin tulevaan suhtautumiseen. Kirjoittajan vaihtuminen näkyi lähinnä muuttuneena käsialana, jolla ei kuitenkaan ollut merkittävää vaikutusta tekemiini tulkintoihin. Toki siitä huolimatta, että arkiston provenienssin muodostavat lukuisat ihmiset, niin suurin osuus siitä jää kuitenkin Lydia Tuvesonin harteille.

Arkiston ominaisuudet ja erityisesti sen fragmentaarisuus ovat silti ehdottomasti vaikuttaneet tulkintaani, aivan kuten ne vaikuttavat kaikkeen historian tutkimukseen. Historiasta säilyvä tieto on aina välitteistä, eikä yksikään tutkija pääse kiinni aitoon kokemukseen, vaan joutuu tekemään tulkintojaan esimerkiksi arkistojen kirjallisista teksteistä. Arkistojen iäkkäät asiakirjat, kuten tässä FVO:n tapauksessa, ovat usein tavalla tai toisella fragmentaarisia. Joitakin yhdistyksen asiakirjoja selvästi puuttui ja jotkut olivat niin huonokuntoisia, että se teki niiden tutkimisesta vaikeaa. FVO ei myöskään tehnyt arkistojaan tulevaisuuden tutkijoita silmällä pitäen. Käsiala oli ajoittain pientä ja epäselvää, koska asiakirjoja oli saatettu laatia kiireessä ja paperia säästäen. Nykyajan tutkijaa kiinnostavia tai tutkimusta helpottavia tietoja ei ole välttämättä kirjattu ylös, vaan tutkija joutuu kokoamaan arkiston osista ikään kuin palapeliä ja pyrkiä päättelemään mitä puuttuvien palojen kohdalla on.

Esimerkiksi FVO:n tapauksessa hallituksen tekemiä tukipäätöksiä tai suojaatteja koskevia muistiinpanoja ei ole tarkoitettu julkiseen tarkasteluun, vaan ne on suunnattu yhdistyksen sisäiseen käyttöön. FVO:n toimistonhoitajan tai hallituksen jäsenen ymmärrys näistä merkinnöistä on paljon suurempi kuin mitä tutkijan voisi koskaan olla. Tähän liittyen nostin jo vuosikertomusten analyysissä esiin, miten käsin kirjoitetut asiakirjat ja painetut asiakirjat ovat luonteeltaan erilaiset. Painetut

asiakirjat on tarkoitettu laajemman yleisön ymmärrettäviksi ja niiden tehtävänä on ilmoittaa toiminnasta ja perustella sitä julkisesti. Tyypillisesti painettu asiakirja pyrkii joko vakuuttamaan lukijansa tai muuttamaan hänen mielipidettään.³²⁴ Siksi painettua aineistoa on helpompi ymmärtää kuin käsin kirjoitettua, vaikka osaisi lukea käsialaa täydellisesti. Silti esimerkiksi FVO:n tapauksessa sekä painetun, että käsin kirjoitetun tekstin tulkintaa haastaa se, että asiakirjojen synnystä on kulunut aikaa yli 100 vuotta. Jo sadassa vuodessa tutkijan konteksti on muuttunut paljon asiakirjojen syntyhetkeen verrattuna.

Toisaalta työtäni tutkijana helpotti se, että FVO:n asiakirjahallinta oli ollut perusteellista ja järjestelmällistä. Asiakirjat ovat säilyneet suuressa kuvassa kuitenkin hyvässä kunnossa ja ilmeisen kattavina kokonaisuuksina. Yksi syy asiakirjojen hyvään säilymiseen voi olla siinä, että yhdellä ihmisellä, Tuvesonilla, oli niin suuri rooli arkiston muodostamisessa ja hallinnassa koko 25 vuoden ajan. Maakunta-arkiston tekemä fondin järjestelytyö on myös todennäköisesti helpottanut tekemääni tutkimustyötä. Tutkimuksen helpottaminen on tietysti pohjimmainen syy järjestämiseen. Jälkikäteen sain myös vertailla tekemiäni löydöksiä siihen, mitä Eklund oli kirjoittanut laatimiinsa kuvailutietoihin. Vaikka pyrin tekemään omat päätelmäni, niin oli silti hyödyllistä verrata niitä arkistonhoitajan tulkintaan. Arkistonhoitajan rooli on siis tulkintojeni muodostamisessa ehdottomasti positiivinen, vaikka pohdin arkistonhoitajan tekemän työn merkitystä kriittisesti. Paljon Eklundin kuvailutietoja enemmän käytin arkiston tutkimisessa hyödykseni Suomisen väitöskirjaa turkulaisesta hyväntekeväisyydestä. Aikaisemmalla tutkimuksella oli siis suurta merkitystä tutkielmani muodostumisessa, joten nähdäkseni on varsin ymmärrettävää lukea tulkinnat osaksi fondin provenienssia.

Toki on huomattava, että vaikka tutkimus todennäköisesti helpottui arkistonhoitajan toimenpiteiden takia, niin ne saattoivat silti ohjata työtäni. Aiemmin mainitsin tästä jo sisällönanalyysin muotoutumisen asiakirjatyyppejen mukaiseksi. Sen lisäksi on mahdollista, että Eklundin kuvailutiedot myötävaikuttivat siihen, että valitsin näkökulmakseni FVO:n suhtautumisen suojaatteihin. Ehkä yksi syy siihen, miksi en valinnut näkökulmakseni suojaattien suhtautumista FVO:hon oli, ettei se vaikuttanut mitenkään relevantilta kuvailutietojen pohjalta. Miten olisi käynyt, jos Eklund olisi nostanut kuvailutiedoissa esiin suojaattien näkökulman? Tai jos hän olisi erikseen maininnut FVO:n toiminnan sukupuolittuneisuuden? Tietysti päätöksen tutkimuskysymyksistään tekee tutkija itse, mutta kyllä arkistonhoitajilla on valtaa.

³²⁴ Farge 2013, 5.

Kokonaan oma kysymyksensä on vielä, että pitäisikö arkiston järjestämisessä tai kuvailussa pyrkiä tuomaan marginaalien näkökulmaa esiin, kuten esimerkiksi Joan M. Schwartz & Terry Cook ovat argumentoineet.³²⁵ Lienee kiistämätöntä, että arkistoilla ja arkistonhoitajien valinnolla on merkitystä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisessa. Nähdäkseni arkistonhoitajan vastuu korostuu tapauksissa, joissa suhteellisen tarkkarajaiseen vähemmistöön on kohdistunut selkeää syrjintää. Tärkeää on myös se, että arkistotyön valinnoilla olisi merkitystä jollekin nykyään olemassa olevalle yhteisölle. En pidä 1900-luvun alun suomalaisia köyhiä sellaisena ryhmänä, jotka erityisesti tarvitsisivat oikeuksiensa huomioimista nykyisessä arkistotyössä. Samalla arkistonhoitajien ei pitäisi siivota epäoikeudenmukaisuutta pois arkistoista ja historiasta. Kyse on pikemminkin jälleen laajemman kontekstoinnin tarpeesta, mikä korostuu silloin, kun asiakirjat ovat digitoituina helposti kaikkien saatavilla. Esimerkiksi Maurice B. Wheeler on todennut yhdysvaltalaisen arkistojen kohdalla, että niiden ei pitäisi poistaa rasistista kuvastoa julkisista tietokannoistaan, vaan kontekstoida niitä vastuullisesti metatiedoissa.³²⁶

Mielestäni aiemmassa sosiaalishistoriallisessa tutkimuksessa on jo saavutettu aiemmin hyvä käsitys köyhäinhoidon ja hyväntekeväisyyden suhtautumisesta köyhiin autettaviinsa. Suomessa 1800-luvun loppupuoli oli aikaa, jolloin liberalistinen yksilön vastuuta korostava näkemys hallitsi voimakkaasti, mutta varsinkin 1900-luvun puolella sosiaalireformistiset ajatukset valtasivat alaa. Liberalismin – jonka käsitteen alle voi sijoittaa myös FVO:n varautuneen suhtautumisen – taustalla vaikutti kuitenkin myös muut ajatukset. Näin oli ainakin FVO:n tapauksessa, jossa koko sen toiminnan ajan oli nähtävissä koko joukko pehmeämpiä asenteita, jotka vastustivat yksilön vastuuta ja kielteistä suhtautumista köyhiin. Empatia ja köyhien tarpeiden tunnustaminen olivat olennaisia osia hyväntekeväisyyttä myös yli 100 vuotta sitten. Hyväntekijöitä kannusti myös usko hädänalaisten kykyyn parantaa elämäänsä opastuksen ja tuen avulla. Auttaminen oli myös kunniakasta hyväntekijöiden mielestä, mitä perusteltiin myös kristillisten arvojen kautta ja kristillisellä retoriikalla. Tulkintani mukaan kristillisyyden ei kuitenkaan ollut yksi alakategorioista, vaan sijoittuu hyväntekeväisyyden hyveellisyyttä korostavan *auttaminen on oikein* -alakategorian alle. Tutkimusaineistoa analyysiä olisikin helppo jatkaa siihen, että selvittäisi mitkä kategoriat kuuluvat tulkitsemani kuuden alakategorian alle.

³²⁵ Schwartz & Cook 2002, 17–18.

³²⁶ Wheeler 2011, 70–72.

Samansuuntaisia huomioita ovat tutkimuskirjallisuudessa tehneet aiemmin mainitsemani Jaakkola et al., Toikko, Plymoth, Lindenmeyr ja Suominen. Suomisen tutkimuksessa tosin painotettiin nähdäkseni hieman liikaa FVO:n toiminnan kristillisyyttä ja pyyteettömyyttä. On totta, että nämä seikat tulevat esiin FVO:n arkistosta, mutta oman tutkimukseni perusteella ne silti jäävät varautuneen suhtautumisen varjoon. Suomisen tutkimus toki keskittyi pääasiassa selvittämään FVO:n toimintaa yleisesti, siinä missä oma tarkasteluni rajoittui tarkemmin suhtautumiseen suojaatteja kohtaan. Suomisen tutkimuskysymys seurakunnan roolista hyväntekeväisyisyhdistyksissä on todennäköisesti ohjannut häntä näkemään kristillisyyden ja pyyteettömyyden minua tarkemmin. Hän käytti myös Tuvesonin päiväkirjoja alkuperäislähteenä yhdessä FVO:n arkiston kanssa. Minulle Tuvesonin päiväkirjat olivat mukana tuomassa kontekstia FVO:n arkistolle.

Varsinkin arkistotieteellisessä tutkimuskirjallisuudessa nostetaan välillä esiin historiantutkijoiden antama vähäinen huomio arkistoa ja sen muodostamista kohtaan. Niiden mukaan historioitsijat eivät yleisesti ottaen olisi tarpeeksi kiinnostuneita siitä, miten ja missä muodossa heidän tutkimansa asiakirjat ovat säilyneet.³²⁷ Toki tässäkin tutkielmassa käytin tutkimuskirjallisuutena joitakin historioitsijoiden tekstejä, joissa on hyödynnetty arkistotieteen näkökulmia.³²⁸ Tämä tutkielma on jatkumoa näiden kahden tieteen yhdistämiselle. Samalla se on toivon mukaan myös hyvä osoitus siitä, että historiantutkimus hyötyy arkistotieteen perusteiden tuntemisesta ja niiden huomioimisesta omissa analyyseissään. Arkistotieteen voi nähdä laajentavan ja kontekstoivan historiantutkimuksen näkökulmia. Samalla tutkielmani osoittaa, miten vaikeaa historiantutkijan on ottaa huomioon arkistonhoitajan panosta, kun sitä ei tuoda avoimesti esiin esimerkiksi kuvailutiedoissa. Aiempaa suuremmalla avoimuudella ja arkistonhoitajan työn tunnustamisella voisi kuitenkin olla hyötyä sekä arkistoalalle että historiantutkimukselle.

FVO:n arkistossa on paljon potentiaalia jatkotutkimuksia varten näiden molempien tieteiden kannalta sekä niiden yhdistelmänä. Arkisto on 4,5 hyllymetrin mittainen, joten jo pelkästään suhtautumisen analyysiä olisi siitä voinut jatkaa varmasti pidemmälle. Yhdistyksen asiakirjoja voisi hyvin hyödyntää myös sukupuolihistoriallisessa tutkimuksessa, sillä sekä avun antaminen että sen saaminen oli selvästi sukupuolittunutta. Lisäksi luonnollisena jatkumona tälle tutkielmalle olisi tietysti selvittää suojaattien ääntä lukemalla asiakirjoja vastavirtaan. Tutkimuksen aikana nousi myös esiin, että tarkastelun olisi voinut kohdistaa tarkemmin esimerkiksi 1900-luvun vaihteen lakeihin, asetuksiin ja säädöksiin, joita

³²⁷ Cook 2011, 611–613.

³²⁸ Farge 2013; Vainio-Korhonen 2017; Saarenpää & Savolainen 2023.

Suomessa ja Turussa säädettiin köyhäinhoitoon liittyen. Turussa laadittiin FVO:n toiminnan aikana köyhäinhoidon pääkirjoja, joissa on saatettu käsitellä esimerkiksi ohjeistuksia köyhäinhoidon asiakirjojen laadintaan. Uuden tutkimuksen keskipiste voisi olla myös FVO:n arkiston elinkaareissa, jota käsittelin nyt vain provenienssin näkökulmasta. Uusien tutkimusmahdollisuuksien luettelemista voisi varmasti jatkaa pidemmälle, sillä FVO:n arkisto on monipuolinen ja mielenkiintoinen kokonaisuus. Toivottavasti kyseinen järjestöarkisto herättää kiinnostusta myös vastaisuudessa, jolloin tästä tutkielmasta voi olla apua esimerkiksi näkökulman tarkentamisessa. Yhtenä FVO:n arkiston tulkintana tätä tutkielmaa voi nyt pitää osana sen provenienssia ja tarinan jatkajana.

LÄHTEET

Käytetyt lyhenteet

KA Kansallisarkisto, Turku

Alkuperäisaineistot

Kansallisarkisto, Turku (KA)

Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Turussa -arkisto.
Kuvailutiedot 18.4.1985. (Laatijana Tuulikki Eklund).

Kirjallisuus

Lydia Tuvesonin päiväkirjat. Toim. Larkela, Pekka. Ensimmäinen painos. Omakustanne. 2003.

Julkaisematon haastattelu- ja muistitietoaineisto

Klami, Juhani. Sähköpostiviesti 29.3.2023 tietopyyntöni KA/7746/2023. Kansallisarkisto, Turku.

Verkkosivujen ja sosiaalisen median tekstiaineistot

ABC-kaava. Kansan Arkiston pdf-tiedosto. Verkkosivusto.

<https://www.kansanarkisto.fi/wp-content/uploads/2021/11/ABC-kaava.pdf>

[Haettu 16.4.2023].

Arkistonmuodostus. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.

<https://portti.kansallisarkisto.fi/fi/arkistoalan-sanasto/arkistonmuodostus> [Haettu 26.4.2023].

Arvonmäärittäminen. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.

<https://portti.kansallisarkisto.fi/fi/arkistoalan-sanasto/arvonm%C3%A4%C3%A4ritt%C3%A4minen>

[Haettu 14.5.2023].

Asiakirjahallinta. Arkistowiki -verkkopalvelu.

<https://wiki.narc.fi/arkistowiki/index.php/Asiakirjahallinta> [Haettu 26.4.2023].

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus. Euroopan unionin virallinen lehti 4.5.2016.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A32016R0679> [Haettu 15.4.2023].

Henttonen, Pekka. Arkistot ja yhteisöt – Uutta provenienssista. Blogikirjoitus. Julkaistu 7.6.2019.

<https://reunamerkintoja.wordpress.com/2019/06/07/arkistot-ja-yhteisot-uutta-provenienssista/>

[Haettu 14.5.2023].

Honka, Niina. Pitääkö jokainen tukipennonen ansaita vai irtoaako apu myös toimettomalle?

Sosiaaliturvan täysremontissa ollaan peruskysymysten äärellä, YLE. 2018. Uutisartikkeli.

<https://yle.fi/a/3-10210333> [Haettu 26.4.2023].

Kansallisarkisto.fi, Tehtävät ja organisaatio. Kansallisarkisto. Verkkosivusto.
<https://kansallisarkisto.fi/tehtavat-ja-organisaatio> [Haettu 16.5.2023].

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta. Säädöskokoelma 906/2019. Finlex-verkkosivusto.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190906> [Haettu 16.4.2023].

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Säädöskokoelma 812/2000. Finlex-verkkosivusto.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812> [Haettu 15.4.2023].

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Säädöskokoelma 621/1999. Finlex-verkkosivusto.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621> [Haettu 15.4.2023].

Paananen, Veera. Turva-verkkoja karsitaan eikä hyvinvointi-valtioon jatkossa ole varaa, uskovat suomalaiset, HS. 2022. Uutisartikkeli. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009253797.html>
[Haettu 26.4.2023].

Proveniensi. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.
<https://portti.kansallisarkisto.fi/fi/arkistoalan-sanasto/proveniensi> [Haettu 15.5.2023].

Regionarkivet.regionstockholm.se, Arkivbildning. Regionarkivet Stockholm. Verkkosivusto.
<https://www.regionarkivet.regionstockholm.se/for-regionens-medarbetare/ordlista.html>
[Haettu 17.5.2023].

Seulonta. Arkistojen Portti -verkkopalvelu.
<https://portti.kansallisarkisto.fi/fi/arkistoalan-sanasto/seulonta> [Haettu 14.5.2023].

Suomenpankki.fi, Vuoden 1918 vaikutus rahan määrään ja arvoon. Suomen Pankki. Verkkosivusto.
<https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/suomen-pankki-1918--nayttely/vuoden-1918-vaikutus-raham-amaan-ja-arvoon/> [Haettu 20.5.2023]

Sustageable.fi, Hyvinvointivaltion tulevaisuus vaatii katseen kääntämistä väestön ikääntymisen seurauksiin ja kestäviin ratkaisuihin. 2022. Blogikirjoitus.
<https://www.sustageable.fi/hyvinvointivaltion-tulevaisuus-vaatii-katseen-kaantamista-vaeston-ikaantymisen-seurauksiin-ja-kestaviin-ratkaisuihin/> [Haettu 26.4.2023].

Taloustutkimus Oy. Hyväntekeväisyys 2022 -tutkimuksen tuloksia. 2022. Verkkosivusto.
<https://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutisia/suosituimmat-hyvantekevaisyyskohteet-ja-jarjestot.html> [Haettu 24.3.2023].

Tenk.fi, Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK), Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2023. Verkkosivusto.
<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk> [Haettu 4.5.2023].

Tietosuoja.fi, Erityisten henkilötietoryhmien käsittely, Tietosuojavaltuutetun toimisto. Verkkosivusto
<https://tietosuoja.fi/erityisten-henkilotietoryhmien-kasittely> [Haettu 6.5.2023].

Tietosuoja.fi, Tietosuojalaki, Tietosuojavaltuutetun toimisto. Verkkosivusto.
<https://tietosuoja.fi/tietosuojalaki> [Haettu 6.5.2023].

Tietosuojalaki. Säädöskokoelma 1050/2018. Finlex-verkkosivusto.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050#a1050-2018> [Haettu 15.4.2023].

Vastuullinen Lahjoittaminen ry. Covid-19 vaikutuksista hyväntekeväisyyssektorille Suomessa - tutkimuksen tuloksia. 2020. Verkkosivusto.

<https://www.vala.fi/b/tutkimus-suomalaiset-ovat-vahentaneet-lahjoittamistaan-koronatilanteessa> [Haettu 24.3.2023].

Yleinen tietosuoja-asetus. Säädöskokoelma 2016/679. Eur-lex-verkkojulkaisu.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A32016R0679> [Haettu 15.4.2023].

Tutkimuskirjallisuus

Alapuro, Risto. *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933*. 3. painos. Tammi, Helsinki 2001.

Alapuro, Risto & Stenius, Henrik. ”Kansanliikkeet loivat kansakunnan”. Teoksessa *Kansa liikkeessä*. Toim. Risto Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds & Henrik Stenius. Kirjayhtymä, Helsinki 1987.

Alapuro, Risto; Liikanen, Ilkka; Smeds, Kerstin; Stenius, Henrik (toim.) *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Helsinki 1987.

Cook, Terry. “Fashionable Nonsense or Professional Rebirth: Postmodernism and the Practice of Archives”. *Archivaria*. Vol. 51. 14–35. 2001a. Sähköinen lähde.

Cook, Terry. “Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts”. *Archival Science*. Vol. 1. 3–24. 2001b. Sähköinen lähde.

Cook, Terry. “Remembering the future: Appraisal of records and the role of archives in constructing social memory”. *Archives, Documentation, and Institutions of Social Memory. Essays from the Sawyer Seminar*. 169–181. 2006. Sähköinen lähde. Julkaistu osoitteessa: http://yalearchivalreadinggroup.pbworks.com/f/wk9_cook_remembering.pdf [Haettu 2.5.2023]

Cook, Terry. “The Archive(s) is a Foreign Country: Historians, Archivists and the Changing Archival Landscape”. *The American Archivist*. Vol. 74. 600–632. 2011. Sähköinen lähde.

Danielson, Elena S. *The ethical archivist*. Society of American Archivists, Chicago 2010.

Eloranta, Jari; Haapala, Pertti; Hannikainen, Matti; Markkola, Pirjo & Tikka, Marko. ”Vuosisadan rakennemuutos: väestö, talous ja tasa-arvo”. *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 1: Rakenteet ja instituutiot*. Toim. Petri Karonen, Nils Erik Villstrand & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Farge, Arlette. *The allure of the archives*. Alkuteos: Le Goût de l’archive. Käänt. Thomas Scott-Railton. Yale University Press, New Haven & London 2013.

Frigren, Pirita. “Tirkistelyä vai ymmärryksen lisäämistä? Historiantutkija arkaluontoisista asioista kirjoittamassa. Teoksessa *Historiantutkimuksen etiikka*. Toim. Satu Lidman, Anu Koskivirta & Jari Eilola. Gaudeamus, Helsinki 2017. Sähköinen lähde.

- Haapala, Pertti; Häkkinen, Antti & Kaarninen, Mervi. ”Luokka rajana ja identiteettinä”. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 2: Yhteisöt ja identiteetit*. Toim. Pirjo Markkola, Marjaana Niemi & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.
- Haapala, Pertti & Peltola Jarmo. ”Elinkeinorakenne 1750–2000”. Teoksessa *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Toim. Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2018.
- Haapala, Pertti; Tikka, Marko; Wassholm, Johanna & Östman, Ann-Catrin. ”Poliittiset voimat: säädyt, kansa, puolueet ja sotilaat”. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 1: Rakenteet ja instituutiot*. Toim. Petri Karonen, Nils Erik Villstrand & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.
- Harjula, Minna; Annola, Johanna & Ekholm, Laura. ”Etniset ja sosiaaliset vähemmistöt Suomessa”. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 2: Yhteisöt ja identiteetit*. Toim. Pirjo Markkola, Marjaana Niemi & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.
- Harris, Verne. *Archives and Justice: A South African Perspective*. Society of American Archivists, Chicago 2007. Sähköinen lähde.
- Harris, Verne. “Jacques Derrida meets Nelson Mandela: archival ethics at the endgame”. *Archival Science*. Vol 11. 113–124. 2011. Sähköinen lähde.
- Heikkilä, Markku. *Kirkollisen yhdistysaktiivisuuden leviäminen Suomessa: Virallisen jäsenorganisaation kehitys 1900-luvun alusta toiseen maailmansotaan*. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 112. Suomen kirkkohistoriallinen seura, Helsinki 1979.
- Henttonen, Pekka. *Johdatus asiakirjahallinnan tutkimukseen*. Uudistettu laitos. Avain, Helsinki 2023.
- Häkkinen, Antti. ”Kiertäminen, kulkeminen ja muukalaisuuden kohtaaminen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun maalaisyhteisöissä”. Teoksessa *Vieraat kulkijat – Tutut talot: Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa*. Toim. Antti Häkkinen, Panu Pulma & Miika Tervonen. Historiallinen Arkisto 120. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2005.
- Häkkinen, Antti & Peltola, Jarmo. ”Suomalaisen ”alaluokan” historiaa: köyhyys ja työttömyys Suomessa 1860–2000”. Teoksessa *Vieraat kulkijat – Tutut talot: Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa*. Toim. Antti Häkkinen, Panu Pulma & Miika Tervonen. Historiallinen Arkisto 120. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2005.
- Jaakkola, Jouko. ”Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta”. Teoksessa *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva – Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Toim. Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka & Kyösti Urponen. Sosiaaliturvan keskusliitto, Helsinki 1994.
- Jimerson, Randall C. *Archives power: memory, accountability, and social justice*. Society of American Archivists, Chicago 2009.
- Jutikkala, Eino. *Turun kaupungin historia 1856–1917*. Toinen nide. Turun sanomalehti ja kirjapaino Oy, Turku 1957.

Kaarninen, Mervi; Ojala, Jari & Valtonen, Heli. ”Ihmisten asiat: vuorovaikutuksen paikat ja valmiudet”. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 1: Rakenteet ja instituutiot*. Toim. Petri Karonen, Nils Erik Villstrand & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Kalliala, Kaarlo; Kulju, Leena; Montin, Paula & Sainio, Kimmo. *Rakkaudesta kaupunkiin. Turun kaupunkilähetys 125 vuotta*. Betania Säätiö, Turku 2007.

Kallio, Johanna & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.). *Turun köyhät kasvot – Huono-osaiset perheet ja lapset 1800- ja 2000-luvulla*. Turun historiallinen yhdistys, Turku 2023.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (toim.). *Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa*. Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos. Stakes, Tutkimuksia 65, Helsinki 1996.

Karonen, Petri; Villstrand, Nils Erik & Haapala, Pertti (toim.) *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 1: Rakenteet ja instituutiot*. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Karonen, Petri; Frigren, Pirita; Suodenjoki, Sami & Haapala, Pertti. Vuorovaikutus ja poliittinen kulttuuri. Alamaiset, kansalaiset ja valtiovalta. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 1: Rakenteet ja instituutiot*. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Katajala-Peltomaa, Sari; Toivo, Raisa Maria; Kuha, Miia; Villstrand, Nils Erik & Markkola, Pirjo. ”Uskonto erontekona keskiajalta 2000-luvulle”. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 2: Yhteisöt ja identiteetit*. Toim. Pirjo Markkola, Marjaana Niemi & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Ketelaar, Erik. ”Tacit Narratives: The Meanings of Archives”. *Archival Science*. Vol. 1. 131–141. 2001. Sähköinen lähde.

Ketelaar, Erik. ”Recordkeeping and societal power”. Teoksessa *Archives: Recordkeeping in Society*. Toim. Sue McKemmish, Michael Piggott, Barbara Reed & Frank Upward. Elsevier Science & Technology, 2005. Sähköinen lähde.

Kilkki, Jaana. ”Arkistokuvailua kehitetään kansainvälisesti ja kansallisesti”. *Akti*. Vol. 2. 8–9. 2014. Sähköinen lähde. Julkaistu osoitteessa: https://issuu.com/kansallisarkisto/docs/al_akti_2_2014_verkkolehti/5 [Haettu 18.5.2023].

Kilkki, Jaana. *Asiakirjatiedon hallinnan asiantuntijuuden diskursiivinen rakentaminen Suomessa: Tutkimus normatiivisesta professionaalista diskurssista vuosina 1935–2015*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 230, Tampere 2020. Sähköinen lähde.

Kokko, Marja. ”Henkilötietojen suoja-aika esimerkkinä historiantutkimuksen tutkimuseettisistä kysymyksistä”. Teoksessa *Historiantutkimuksen etiikka*. Toim. Satu Lidman, Anu Koskivirta & Jari Eilola. Gaudeamus, Helsinki 2017. Sähköinen lähde.

Kolbe, Laura. *Asiakirjallinen kulttuuriperintö tulevaisuudessa ja arkistolainsäädännön uudistaminen*. *Skenaariotyö*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 47. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki 2021.

Koponen, Juhani & Saaritsa, Sakari (toim.). *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi: Suomi kehityksen kiinniottajana*. Gaudeamus, Helsinki 2019.

Kuula, Arja. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. 2. painos. Vastapaino, Tampere 2011.

Kuusanmäki, Jussi. ”Yksityisluontoiset arkistot” teoksessa *Suomen historian asiakirjalähteet*. Toim. Eljas Orrman & Elisa Pispala. Kansallisarkisto, Porvoo 1994.

Lindenmeyr, Adele. *Poverty is not a vice: charity, society, and the state in imperial Russia*. Princeton University Press, Princeton 1996.

Lybeck, Jari et al. Toim. *Arkistot yhteiskunnan toimiva muisti: asiakirjahallinnon ja arkistotoimen oppikirja*. Arkistolaitos, Helsinki 2006. Sähköinen lähde.

MacNeil, Heather. “Archivalterity: Rethinking Original Order”. *Archivaria*. Vol. 66. 1–24. 2008. Sähköinen lähde.

Malinen, Antti; Eilola, Jari; Frigren, Pirita. ”Perheyhteisö modernisoituvassa yhteiskunnassa: Ihanteet ja eletty arki”. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 2: Yhteisöt ja identiteetit*. Toim. Pirjo Markkola, Marjaana Niemi & Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Markkola, Pirjo; Niemi, Marjaana & Haapala, Pertti (toim.). *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000 – Osa 2: Yhteisöt ja identiteetit*. Vastapaino, Tampere 2021. Sähköinen lähde.

Mäkisalo, Martti. *Ihanteista kasvaa arki: Helsingin Diakonissalaitos 1867–1992*. Helsingin Diakonissalaitos, Helsinki 1992.

Nesmith, Tom. “Still Fuzzy, But More Accurate: Some Thoughts on the “Ghosts” of Archival Theory”. *Archivaria*. Vol. 47. 136–150. 1996. Sähköinen lähde.

Nesmith, Tom. “What is an archival education?” *Journal of the Society of Archivists*. Vol. 28:1. 1–17. 2007a. Sähköinen lähde.

Nesmith, Tom. “The concept of societal provenance and records of nineteenth-century Aboriginal–European relations in Western Canada: implications for archival theory and practice”. *Archival Science*. Vol 6. 351–360. 2007b. Sähköinen lähde.

Nummela, Ilkka. ”Väestö, asutus ja elintaso ennen teollistumista 1500–1900”. Teoksessa *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Toim. Pertti Haapala. Vastapaino, Tampere 2018.

Nygård, Toivo. *Erilaisten historiaa: Marginaaliryhmät Suomessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa*. 2. painos. Atena, Jyväskylä 2001.

Pessi, Anne Birgitta. ”Suomalaisten suhtautuminen kerjäläisiin ja apuun heille”. Teoksessa *Kerjääminen eilen ja tänään*. Toim. Virpi Mäkinen & Anne Birgitta Pessi. Vastapaino, Tampere 2009.

Plymoth, Birgitta. *Fostrande försörjning: fattigvård, filantropi och genus i fabriksstaden Norrköping 1872–1914*. Stockholms universitet, Stockholm 2002.

Pohjalainen, Heimo. *Lapsen tähden: Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kouvolan yhdistys 75 vuotta*. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kouvola 1998.

Pukero, Päivi. *Epämääräisestä elämästä kruunun haltuun. Irtolaisuuden ja huono-osaisuuden kontrolli Itä-Suomessa 1860–1885*. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 100. Joensuun yliopisto, yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta, Joensuu 2009.

Pulkkinen, Tuija. ”Kansalaisyhteiskunta ja valtio. Kaksi perinnettä poliittisen julkisuuden muotoutuessa”. Teoksessa *Kansa liikkeessä*. Toim. Risto Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds & Henrik Stenius. Kirjayhtymä, Helsinki 1987.

Pulma, Panu. ”Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen”. Teoksessa *Suomen lastensuojelun historia*. Toim. Panu Pulma & Oiva Turpeinen. Lastensuojelun Keskusliitto, Helsinki 1987.

Pulma, Panu. ”Vaivaisten valtakunta”. Teoksessa *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva: Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Toim. Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka & Kyösti Urponen. Sosiaaliturvan keskusliitto, Helsinki 1994.

Pulma, Panu. ”Kerjäläisyys, irtolaisuus, ’mustalaisuus’: historiallisia yhteyksiä”. Teoksessa *Kerjääminen eilen ja tänään*. Toim. Virpi Mäkinen & Anne Birgitta Pessi. Vastapaino, Tampere 2009.

Roddy, Sarah; Strange, Julie-Marie & Taithe, Bertrand. “Humanitarian accountability, bureaucracy, and self-regulation: the view from the archive”. *Disasters*. Vol 39. 188–203. 2015. Sähköinen lähde.

Saarenpää, Taina & Savolainen, Panu. ”Turkulaisten jäljillä – Arkistot, historiallisen tiedon reunaehdot ja tutkimusprosessi”. Teoksessa *Turun köyhät kasvot – Huono-osaiset perheet ja lapset 1800- ja 2000-luvulla*. Toim. Johanna Kallio & Kirsi Vainio-Korhonen. Turun historiallinen yhdistys, Turku 2023.

Saari, Juho. *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Gaudeamus, Helsinki 2015.

Saaritsa, Sakari. Kerjäläisyys sosiaaliturvajärjestelmänä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Työväen verkostot, s. 235–265. 2003. Sähköinen lähde. Julkaistu osoitteessa <http://hdl.handle.net/10224/4041> [Haettu 9.5.2023]

Saucier, Renée & Wallace, David A. “Introduction”. Teoksessa *Archives, Recordkeeping, and Social Justice*. Toim. David A. Wallace, Wendy M. Duff, Renée Saucier & Andrew Flinn. Routledge Studies in Archives, Taylor & Francis 2020. Sähköinen lähde.

Stark, Eija. *Köyhyyden perintö: tutkimus kulttuurisen tiedon sisällöistä ja jatkuvuuksista suomalaisissa elämäkerta- ja sananlaskuaineistoissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011.

Sulkunen, Irma. ”Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus”. Teoksessa *Kansa liikkeessä*. Toim. Risto Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds & Henrik Stenius. Kirjayhtymä, Helsinki 1987.

Suominen, Heikki. *Yhdessä eteenpäin – Yhdistykset ja seurakunta kunnallisen sosiaalihuollon täydentäjinä Turussa 1875–1922*. TMA Raportteja 17, Turku 1998.

Schwartz, Joan M. & Cook, Terry. *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory*. *Archival Science*. Vol. 2. 1–19. 2002. Sähköinen lähde.

Toikko, Timo. *Sosiaalityön ideat: johdatus sosiaalityön historiaan*. 2. painos. Vastapaino, Tampere 2008.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Tammi, Helsinki 2018. Sähköinen lähde.

Turunen, Ilkka. ”Ammattiyhdistysutopia. Vuosisadan vaihteen liberalistista yhteiskuntapolitiikkaa”. Teoksessa *Kansa liikkeessä*. Toim. Risto Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds & Henrik Stenius. Kirjayhtymä, Helsinki 1987.

Urponen, Kyösti. ”Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon”. Teoksessa *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva: Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Toim. Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka & Kyösti Urponen. Sosiaaliturvan keskusliitto, Helsinki 1994.

Vainio-Korhonen, Kirsi. ”Vastuullinen historia”. Teoksessa *Historiantutkimuksen etiikka*. Toim. Satu Lidman, Anu Koskivirta & Jari Eilola. Gaudeamus, Helsinki 2017. Sähköinen lähde.

Vainio-Korhonen, Kirsi. ”Historiantutkimus, vastuullisuus ja tietosuojat”. *Tieteessä tapahtuu*. Vol. 4. 3–7. 2018. Sähköinen lähde.

Vehkalahti, Kaisa. ”Se virallinen tarina? – Lastensuojeluarkiston hiljaisuuksia”. Teoksessa *Salattu, hävetty, vaiettu: Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Toim. Antti Häkkinen & Miika Salasuo. Vastapaino, Tampere 2015.

Viikki, Raimo. ”Suomen arkistolaitos ja arkistolainsäädäntö”. Teoksessa *Arkistohoidon opas*. 2. painos. Valtionarkiston julkaisuja 10, Helsinki 1980.

Virtanen, Aila. *Kauppamiehen käytännöstä kansainväliseen kirjanpitoon: Kirjanpidon historia Suomessa 1862–2005*. Julkaisuja 159/2007. Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunta, Jyväskylä 2007.

Wallace, David A.; Duff, Wendy M.; Flinn, Andrew. ”Conclusion”. Teoksessa *Archives, Recordkeeping, and Social Justice*. Toim. David A. Wallace, Wendy M. Duff, Renée Saucier & Andrew Flinn. Routledge Studies in Archives, Taylor & Francis 2020. Sähköinen lähde.

Wheeler, Maurice B.: ”Politics and race in American historical popular music: contextualized access and minstrel music archives”. *Archival Science, Special Issue: Archives and Ethics of Memory Construction*. Vol 11 (1-2), 2011. Sähköinen lähde.

Zanti, Sharon; Cusack, Meagan; Choi, Hyeri & Stern, Mark J. ”Examining early power dynamics within societies to protect children from cruelty”. *Qualitative social work: research and practice*. Vol. 22 (2), 302–320. 2023. Sähköinen lähde.

LIITE 1. ARKISTOLUETTELO FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE I ÅBO -YHDISTYKSEN ARKISTOSTA

A MERKINTÄKIRJAT

Aa Suojattien avustuspäiväkirjat

Aa:1 Tiedustelupäiväkirja 1898 – 1907

Aa:2 Päiväkirja suojateista 1898 – 1902

Aa:3 Päiväkirja suojateista 1902 – 1906

Aa:4 Päiväkirja apua hakeneista 1906 – 1911

Aa:5 Päiväkirja kirjoissa olevista suojateista 1911 – 1923

Ab Toimiston avustuspäiväkirjat

Ab:1 Toimiston avustuspäiväkirjat (Käynnit toimistossa) 1899 – 1919

B LUETTELOT

Ba Avustettavien luettelot

Ba:1 Luettelot Turussa asuneista, jotka ovat saaneet avustusta tai eläkettä yleisistä tai yksityisistä kassoista tai jotka on otettu kaupungin vaivashoidon piiriin 1898 – 1898

Ba:2 Luettelot Turussa asuneista, jotka ovat saaneet avustusta tai eläkettä yleisistä tai yksityisistä kassoista tai jotka on otettu kaupungin vaivashoidon piiriin

Ba:3 Täydennysvihko edellisiin 1898 – 1901

Ba:4 Luettelot suojateista

Ba:5 Alayhdistysten luettelot avustettavista

Ba:6 Luettelot suojattien avuntarpeen syistä

Bb Jäsenluettelot

Bb:1 Jäsenluettelot 1898 – 1901

Bb:2 Luettelot uusista jäsenistä 1912 – 1913

Bc Luettelot tavaralahjoituksista

Bc:1 Saadut ja lahjoitetut vaatteet 1898 – 1901

Bc:2 Saadut tavaralahjoitukset 1901 - 1904

Bc:2.1 Saadut tavaralahjoitukset 1904 - 1911

Bc:2.2 Saadut tavaralahjoitukset 1916 - 1917

Bc:2.3 Saadut tavaralahjoitukset 1917 - 1918

Bc:2.4 Jaetut vaatteet ja jalkineet 1898 – 1922

C PÖYTÄKIRJAT

Ca Yleiskokousten pöytäkirjat

Ca:1 Yhdistyksen yleiskokouksen pöytäkirjat 1898 – 1920

Cb Hallituksen kokousten pöytäkirjat

Cb:1 Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1898 – 1922

Cc Muut pöytäkirjat

Cc:1 "Polttopuita Turun köyhille"-yhdistyksen pöytäkirjat 1892 - 1910

D TOIMITTEET

Da Kirjekonseptit

Da:1 Toimitteet ja kirjekonseptit 1898 - 1922

Db Vuosikertomukset

Db:1 Vuosikertomukset 1898 - 1922

Db:2 "Polttopuita Turun köyhille"-yhdistyksen vuosikertomukset 1893 – 1904

E SAAPUNEET ASIAKIRJAT

Ea Saapuneet kirjeet

Ea:1 Saapuneet kirjeet 1898 - 1920

Eb Saapuneet anomukset A – Ö

Eb:1 Suojattien anomukset

Eb:2 Suojattien anomukset

Eb:3 Suojattien anomukset

Eb:4 Suojattien anomukset

Eb:5 Suojattien anomukset

Eb:6 Suojattien anomukset

Eb:7 Suojattien anomukset

Eb:8 Suojattien anomukset

Ec Tilapäissuojatteja koskevat asiakirjat

Ed Alayhdistysten vuosittaiset selonteot

G TILIT

Ga Pääkirjat

Ga:1 Raittiusravintola Oy:n päätilikirja 1886 - 1895

Ga:2 Kansankeittiön päätilikirja 1914 - 1916

Gb Kassakirjat

Gba Yhdistyksen kassakirjat

Gba:1 Yhdistyksen kassakirja 1898 - 1906

Gba:2 Yhdistyksen kassakirja 1906 - 1908

Gba:3 Yhdistyksen kassakirja 1909 - 1913

Gba:4 Yhdistyksen kassakirja 1914 - 1920

Gbb Kansankeittiön kassakirjat

Gbb:1 Kansankeittiön kassakirjat 1892 - 1916

Gbc Raittiusravintolan kassakirjat

Gbc:1 Raittiusravintola Oy:n kassakirja 1886 - 1911

Gc Memoriaalit

Gc:1 Raittiusravintola Oy:n memoriaali 1886 - 1895

Gd Päiväkirjat

Gd:1 Raittiusravintola Oy:n päiväkirja 1886 - 1897

Gd:2 Kansankeittiön päiväkirja 1892 - 1916

Ge Tilitositteet

Gea Yhdistyksen tilitositteet

Gea:1 Yhdistyksen tilitositteet 1898 - 1922

Gea:2 Yhdistyksen tilitositteet 1909 - 1911

Gea:3 Yhdistyksen tilitositteet 1912 - 1916

Gea:4 Yhdistyksen tilitositteet 1916 - 1922

Geb Kansankeittiön tilitositteet

Geb:1 Kansankeittiön tilitositteet 1901 - 1916

Gec Muut tilitositteet

Gec:1 "Polttopuita Turun köyhille"-yhdistyksen kuitteja myydyistä polttopuista 1901 - 1920

Gf Jäsenmaksujen kantokirjat

Gf:1 Jäsenmaksulistat 1898 - 1922

Gf:2 Jäsenmaksut

Gg Jaetut avustukset

Gg:1 Yhdistyksen jakamat varat 1898 - 1901

Gg:2 Apuyhdistyksen jakamat varat 1897 - 1922

H SISÄLLÖN MUKAAN JÄRJESTETYT ASIAKIRJAT

H:1 Sisällön mukaan järjestetyt asiakirjat 1763 – 1917

Maaherran päätös 28.2.1898 yhdistyksen sääntöjen vahvistamisesta; Testamenttijäljennökset 1763 - 1895, 1901 - 1902; Säännöt, asetukset, ohjeet 1879 - 1912; "Polttopuita Turun köyhille"-yhdistyksen palovakuutus ja vastakirjat 1912 - 1917; Muut toimintaan liittyvät asiakirjat